

Զ. Գ. ԱԵԼԻՆՉԵՐ

ՎԻՊԱԿՆԵՐ

ՏԱՐԵԿԱՆԻ ԱՐՏՈՒՄ՝
ԱՆԴՈՒՆԴԻ ԵԶՐԻՆ

ՇՊԵԼՆԵՐԸ ԲԱՐՁՐ,
ԱՏԱՂԱՎԳՈՐԾՆԵՐ

ՊԱՏՍՎԱԾՅԵՐ

ԼԱՎ Է ԲՈՆՎՈՒՄ
ՀԿՆԻԿ-ԲԱՆԱՆԻԿԸ

ՄԱՐԴԸ, ՈՐ
ՇԻՇԱՂՈՒՄ ԷՐ

ԴԸ ԴՈՄՅԵ-ՍՄԻԹԻ
ԵՐԿՆԱԳՈՒՅՆ ԾՐՁԱՆԸ

ԲՏԻԿ-ԹԱԹԻԿ

ՈՈՒՍԵՐԵՆԻՑ ԹԱՐԳԱՆԵՑ
ԱՍԱԼՅԱ ՂՈՒԿԱՍՅԱՆԸ

«ՍԻՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐՈՂ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ,
ԵՐԵՎԱՆ - 1978

Սովորաբար ընդունված է արևմտյան ժամանակակից գրողին համարել սրեւ խմբի, կատեգորիայի, որևէ հոսանքի, կամ գպրոցի հետևորդ:

Ակադեմիական տեսանկյունից գուցե դա ճիշտ է: Բայց մենք ընթերռողին ոչ մի սահմանում չենք պարտեզրի:

Պարզապես ուզում ենք օգնել նրան կարդալու ընթացքում, այսպես ասած, հարմար աեղավորել, շրջապատից հաջաքել ամեն բան, նրան մենակ թողնել հեղինակի հետ:

Այդ գեպքում ամեն ինչ նա ինքը կտեսնի և կլսի:

Սելինգերը բալորից լավ է կարողանում մեր ընթերցողին տանել մեզնից այնքան հեռու գտնվող, հաճախ միայն լսածով ծանօթ այն աշխարհը, որտեղ ափրում է ռամերիկյան ապրելակերպը:

Այդ աշխարհում՝ Սելինգերի հայրենիքում, նրան հաճախ են կշտամբել այդ ապրելակերպը խիստ որոշակի ու անկեղծորեն մերկացնելու, իրուք թե ազագազելու համար, շրջապատին «հարմարվել» շկարողացող պատանու կամ գեռահասի աշքերով նայելու համար:

Բայց չէ որ Սելինգերը գրում է հենց այն մասին, որ իր պատանի հերոսները առողջ ու բնականոն մանկություն չեն ունեցել, որ նրանց գրեթե անծանոթ են մարդկային առողջ վիխնարարերությունները:

Նա գրում է մի աշխարհի մասին, որտեղ կարևորը փողն է, որտեղ վաճառվում է ամեն ինչ, նույնիսկ ռեփհարիկ-նիհարիկ աւսերով ազգիկը: Նա գրում է մի աշխարհի մասին, որտեղ շուրջը տիրում է կեղծիք ու խարեւթյուն, այն, ինչը որ «Տարեկանի արտում» անդամների եզրին վիճակի հերոսը համարում է «շինֆու» և ձևական:

Նա պատմում է այն մասին, որ մարդուն չորս կողմից կաշխանգամ է սեկլամը, որ ճարպիկ գործամօները հեռակա կարգով նախաձեռնում են սովորեցնել ում ասես և ինչ ասես՝ իսպաներեն չեղու, ոցինար գրել, բաժնետիրական ընկերություն վարել, կիթառ նվազել, գեղանկարներ անել, դուր գալ ազգիկներին, բանաստեղծություններ հորինել ու հրաշապես կահույք շինել:

Ա 70803 (401) 239.78 «Տ»
Ա 705 (01) 78

© «Առվետական գրող» հրատարակություն,
Բարգմանված է Հայերեն, 1978

Նա գրում է մի աշխարհի մասին, որտեղ փողով առաջարկում են կարգավորել ոչ միայն արտաքին, այլև ներքին կյանքը:

Եթե քո հոգեկան աշխարհը նորման վիճակում չէ, եթե չես գտնում ի՞նք թեզ, չես ո՞ւարմարդում ձանձրալի, ուուցես անազնիվ, աշխատանքին, եթե ի՞նչ-որ բանով բավարարված չես, ի՞նչ-որ բանում կասկածում ես, մի՛ անհաջողաւանակ Դոյլայթյուն ունի մարդկանց մի՛ ամրող բանակ, ամանք ուուցնիսկ բժշկական կրթությամբ, որունք լնչին վարձարտությամբ կամքքին ու կազմատեն քո հոգին, ինչպես մարդում են ալիքն կամ զարաքը ներանք թեզ կոսկություննեն համրեռթյամբ զերարեզիլ այն բանին, ինչ ատելի է թեզ, կօննեն ո՞ւարմարդիլ կյանքին, մի՛ խուրով, թեզինց կպատրաստեն համարակության լիարժեք անդամ, որը կարու է հաշուվել և գրասնյակային կաշառակերության, և ուսիստական անձարձակությունների, և նույնիսկ չսիրած կնոջ հետ:

Այս գրքում դուք կտեսնեք, թե Սելինչերը ինչպես է ատում արմեսար ու գիտության ամեն տեսակ գոեհկացումը, որ այնքան տարածված բան է պահեկայում:

Այս եթե արքաստի իսկապաթուրումը նա հեղուում է միայն ո՞ւր Դոյլյան Սելիթի երկնագույն ժամանակաշրջանը՝ պատմվածքում, ապա «Հոգիներ բուժողներ» մասին ուուզակիքներն ատում է, որ այդ ո՞ւոգիներութունները Հերուներից մեկին հասցեն ինքնապանության, և ծաղրանքով պատմում է մի ավելական ամինոչ մասին, որը վազում է ո՞րք հոգիներութունի մատ, ինչպես գարսավիրի կամ մանիկյուր անողի մատ:

Պուցե Սելինչերին կմեծագորեն, որ նա չի տեսնում համաշխարհային բարդ իրադարձությունները, հեռանում է զեափի պարզունակ, մանկական ընկալման աշխատը, այս, ինչը սիրում են անվանել «Ելուսպել մանկության մասին», երբ իրու թե ամեն ինչ ընկալվում է երեխայի գենու շատ զավակված հայացքով, առանց շրջապատի հանդիպ «մեծիրի» կողմից պարտադրված կյանքի շերտավորման:

Սակայն, հավանաբար պատանու ձայնը, դեռահասի ձայնը, ինչի նորանաստեղծ թե երիտասարդ նկարի, որոնց դուք հհանդիպեր այս գրութում, ընթերցողների համար հնչում է որսին հենց այն ձշմարտության ձայնը, որ «թոթովզում է մանկան շորթերով», Հավանաբար, Սելինչերը հարազատ է դարձել պարորե երկրների պատանի ընթերցողների սրտերին հենց այն պատճեռով, որ պատմության ընթացքը պատանի հոգիների մեջ միատեսակ ատելություն է ծնում պատերազմի հանդեպ, մարդու կողմից մարդու շահագործման հանդեպ, մասահասկ ցանկություն է առաջացնում աշխարհում խաղաղ պարելու նույնիսկ այլ հասարակարգ ունեցող մարդկանց հետ, վեճերը լուծելու ու թե ուումբերի ու նապալմի միջոցով, այլ ազնիվ համաձայնագրերով:

Թող կեղծ բարեպաշտները և երկերսանիները ամերիկան գլորցենք թեզ հեռացնեն ուսուցիչներին ամ բանի համար, որ նրանք բարձր դասարանցիներին խորհուրդ են տալիս Սելինչեր կարդալ Մինույն է, Սելինչերը կպանի իր ընթերցողին, կգունի, որովհետն նա գիտի՝ ում համար և ինչու է գրում:

Սելինչերը միշտ էլ մտածում է իր ընթերցողի մասին, զրուցում է նրա հետ, ինչպես բարեկամի հետ, զրբեր է նվիրաբերում նրան ունիթ աշխատանքում զենուս կարային ընթերցող, ապա ես անպատճեն սիրով ու երախտազիտությամբ ինդրում եմ նրան բաժանել այս գրքի նվիրաբերումը իմ կնոջ ու երեխաների հետ, իրեն վերցնել մեկ բան՝ ուորդը, զրել է նա իր գրքերից մեկի վրա Հերուներից մեկը, ունիթի նակի կրկնորդը, ինչպես անվանում է նրան Սելինչերը, պատմում է, թե ինչպիսին է պատկերացնում իր ընթերցողին նրա համար այդ անծանօթ մարդը ոչին մտարիմ է ու բարեկամու: Նրա հետ ըննարկում է իր աշխատանքը, զրողի իր պանձները Պատմում է նրան, թե ինչպես և ինչու է հորինել իր ար կամ այն վիակակը նա շատ է ցանկանում իր այդ բարեկամ թեզներուին առանձնանենել մլուսներից, որոնց հետ կամա թե ակամա քրօդ է ունենալու:

Ովքե՞ր են զրանք, մյուս բարեկամները, իսկ գուցեն Սելինչերի թշնամիներ:

Նա ինքն է պատմում զրանց մասին Դրանց մեջ կան սէսթնեներ և սալուային սատված որոնողներ, կան բիտնիկներ ու թափթփածներ, կան բազմաթիվ չմորուգավոր, ամբարտավան ու անզրագետ պատանիներ, կան բազմաթիվ մասինարներն արհամարհողներ, կան սէսթնիկական թթիդրոյերի ամբուր միմբեր, որնք սիրենց բացարձակ տիգուս թյան բարձունքից արհամարհանորով ննայում մեր հրաշալի մոլորակին...»

Այդ մարդիկ երեք չեն կարող համականալ, թե ինչ է ասում Սելինչերը, որովհետո իրենցից դուրս չեն ետնում: Իրենց ամբարտավանությամբ, իրենց անգրագիտությամբ, անկարողությամբ ու ցոփությամբ նրանք միայն փլացնում են կյանքը:

Սելինչերը հենց այդ մասին է գրում:

Եվ թող նա պատմի չնշն, անհշան թվացող մարդկանց մասին: Թող համաշխարհալին բարզ պրորկեմներ լվճուի, ընթերցողը նրա զրբերից շատ ու շատ ավելին կիմանա, քան ապած է բառերով:

Որովհետն այդ բառերի հետում վիթխարի սեր ևս զրում մեր հրաշալի մոլորակի՝ Մարդկանց մոլորակի հանդես:

Սելինչերին պետք է շատ ուշադիր կարդար:

Նա ոչինչ չի ծածում ու բերանդ գնում:

Թող հանգեպ ունեցած սիրուց, ընթերցողը, թող հանդեպ ունեցած հարգանքը, նա չի ուզում թեզ զրել զեկի հաճույքից, թողնում է, որ ինչու մտածեա, լրացնես այն, ինչ կարգացնել ես:

Հանգիստ կարգա, հեղինակը մի քաշելու քո թեզը՝ թե տես, նաիր սա որքան վաս է, սա որքան լավ:

Թայց զու կունենս, որ նա խորապես աշառու է, որ նա կարողանում է այնպիսի ընտրել չենին թվացող փաստերը, կարողանում է այնպիսի շրջել իր հեռաների զեմբերը զեափի լույսը, որ ուշագիր ընթերցողը երբեք մի սիալիքի, երբեք չի զիաթիր կարդալ կամ համար ինչու է գրում:

Սելինչերը երբեք չի թանձրացնում գույները: Գուցեն պետք է որոշա-

կիորեն առանձնացնել «դրական» ու «բացասական» հերոսներին, եթե խոս-
ք վերաբերում է հանցագործներին, նրանց ովքերը իշել են անհատակի
տասինունի, նրանց, ում մոտ իշովին բացացել է ամի, ինչ Սելինչերի ան-
փառամ է «իմ և բոլոր» Բայց Սելինչերի պատմվածիներում պատ-
կերված են ամենասովորական մարդիկ, նրանց ամենաառօրհական գոր-
ծերու

Եվ Հազիկ թե զանվի մեկ ուրիշը, որ կարողանա այդպես ի հայտ
բերել նախապաշարումների, անհետիթ պայմանականությունների, կեղծ
արժեների ամրուց այդ աղքը, որ կեզտուում է կյանքը:

Հազիկ թե մեկ ուրիշը այդպես ողղախօսությամբ ու անրոնազրութիւն-
քամբ, առանց ամեն ամիսի սենտիմենտալության, հումորով կամ թախի-
ծով կարողանա ցույց տալ այն ամենը, ինչը ոգնում է ապրելուն:

Խնչե՞ս է հանուում դրան:

Հաճախ Սելինչերը մի աննշան ռատիթք է ստեղծուում՝ մի լնջին փաստ,
թուուցիկ ակնարի:

Բայց դրա մասին մտածելով՝ շատ բան կարելի է հասկանալ:

«Մակեղեները բա՛րձ, առաջձագործները վիպակում դուք կարդար լուց-
կու սավարապիթք տուփի մասին, որի վրա ոսկի տառերով տայլած է,
• Պողացված է այսինչների տնիցու նման մի շարք մանրութերից մենք
պատկերացում ենք կազմուու այն մարդկանց մասին, որինք որդինեւ են
այդ մակարությունու նրանց մասին ոչ մի տեղ որեւ կամ բան չի աս-
վուու, նույինսկ ումանք զովուու են, բայց մենք արդեն համանուու ենք,
թե նրանք ինչպիսի անճաշակ, զոհէկամիտ մարդիկ են, և ինչպես նրանց
մաս ամեն ինչ ցուցադրական է, ինչպես իրենց հուուրի հանդեպ նուքիսկ
կասկածամտորեն են վերաբերքուու, ինչպես են նրանից պահանուու իրենց
ուսեցվածքը, իրենց թանկացին սեփականությունը՝ ողութ չեք կարդ մեր
լուցիները զողանալու:

Ու այդպիսի շնտանիթք պիտի մուտք զորմի աղջկա փեսացուու Մենք
այդ փեսացուի մասին սկզբում իմանուու ենք մանր-մունը բաներու: Ան-
փամ նրա արտաքինը ոչ մի տեղ նկարագրված չէ: Բայց կարդալով նրա
որպիսի էջերը, լսելով նրա եղբայր սովորական պատմությունը՝ սկսուու ենք
ճշգրին պատկերացնել այդ զարմանալի բարի, ազնիվ ու իխսու անհավա-
սարակշուած պատաժի-բանաստեղծն և հասկանուու ենք, թե ինչպիսի ող-
բերգության կարող է վերածիկ նրա սեր անուշիկ, զեղեցիկ, բայց նրա
համար միանգամայն խորթ աղջկա հանցելու, այն բնտամիթուու, որտեղ
լուցիու վրա գրու են: «Պողացված է այսինչների անից...»

Ու ասրափուու ես այդ երիտասարդի համար: որը կյանքուու առաջին
անգամ զգաց մեկ այլ մարդու համար պատասխանատու լինելու հրճ-
վանքը:

Նա օրագրի մեջ արտագրում է մի ճին զրբի տողերը. «Ամսաւացող-
ները պիտք է ծառացնեն մեկմեկու: Թարձացնեն, աջակցնեն, սովորեցնեն,
ամրապնդնեն մեկը մյուսին... Երեխաներին զաստիարակնեն ազնվորեն, սի-
րով ու խնամքով... Երեխան հուուր է տանը, նրան պետք է սիրել ու հար-
դիլ, բայց չիշխել նրա վրա...»

— 6 —

Կարդում ենք այս տողերն ու անմիջապես համկանում, թե ինչ է
նպաստու խեղճին:

Ու միայն այդ տղան, Սելինչերի շատ հերոսներ են կյանք մտնում
լավագույն մտարդություններով:

Ինչպիս է զիմափորու նրանց կյանքը:

Գոյություն ունի այսպիսի մի բառ՝ «էսքալիպիդ»— անզերին ուսու-
թարկ» բառից՝ փրկվել, գնալ, անգամ՝ փախել:

Սելինչերի հերոսներից շատերն են կյանքից փախչում մտացածին
աշխարհը:

Տիգու, աղքատ ուսանող ջնջը, որը ֆող վաստակելու համար զուին է
վիսամ մի խումբ կրտսեր գպրցականների հետ, նրանց տանում զրասայ-
զի ու նրանց հետ բեյսորու խաղում («Մարդը, որ ժիծալում էր»), երեխա-
ներին պատմում է մի տազնիվա պազակի, նրա ֆանտասիական կյան-
քի մասին: Թեև այլ պատմությունը հժանագին զեղեղիտիվի պարզիա է
ընդամենը, բայց զրա ետևու երեւու է կիսամուրացիկ ուսանողի խկա-
պես ազնիվ և դժբախտ հոգին:

Տանինամյա նկարից, միայնակ ու անմարդամու, ոչ միայն ինքնի
իր մասին է առանցիկ հորինում, այլև փորձում է ապանուրների ու այ-
լանագիների աշխարհուու որսալ այլոց տաղանդի կայծերը ու ստեղծել
հիանալի նկարուուն-միաննուու կերպարը («Թը Դոմիյ-Սմիթի երկնա-
գույն ժամանակաշրջանը»):

Փորդիկ աղջիկն իր համար անտեսաների ընկերներ է հորինում
(«Ռուիկ-թաթիկ»), իսկ չահճել մայրը, վրուգվելով նրա երեկայությունից,
չի հասկանուու, թե ինչպես ցավագնորեն է վիրավորում նրազգաց
երեխային, թեև ինքը ամրուց ժամանակ էգորստորեն փորձում է հեռանել
պիսի անցյալը, ապրել իրականությունից դուրս, հիշողությունների ու վիս-
ուու մշտականուու:

Զանձրալի գպրցից, զազրելի հանրակացարանից, այդ ամրուց ռկեղ-
իքից շանում է դուրս պրծնել նաև Հուղեն Թոլիդից («Տարեկանի ար-
տուում՝ անդունի եղբին»):

Բայց նրա փախուան հման չէ Սելինչերի մյուս հերոսների փախուա-
նին, ինչպես նրանց նման չէ ինքը՝ Հուղեններ:

Նա կոնկրետ բաներ է երազում. Նա ուզում է ապրել ռառվակի ափին,
ամեն ինչ սեփական ձեռքերով անել, երեխաներին մեժացնել իր իմացած
ձևով, անձամբ նրանց սովորեցնել որոշ կարևոր բաներ:

Նա սիրում է, որ մարդն իր աշխատանքը լավ կատարի, նույիսիկ
նվագախմբի թմրկանը հիացնում է նրան իր շնչառակի, մարխ ու շա-
նառիկ աշրդաներու:

Նա շատ բարի է ու մեղմ; բայց բունցքներով հարձակվում է շատ
ավելի ամեն մի տղայի վրա, եթե սա գունիկ խոսքերով մրոտում է լավ
աղջկա անունը:

Նա ինքը այնքան էլ չի սիրում սովորել, բայց փաքրիկ բույրիկին թուու-
թ ապահուացի թմրկանը դասերից, շանում է համոզիկ նրան, հանգստացնել,
զվարճացնել:

— 7 —

Բ: ինչպէս է ուրախանում, երբ դա հաշողվամ է իրեն:

Ընթերցողն ինքը կտևնի, թէ Սելինցին ինչպիսի արտասովոր վարժ պետությամբ է կարողացել ցույց տալ այդ հակասությունները Հոլդենի բնավորության մեջ Նրա անձնական առելազմակերպվածությունը, կյանքին հարմարվել շարուղանալը և որիշներին, հատկապես փոքրիկներին օգնելու երան նվիրակուն պատրաստակամությունը, որպիսի նրանք չպորդին անցուած:

Ճիշտ է, նա զետ չի հասկանում, որ կյանքից հետու չես փախչի, որ ի՞ կարող իրականաեալ առվակի ափի բոլորան, նախնազարյան երջանկուայունը՝ հյուզակում:

Պուշկին կհասկանա, որ կյանքը պետք է վերափոխել հենց թեկուզ այն փոքրիկ զաշտում, որտեղ մարդուն վիճակված է աշխատելու

Այդ մասին, կյանքի իրական արժեքի մասին Սելինցինը խոսում է իր բույրը ոտեղծագործությունների ամեն մի առղում:

Նա շատ որոշակի զիտե, թե ինչն է էական և ինչը էական չի մարդու, նրա մտքերի, նրա զործերի մեջ:

Անձամբ Սելինչերի մասին մենք շատ բիշ բան գիտենք: Անձնէ է 1918 թ. նյութ-ճարցում, սովորել է մի բանի զարցներում: Հետո՝ զինվորական ակադեմիայում և երեք—այս երեք բոլեզում: Գիպլումներ և զիտական մասիններ լուսի: Հավանաբար բոլեշներից ոչ մեկը չի ավարտել:

Տասնութ-տասնինը տարեկանում, այսինքն՝ պատերազմին նախարարող տարիներին, որպես տորիստ շրջել է նվրապայում 1942—1946 թվականներին ժառայել է բանահում, որից երկուուիկոս տարին՝ զարձյալ եվրոպայում, որպես 4-րդ Հատկակային դիվիզիայի սերժանտ:

Այժմանումից մինչև պատերազմի վերը մասնակցել է հինգ ճակատամարտի:

Գրել է տասնչինից տարեկանից: Սկսել է տպագրվել «Յ-ական թվականներն» Առաջին մեծ գործը՝ «Տարեկանի արտում» անդունդի եզրին, լույս է տեսել՝ 1951 թվականին:

Կարծում ենք, որ Սելինչերին ինքն է իր մասին այնպիս չոր ու համառոտ զրել զրերից մեջի շապիկի վրա և միացն, ինչպէս ինքն է առում, ոկող խնդրանքով ավելացրել է: ևս ապրում եմ Ռևոլյուցուում և ունեմ մի չունու Բայց նրա գրքերը շատ ավելին են պատմում իր մասին, իր աշխարհի նախին, բան բույրը կենսագրականները:

Թեզ համար, ընթերցող, կարևոր առջեռմ է:

Եթե զգաս, թե որքան ուշադիր է հնդինակը քո հանգելու, որքան պարզ ու հասարակ է զրուցում քեզ հետ, անպայման կհասկանաս նրան և՛ մըուրով, և՛ սրտով:

Ռ. Ռայք — Կովկալյութ

Եթե զուք իսկապես ուզում եք իմանալ այս պատմությունը, ապա, հավանաբար, նախեառաջ կցանկանաց իմանալ որտեղ եմ ծնվել ես, ինչպես եմ անցկացրել իմ անմիտ մանկությունը, ինչով էին զբաղվում ծնողներու մինչեւ իմ ծնվելը, մի խոսքով՝ Դավիթ Կոպերֆիլդյան այդ ամբողջ շիլան, Բայց, ճիշտն ասած, ես տրամադիր չեմ զբանք փորփրել նախ ձանձրալի է, երկրորդն էլ՝ իմ նախնիները հավանաբար երկու ինֆարկտ կտանալին եղրորս երեսից, եթե ես պատմեի նրա անձնական դործերի մասին, նրանք տանել չեն կարող նման բանները, հատկապես՝ Հայրս: Ընդհանրապես նրանք լավ մարդիկ են, բայց չունեմ ասելու, բայց շափից դուրս նեղացիոտ են, ես մտադիր եմ չեմ պատմել կենսագրությունս կամ նման դատարկ-մատարկ բաններ, կպատմեմ միայն այն խելահեղ պատմությունը, որ տեսդի ունեցավ անցյալ Մննդյան տոններին: Խսկ հետու քի: էր մնում շունչափշեի, ու ինձ անդամականացին այստեղ հանգստանալու և բուժվելու: Ես նրան էլ՝ Դ. Բ.-ին, միայն այդքանը պատմեցի, չէ որ ինչքան շինի հարագատ եղբայրս է: Նա ապրում է Հոլիվուդում: Դա այստեղից, այս երիցս անիծյալ սանատորիայից, այնքան էլ հեռու չէ նա հաճախ է ինձ այցելության զայխս, զբեթե ամեն շաբաթ: Տուն էլ նա ինքը կտանի, գուցե եկող ամսին: Վերջերս «յագուար» է զնել իր համար Անգլիական է, ժամում երկու հարյուր մզոն կարող է կտրել Սոտ շորս հազար է տվել Հիմա նա փող շատ ունի, առաջվա

նժան չէ, Առաջ, երբ տանն էր ապրում, իսկական գրող էր Կարող է լսած լինեք, նա է զրել պատմվածքների այն Հիանալի գիրքը՝ «Թաքցրած ձկնիկը», Ամենալավ պատմվածքը հենց այդպես էլ կոչվում էր՝ «Թաքցրած ձկնիկը»։ Այնտեղ պատմում է մի տղախ մասին, որը ու մեկին թույլ էր տալիս նայել իր ոսկի ձկնիկին, որովհետև իր սեփական փողով էր գնել հնչ պատմվածք է, ոգվելու բան է ուղղակի։ Իսկ հիմա եղբայրու զիմովին ծախվել է Հոլիվուդին օթիք աշխարհում մի բան կա, որ ատում նմ՛ զա կինոն է։ Տանել շեմ կարող։

Ավելի լավ է սկսեմ պատմել այն օրվանից, երբ Փենսիից հեռացաւ, Փենսին միջնակարգ փակ դպրոց է Էկերսթառում, Փենսիլվանիայի Նահանգում, Երեկի լսած կլինեք։ Համենայն գեպս ու կլամեներում տեսած կլինեք։ Հազարավոր ամսագրերում տպագրում են, ճարպիկ մեկը ձին հեծած ուստուած է արդելուրի վրայով։ Կարծես Փենսիում հենց միայն պոլու են խաղում, իսկ ես այնտեղ ու մի անգամ ձիու երես շեմ տեսել։ Ու այդ հեջյալի տակ գրված է «Ակսած 1888 թվականից մեր դպրոցում կոփում են խիզախ ու ազնիվ պատանիների»։ Այ թե կեղծիք է Ու մեկին էլ շեն կոփում այնտեղ, ու էլ ուրիշ դպրոցներում, Եվ այնտեղ ես ու մի սխիզախ ու ազնիվ շեմ տեսել, գուցե մեկ-երկուսը լինեն ու վերջու Դե նրանք մինչև դպրոց գալին էլ այդպիսին են եղել։

Մի խոսքով, այդ բանն սկսվեց շաբաթ օրը, երբ Փուտրովի մրցություն էր գնում Սեբսոն-Հոլլի հետ։ Մենք գտնում էինք, որ Փենսիի համար այդ խաղը աշխարհում ամեն ինչից թանկ է։ Մրցությունը եղբափակի էր, ու եթե մեր դպրոցը տանու տար, բոլորս վշտից ուղղակի կախվեինք։ Հիշում եմ, այդ օրը ես մոտ երեք ժամ կանգնած էի աստված փիտե թե որտեղ, ուղղակի թուման սարի զիմին, այն հիմար թընգանոթի մոտ, որ տնկված է այնտեղ, կարծեմ, ազատագրական պատերազմից ի վեր։ Այդտեղից երեսում էր ամբողջ դաշտը և այն, թե ինչպես էին երկու թիմերը դաշտի մի ժայրից մյուսը քշում իրար։ Տրիբունաները ես կարգին շէի կարողանում տեսնել, միայն լսում էի, ինչպես են գոռոգում այնտեղից։ Մերնոք բոլորը գոռում էին կոկորդով մեկ, մեր ամբողջ դպրոցն այնտեղ էր, բացի ինձնից, իսկ հա-

կառակորդները ինչ-որ բան էին ճղճղում, սովորաբար եկվոր թիմի ժողովուրդը քիչ էր լինում։

Ֆուտբոլային մրցումներին աղջիկներ միշտ քիչ են լինում։ Միայն բարձր դասարանցիներին է թույլատրվում աղջիկ բերել։ Գարշելի զպրոց է, խոսք չկա։ Իսկ ես սիրում եմ լինել այնտեղ, որտեղ աղջիկներ կան, եթե նոյնիսկ ոչինչ շեն անում, հենց այնպես նստած են, մազերն են անրում, քիթները սրբում կամ քրքում։ Մեր գիրեկտորի ծերուկ թերմերի դուստրը, հաճախ էր գալիս մրցումներին, բայց դե նա այնպիսի աղջիկ շէր, որի համար հնարավոր վիներ գծվել։ Թեև ընդհանրապես վատր չէր։ Մի անգամ ավտորուսում իրար կողքի էինք նստած, էգերսթառունից էինք զնում ու զրուցում էինք։ Նա ինձ գուր եկավ ծիշտ է, քիթը երկար է, իսկ եղունգները առյունոտելու շափ կրծմրծած, կրծքակալի մեջ էլ ինչ-որ բան է զնում, որ ցցված մնա, բայց, զգիտեմ ինչու, խոճացի նրան, ինձ գուր եկավ, որ նա զլում շէր գովում, թե ինչպիսի հրաշալի հայրիկ ունի, Երեկի ինքն էլ զիտեր, որ նա անմիտ գատարկախոսի մեկն է։

Ես դաշտ չգնացի, բարձրացա սարը, որովհետեւ Նյու-Յորքից նոր էի վերադարձել սուսերամարտիկների թիմի հետ։ Ես այդ գարշելի թիմի պետն էի Մեծ բան։ Գնացել էինք Նյու-Յորք՝ Մակ-Թերնի դպրոցի հետ մրցելու։ Միայն թե մրցությունը տեղի չունեցավ։ Ես սուսերները, կոստյումները և առհասարակ բոլոր այդ պարագաները մոռացել էի մետրոյի վագոնում։ Բայց ես այնքան էլ մեղավոր շէի Անընդհատ ստիպված էի լինում վեր կենալ ու նայել պլանին, թե որտեղ պետք է իջնենք։ Մի խոսքով, Փենսի վերադանք ու թե ճաշին, այլ արդեն երկուսն անց կեսին։ Տղաներն ամրող ճանապարհին բորիստ արեցին ինձ նույնիսկ ծիծաղելի էր։

Բացի այդ, ֆուտբոլի դաշտ չգնացի, որովհետեւ մտագիր էի այցել ծերունի Սպինսերին՝ իմ պատմության ուսուցչին, որպեսզի հրաժեշտ տամ մեկնելուց առաջ նա հիվանդ էր զրիպով, ու ես մտածում էի, որ մինչև ծննդյան արձակուրողը նրան շեմ տեսնի, իսկ նա երկտող էր ուղարկել, որ ուզում է ինձ տեսնել մինչև տուն դնալու Գիտեր, որ շեմ վերադառնալու։

Հա, մոռացա ասել, որ ինձ վտարել էին դպրոցից: Սնընդ-
յան տոներից հետո ևս չպետք է վերադառնայի, որովհետև
շորս առարկայից կտրվել էի և ընդհանրապես չէի պարա-
պում ու նման բաներ: Հարյուր անգամ նախազգուշացրել
էին ինձ՝ աշխատի՛ր, սովորի՛ր: Իսկ ծնողներիս քառորդի
կեսին կանչել էին ծերուկ թերմերի մոտ, բայց, մինույն
է, չէի պարապում: Դրա համար էլ վտարեցին: Նրանք շա-
տերին էին վոնդել Փենսից: Նրանց ակադեմիական առա-
ջադիմությունը շատ բարձր էր, իսկապես, շատ բարձր էր:

Մի խոսքով, դեկտեմբերն էր, ու սոսկալի ցուրտ՝ հատ-
կապես այդ երից անիծյալ սարի վրա: Միայն բաճկոնվ
էի, ոչ ձեռնոցներ ունեի, ոչ էլ մեկ այլ բան, Անցյալ շաբաթ
ինչ-որ մեկը թոցրել էր ուղարի բրդից կարված իմ վերար-
կուն, տաք ձեռնոցներս էլ գրպաններում: Այդ գործոցում
միքս են գողերը: Տղաներից շատերի ծնողները հարուստ են,
բայց, մինույն է, չէի գող ու ավագաներ են: Որքան գըպ-
րոցը թանկ է, այնքան գողովթյունը շատ: Մի խոսքով, կանգ-
նել էի այդ հիմար թնդանոթի մոտ, ու հետևս սառուց էր
գարձել: Բայց խաղին գրեթե չէի էլ նայում: Կանգնել էի
միայն, որպեսզի զգամ, որ հրաժեշտ եմ տալիս այդ գըպ-
րոցին: Ընդհանրապես ևս հաճախ եմ տեղից տեղ մեկնում,
բայց երբեք մտքով չի անցնում հրաժեշտի մասին մտածել:
Ես գա տառում եմ: Չեմ մտածում՝ տիսուր է թե հաճելի այդ
մեկնումը: Բայց երբ բաժանվում եմ որևէ տեղից, պետք է
զգամ, որ իսկապես բաժանվում եմ: Թե չէ ավելի գժվար է
մենում:

Իմ բախտը բերեց: Հանկարծ մի բան հիշեցի ու անմիջա-
պես զգացի, որ մեկնում եմ ընդմիշտ: Հիշեցի, թե ինչպես
մի անգամ հոկաեմբերին երեքով՝ ևս, Ռոբերտ Տիշները և
Պոլ Փեմբլը, գնդակ էինք խաղում ուառնական առանձնա-
շենքի առաջ: Դրանք շատ լավ տղաներ էին, հոտկապես
Տիշները: Սոստենում էր ճաշի ժամը, բոլորովին մթնել էր,
բայց մենք գեռ շարունակում էինք խաղալ: Արգեն լրիվ մութ
էր, գրեթե չինք տեսնում զնդակը, բայց խաղը չէինք ուզում
թողնել: Այնուամենայնիվ, ստիպված եղանք թողնել: Բնա-
թիտույան ուսուցիչ միստր Զեմբիզին գուխը դուրս հանեց
ուսումնական առանձնաշենքի պատուհանից ու կարգադրեց

անցնել հանրակացարան, հազնվել ճաշի զնալու համար: Հենց որ այդպիսի բան ևս հիշում, անմիջապես զպում ես, որ
քեզ համար ոչ մի արժեք չունի այստեղից ընդմիշտ մեկնե-
լը: ևս, համենայն դեպ, միշտ այդպիս եմ: Ու հենց զգացի,
որ ընդմիշտ եմ մեկնում, շուր եկա ու ցած վազեցի ուղիղ
դեպի ծերունի Սպենսերի տուն: Նա դպրոցից հեռու էր ապ-
րում, էնտոնի Ռեյն փողոցում:

Ես վազեցի ճանապարհով մինչև զիտավոր Լիքը, իսկ
հետո սպասեցի, մինչև որ շունչ տեղն եկավ: Ճիշտն ասած,
շունչ շուր է կտրվում: Նախ՝ ևս ծխում եմ շոգեքարշի նման,
աշխինքն՝ առաջ էի ժխում: Այստեղ, սանատորիայում ստի-
պեցին թողնել: Եվ երկրորդ՝ անցյալ տարվա ընթացքում
աճել էի վեցուկեա դյույմ: Հավանաբար, այդ պատճառով
էլ հիվանդացաց տուքերկույզով ու բնկա այստեղ ստուգ-
ման և այս հիմար բուժման համար: Իսկ ընդհանրապես
ես բավական առողջ եմ:

Մի խոսքով, հենց որ շունչ ասա, վազ տվի դեպի Ռեյն
փողոցը: Ամբողջ ճանապարհը սոսկալի սասցակալած էր, ու
քիչ էր մնում զրմայի: Չգիտեմ, ինչու էի վազում, հավա-
նաբար, հենց այնպես երբ անցացը, հանկարծ ինձ
թվաց, թե կորա: Մի տեսակ խելագար օր էր, սոսկալի
ցուրտ, արեւ շող էլ չէր երևում ու թվում էր, բավական է
անցնես ճանապարհի մյուս կողմը, անմիջապես կը վես ընդ-
միշտ:

Ուհետո, համա թե հնչեցրի զանգը, երբ հասա ժերուկ Սպեն-
սերի տաճքը: Մինչև ոսկորներս սառել էի: Ականջներս ցավում
էին, մատներս շարժել չէի կարող: «Փե շուշ, շուշ, — ասում
եմ զրեթե լսելի, — բաց արեք»: Վերջապես պառավ Սպեն-
սերը բացեց զուրութեա ներանք սպասավոր շունեն, ընդհանրա-
պես ոչ շունեն, միշտ իրենք են բացում զուրութեա ներանք
հարուստ շեն:

— Հողեն, — ասաց միսիս Սպենսերը: — Որքա՞ն ուրախ
եմ քեզ տեսնելու համար: Ներա արի, սիրելիս: Երեխ փայ-
տացել ես ցրտից, հա՞:

Ինձ թվում էր, նա իսկապես ուրախ էր ինձ տեսնելու
համար: Նա իսկապես սիրում էր ինձ: Համենայն դեպս, ինձ
այդպիս էր թվում:

Ես զնդակի պես ներս ընկաւ
— Ինչպե՞ս եք, միսիս Սպենսեր, — ասում ե՞տ — Ինչպե՞ս
է միստր Սպենսերի առողջությունը:

— Տուր բաճկոնդ, սիրեցիս, — ասաց նաև Զլսեց էլ, որ
Հարցրի միստր Սպենսերի առողջության մասին: Նա մի քիչ
խուզ էր:

Նա բաճկոնծ կախեց նախասենյակի պահարանում, և իս
ձեռքով հարգարեցի մազերս: Ընդհանրապես իմ մազերը
կարճ «ոզնի» է կտրված և սանրվելու հարկ չի լինում:

— Ինչպե՞ս եք, միսիս Սպենսեր, — Հարցրի են, բայց
այս անդամ բարձր, որ նա լսի:

— Հրաշալի՛, Հոլդեն, — նա ծածկեց պահարանի դու-
ռը: — Խսկ դո՞ւ ինչպես ես:

Ու ես նրա ձայնից հասկացա, որ ծերունի Սպենսերը
պատճել է նրան ինձ վտարելու մասին:

— Շատ լավ, — ասում եմ: — Միստր Սպենսերն ինչպե՞ս
է, նրա գրիպը անցա՞վ:

— Անցավ, Հոլդեն, նա իրեն այնպես է պահում, ինչպես,
ինչպես շղիտեմ թե ով... իր սենյակում է, զնա նրա մոտ:

2

Նրանք առանձին սենյակներ ունեին: Երկուսն էլ լոթա-
նասոնին մոտ էին, գուցեն ավելի: Ու այնուամենայնիվ,
կյանքից հաճույք էին ստանում, թեև նրանց մի ոտքը գե-
րիզմանում էր: Ճիշտ է, խոզություն է այդպես ասելը, բայց
ես դա չեմ ուզում ասել: Պարզապես ուզում եմ ասել, որ
շատ եմ մտածել ծերունի Սպենսերի մասին, իսկ երբ նրա
մասին շատ ես մտածում, սկսում ես զարմանալ, թե ինչ-
պե՞ս է, որ կարողանում է զեր պալուն: Հասկանո՞ւմ եք, նա
ամբողջովին կռացել է ու հազիվ է քայլում, և եթե հանկարծ
կավիճը ձեռքից զցում է, ապա առջենի շարքից որևէ մեկը
պետք է վերցնի ու մատուցի նրան: Իմ կարծիքով, դա սար-
սափելի է: Բայց եթե շատ խոր շեմ մտածում, այլ հենց
այնպես, ի միջի այլոց, ապա ստացվում է, որ նա այնքան
էլ վատ չի ապրում: Օրինակ՝ մի անգամ, կիրակի օրը, երբ
նա ինձ ու մի քանի տղաների տաք շոկոլադ էր հլուցասի-

րում, մի հնամաշ վերմակ ցույց տվեց, որ ինքն ու միսիս
Սպենսերը զնել էին մի հնդկացուց, ինը ուստինի զրասայ-
դում: Երկում էր, որ ծերունի Սպենսերը հիացած էր այդ
զնումով: Հասկանո՞ւմ եք, ինչ եմ ուզում ասել: Մի այդպիսի
ծերուկի, որ արդեն հայհայը զնացել, վայվայն է մնացել,
դեռևս հիանում է ինչ-որ վերմակով:

Նրա դուռը բաց էր, բայց ես այնուամենայնիվ ծեծեցի,
ուզդակի քաղաքավարությունից: Ես տեսա նրան, նատած էր
կաշվե հին բազկաթուին, փաթաթված այն նույն վերմակով,
որի մասին ասացի: Նա շրջվեց, երբ ծեծեցի դուռը:

— Ո՞վ է, — զուեց նա, — դո՞ւ ես, Քոլֆիլդ, արի, տղաս,
ներս արի:

Նա միշտ գոռզուալով էր խոսում տանը, ել ո՞ւր մնաց
թե դասարանում: Նյարդերիս վրա ազդում էր, խեկապես:

Հենց որ ներս մտա, արգեն փոշմանեցի, թե ինչու եկար
Նա «Աւանտիկ մանսիկ» էր կարգում ու շուրջն ամենուրեք
սրվակներ ու հարեր էին դրված, հարբուխի դեմ գործածվող
կաթիների հոս էր ատարածվել: Տրամադրությունս ընկափ
Ընդհանրապես այնրան էլ չեմ սիրում հիվանդներին: Ու
ավելի քան թախժալի էր դառնում, երբ նայում էի ծերունի
Սպենսերի հազի մաշված, խիստ ողորմելի հին խալաթին,
երեկի ծնված օրից դա էր հազնում, ազնիվ խոսք: Չեմ սի-
րում պիճամաներով ու խալաթիներով ծերունիներին: Միշտ
կուրծքները բացվում է, պառավ կողերը երեսում: Ռափերն էլ
սոսկալի են: Ծերուկները, տեսած կինեք ողափերում, ինչ-
պիսի անմաղ, ձևաձակ ոտքեր են ունենում:

— Բարի ձեզ, սը՛ր, — ասում եմ: — Ես ստացա ձեր երկ-
տողը: Շատ շնորհակալ եմ: — Նա երկտող էր գրել, որ ար-
ձակուրդից առաջ զնամ իրեն հրաժաշտ տալու Գիտեր, որ
այլին չեմ վերադառնալու: — Եզրու եք նեղություն կրել,
միենույն է, են անպայման կդայի հրաժեշտ տալու:

— Նստիր, ա՛յ, այնտեղ, տղաս, — նա ցույց տվեց մահ-
ճակալի եղբա:

Ես նստեցի:

— Ինչպե՞ս է ձեր դրիմը, սը՛ր:

— Գիտես, տղաս, եթե լավ զգայի, հարկ կլիներ բժիշկի
կանչել, — ծերուկն ինքն իրեն ծիծաղեցնում էր: Նա սկսեց

քրքալ խնդագարի պես վերջապես շունչ առավ ու հարց-
րեց.— Իսկ ինչո՞ւ զու շիս զնացել մրցության, չէ՞ որ այսօր
եղբայրակիլ հանդիպումն է:

— Այո, բայց ես հենց նոր եմ վերադարձել Նյու-Յորքի
սուսհրամարտի մրցումներից:

Տեր աստված, այ թե անկողին է, հա՞, ասիս քար լի-
նի: Նա հանկարծ խստադիմ արտահայտություն ընդունեց.
Գիտեի, որ այդպիս է լինելու:

— Նշանակում է, զնո՞ւմ ես մեզնից,— հարցնում է:

— Այո, սրբ, ինչպես երևում է, զնում եմ:

Այստեղ նա սկսեց տարութերել գլուխը: Կյանքումս շեմ
տեսել, որ մարդ այդքան երկար կարողանա տարութերել
գլուխը: Չես հասկանում՝ մտահոգվելո՞ւց է այդպիս օրորում
գլուխը, թե՞ արդեն այնքան ծեր է, որ ոչ մի բան լի հաս-
կանում:

— Իսկ դոկտոր Թերմերն ի՞նչ ասաց քեզ, տղաս: Ես
խմացել եմ, որ դուք երկարեք խոսել:

— Այո, երկար ենք խոսել: Երկու ժամ մնացի երա
տանձնասենյակում, եթե ոչ ավելի:

— Ի՞նչ ասաց նա քեզ:

— Դե... շատ բան: Որ կյանքը զուտ խաղ է: Եվ որ պետք
է խաղալ օրենքներով: Նա լավ էր խոսում: Առանձնապես
որևէ բան չի ասել: Անրնդհատ նույն բանի մասին՝ որ կյան-
քը խաղ է և այն: Դե դուք ինքներդ էլ գիտեք:

— Բայց կյանքն իսկապես խաղ է, տղաս, և պետք է
խաղալ օրենքներով:

— Այո, սրբ, գիտեմ, ես այդ ամենը գիտեմ:

Բա՞ն գտան համեմատելու: Լա՞վ խաղ է: Եթե այնպիսի
մյորդկանց մեջ ընկնես, որտեղ բոլորը հմուտ խաղացողներ
են, այդ դեպքում լա՞վ, ինչ էլ լինի, այդտեղ իսկապես խաղ
կլինի: Իսկ եթե մեկ ուրիշ խմբի մեջ ընկնես, որտեղ բոլորը
ապաշնորհներ են, այն ժամանակ ի՞նչ, էլ ի՞նչ խաղ: Ուինչ
դուրս չի գա:

— Իսկ դոկտոր Թերմերը արդեն գրե՞լ է քո ծնողներին, —
հարցրեց ծերունի Սպենսերը:

— Ոչ, նա մտադիր է գրել երկուշարթի օրը:

— Իսկ ինք ոչինչ չե՞ս հայտնել նրանց:

— Ոչ, սրբ, ես ոչինչ չեմ հայտնել, նրանց կտհոնեմ
լորեքաբթի օրը, երբ տուն փնամ:

— Քո կարծիքով նրանք ինչպե՞ս կվերաբերվեն այդ լու-
րին:

— Ինչ ասեմ... կրարկանան, հավանաբար, — ասացի: —
Պետք է որ բարկանան: Զէ՞ որ արդեն շորրորդ դպրոցում
եմ սովորում:

Ռւ թափ տվի գլուխս: Ես այդպիսի սովորություն ունեմ:

— Է՛ս, — ասում եմ: Դա էլ է սովորություն, ասել՝ «Է՛ս
կամ ույ քեզ բա՞ն», մասամբ այն պատճառով, որ հարմար
րան շեմ գտնում, մասամբ էլ այն պատճառով, որ ես տա-
րիքիս համապատասխան շեմ պահում ինձ: Այն ժամանակ
տասնվեց տարեկան էի, իսկ հիմա արդեն տասնյոթ եմ, բայց
երբեմն ինձ այնպիս եմ պահում, ասես ընդամենը տասնե-
րեք տարեկան եմ, ոչ ավելի: Սոսկալի անհեթեթ բան է
դուրս գալիս, հատկապես այն պատճառով, որ նո վեց ֆու-
ն երկուսումկես դյույմ հասակ ունեմ, մազերս էլ ճերմակա-
խառն են: Դա ճիշտ է: Աջ կողմում միջինն հատ ճերմակ
մազ ունեմ: Դեռ մանկուց: Եվ այնուամենայնիվ, երբեմն
ինձ տասներկու տարեկանի պես եմ պահում, Բոլորն էլ
այդ են ասում, հատկապես՝ Հայրս: Դա մասամբ ճիշտ է,
բայց ոչ լիովին: Մինչդեռ մարդիկ կարծում են, որ թափանցում
են քո ներսը: Ես, իհարկե, թքած ունեմ, բայց երբեմն ձանձ-
րանում ես, որ սկսում են քարոզ կարդալ, թե քեզ մեծի պես
պահիր: Երբեմն ես ինձ այնպիս եմ պահում, իրըն թե ան-
համեմատ մեծ եմ իմ տարիքից, բայց դա արդեն մարդիկ
լին նկատում: Ընդհանրապես ոչ մի բան էլ նրանք չեն
նկատում:

Սերուկ Սպենսերն էլի սկսեց օրորել գլուխը ու այդ ըն-
թացքում քշիորեց քիթը: Նա շանում էր ձեւացնել, թե տրո-
րում է քիթը, բայց իրականում ամբողջ մատը ներս էր
մտցրել: Հավանաբար մտածում էր, որ դա կարելի է, որով-
հատ ինձնից բացի ուրիշ մարդ չկար այդտեղ: Ինձ համար
միենույն է, թեև զզվելի է տեսնել ինչպիս են քշիորում
քիթը:

Հետո նա խոսեց:

— Ես պատիվ եմ անեցյալքանը առօսաւթիւնը
«Սեփական Սեբաստիոն»

Հետ, հորդ հետ, երբ մի քանի շաբաթ առաջ Եկել էին դոկտոր Թերմերի հետ խորհրդակցելու նրանք հանալի մարդիկ են:

— Այս, ի՞նչ կերպ, լավ մարդիկ են:

«Հիանալի!» Ձզվում եմ այդ բառից: Սոսկալի գարշանք է, ուղղակի պիրտու խառնում է, երբ այդպիսի բառեր են բում:

Եվ հանկարծ ծերունի Սպենսերը այնպիսի դեմք ընդունեց, որ կարծես հիմա մի շատ կարեռ բան էր ասելու, խելացի բան: Նա ուշչվեց տեղում, ափելի հարմար տեղափորկեց: Պարզվեց, որ կեղծ տագնապ էր: Պարզապես ամսագիրը վերցրեց իր ճնկներից և ցանկացավ գցել մահակալի վրա, որտեղ ես էի նստած: Բայց չհասցրեց: Մահակալին ընդամենը երկու դյույմ էր հեռու նրանից, բայց միենույն է, չհասցրեց: Ես ստիպված տեղիցս ելա, ամսագիրը վերցրի և դրեցի մահակալին: Հանկարծ ես այդ սենյակից դուրս փախչելու ցանկություն ունեցաւ: Զգացի, որ հիմա անտանելի քարոզ է սկսելու: Ընդհանրապես դեմ լիմ, թող խոսեն, բայց երբ քեզ նախատում են, իսկ շուրջը սոսկալի գեղահոտ է տարածված, ու ծերունի Սպենսերն լլ նստած է բո առաջ պիժմանով ու խալաթով, դրան արդեն դիմանալ լի լինի: Չէի ուզում լսել:

Բայց սկսեց:

— Այդ ի՞նչ ես բերում դու քո գլխին, աղա, — ասաց ծերունի Սպենսերը: Նա շատ խիստ խոսեց, այդպես երբեք չէր խոսել: — Քանի՛ առարկա պիխտի հանձնելու այս

— Հինգ, սը՛ր:

— Հինգ, իսկ քանիսից ես կտրվել:

— Չորսից: — Ես ինձ ուտում էի նստած տեղս, կյանքում երբեք այդքան կոշտ մահճակալի նստած շկամ: Անդիքներ լավ հանձնեցի, որովհետեւ թեռվուզքը, «Էլորդ Թենդալ, որդիս և այդ ամբողջ պատմությունը սովորել էի դեռևս Հուտոտնի գայրոցում: Անգլերենով գրադպում էի միայն այն ժամանակ, երբ շարադրություն էին հանձնարարում:

Նա ինձ նույնիսկ չէր լսում: Նա երբեք չի լսել, թե ինչ են ասում իրեն:

— Ես պատմությունից քեզ կտրեցի, որովհետն ոչինչ չէիր սովորել:

— Հասկանում եմ, սըր, շատ լավ եմ՝ հասկանում: Հասկանալու պիխտի անենիք:

— Ոչինչ չէիր սովորել: — Կրկնեց նա: Ինձ կատաղեցնում է, երբ մարդիկ կրկնում են այն, ինչի հետ գու անմիշապես համաձայնել ես: Իսկ նա երրորդ անգամ էլ կրկնեց: — Ոչինչ չես սովորել: Կասկածում եմ, թե ամբողջ քառորդի ընթացքում գոնի մեկ անգամ բացել ես դաստիքիրքը: Բացի՛ նո, միայն ճիշտն ասա, տղաս:

— Ոչ, ես, ի՞նչ կերպ, երկու անգամ աշքի եմ անցկացրել, — ասում եմ: Չէի ուզում նրան վշտացնել, նա գծզում էր իր պատմության համար:

— Ախ, աշքի ես անցկացրել, — ասաց նա շատ թունուտ: — Քո, թույլ տգեք ասել, ընծական աշխատանքը ահա այնտեղ է, զրադարարակում: Մի այստեղ տուր, խնդրեմ:

Դա գարշելի խոզություն էր նրա կողմից, բայց ես վերցրի տեսրու ու տփեցի նրան: Ուրիշ ճար չկար: Հետո նորից խստեցի այդ ցենքնակ մահճակալին: Չեզ կարող պատկերացնել, թե ինչպես էի ափսոսում, որ եկել եմ նրան հրաժեշտ տալու:

Նա տեսություն էր ձեռքին, ինչպես աթարի կտորը կամ մի ավելի վատ բան:

— Նոյնմերի լորսից մինչև գեկտեմբերի երկուսը մենք անցել ենք եղիպատուց: Դու ինքը ես քննության համար այդ թեման ընտրել: Չէի՛ կամենա լսել, թե ինչ ես գրել:

— Չէ, սըր, կարիք չկա:

Իսկ նա, միհնույն է, սկսեց կարդալ: Եթե ուսուցիչը որոշել է մի բան անել, դու այլևս չես կարող նրան ետ պահել: Միհնույն է, իր ասածն է անեցու:

«Եղիպատացիք մին ցեղեր են, ծագումով կովկասիք, և բնակում են Աֆրիկայի հյուսիսային շրջաներուց մեկում: Աֆրիկան, ինչպես հայտնի է, առևելյան կիսագեղի ամենամեծ մայր ցամաքն է»:

Եվ ես պետք է նստի ու ունկնդրեի այդ ամբողջ անհերթելությունը: Խոզություն է, ազերիվ խոսք:

«Մեր օրերամ մենք ենք աշխատացիներով

բազմարիվ պատճեներով։ Ժամանակակից զիտուրյունը դեռևս շահում է սրատախանել այն հարցին, թե ինչ զարդարի նյութերի խառնուրդ ինը զործածում եղիստացի՛ զմռանը իրենց հանգուցյալներին, ուստեսք նրանց դեմքերը շիտեին բազում դարերի ընթացքում։ Այդ խորհրդավոր առեղջամբ դեռևս մարտահրավեր է նետում նաևներորդ դարի ժամանակակից զիտուրյանը։

Նա լոեց և ցած դրեց տեսրու և գրեթե առում էի նրան այդ պահին։

— Թո, այսպես ասած, էքսկուրսը դիտության մեջ, սրան ավարտվում է, — շարունակեց նա միննոյն թունոտ ձայնով։ Օրբեր չեն կարծի, թե այդքան զառամյալ ծերուկի մեջ այդքան թույն կարող է լինելու։ Բայց դու ստորև հատուկ ավելացում ևս կատարել՝ ուղղված անձամբ ինձ։

— Այո, այո, հիշում եմ, — ասացի, նո շտապեցի, որպեսզի գոնե այդ մասը չկարդաւ Բայց ինչ, մի՞թե նրան հնարավոր է կանդնեցնել, նրանից ուղղակի կայծեր դուրս ցայտեցին։

«Թանկարին միստը Սվենսեր, — նա շափից դուրս բարձր էր կարդում։ — Ահա այն ամենը, ինչ ես զիտեմ եղիստացիւների մասին։ Զգիտեմ ինչու, երանե ինձ առանձնապես շատ շետաքերում, թեև Դում երանց մասին շատ լավ եմ դրախտուում։ Ոչինչ, երե դում ինձ կտրեմ, ես առվեն մյուս տառեկաներից կտրվել եմ, բացի անզերենից։ Ձեզ հաւզող՝ Հոլիֆիլզ։»

Այստեղ նա ցած դրեց իմ երիցս անիմյալ տեսրը ու այնպես նայեց ինձ, ասես պինգ-պոնգում շոր-շոր տարել էր Երբեք չեմ ների, որ այդ անհնիթեթությունը նա բարձրածարն կարգաց Եթի նա ինքը այդպիսի բան դրած լիներ, ես ոչ մի դեպքում չեմ կարգա, ազնիվ խոսր հմ ասում էսկ որ կարեռին է, ես այդ հավերամբ կատարել էի, որպեսզի նա վատ շպա ինձ կտրելով։

— Դու բարկանո՞ւ ես, որ ես քեզ կտրել եմ, տղաս, — Հարցրեց նա։

— Ի՞նչ եք ասում, որը, բոլորովին։ — Գոնե այսու ինձ «ուղաս» լասեր, գրողը տանի։

Նա տեսրս նետեց մահճակալին։ Եվ, իհարկե, դարձալ

չկարողացավ տեղ հասցնել։ Մտիպված տեղիցս նևա, վերցրի Դրեցի «Անունորիկ մանութի» վրա։ Սա էլ մի կրակ է, որ պես մեկ կռացիր։

— Իսկ դու իհշպե՞ս կվարվեիր իմ փոխարեն, — Հարցրեց նա։ — Միայն ճիշտն ասա, տղաս։

Այս, երեսով է, նա շատ վատ էր գոռմ, որ ինձ կորել էր, ես, իհարկե, սկսեցի գոռիսը յուղել Ասացի, որ ես մատվոր հետամնաց երիսաւ եմ, ընդհանրապես ապուշի մեկը, որ նրա փոխարեն ինքու էլ այդպիս կվարվեի, որ շատերը չեն հասկանում, թե ինչ գծվար բան է ուսուցչի աշխատանքու նու այդպիս շարունակ, մի խոսքով գլուխը յուղեցի, ինչպես հարկն է։

Բայց ամենածիծաղելին այն էր, որ ես շարունակ ուրիշ բանի մասին էի մտածում։ Համ զուխը յուղում էի, համ էլ ուրիշ բանի մասին մտածում։ Ես նյոււ-Յորքում եմ ապրում ու մտածում էի Կենտրոնական զբոսայգու այն լճակի մասին, որ գտնվում է Հարավային ելքի մոտ։ Հետաքրքիր է սառչո՞ւմ է այն, թե չէ, իսկ եթե սառչում է, հապա բաղերն ո՞ւր են զնում։ Չեմ կարողանում պատկերացնել, թե բաղերն ուր են զնում, երբ լիճը ամբողջությամբ ծածկվում է սառույցով։ Գուցե բենատար է զավթու ու նրանց ուղղափոխում որիէ կենզանաքանական այդի։ Իսկ գուցե շվո՞ւմ են պարզապես։

Այնուամենայնիվ, դա շատ լավ է հաջողվում ինձ։ Ուզում եմ ասել, որ կարող եմ ուղածիս պես յուղել ծերունի Սպինոսի գլուխը ու այդ բնթացքում մտածել բաշերի մասին։ Հետաքրքիր է, Բայց երբ խոսում ես ուսուցչի հետ, առհսարակ ոչինչ լցիտք է մտածես եվ հանկարծ նա ընդհատեց ինձ։ Նա միշտ էլ ընդհատում է։

— Ասա տեսնեմ, իսկ ի՞նչ ես մտածում այդ կապակցությամբ։ Հետաքրքիր է իմանալի Շատ հետաքրքիր է։

— Այն մասին, որ ինձ գտարել են Փենսիից, — Հարցնում եմ Գոնե իր անտեր խալաթը կոճկեր։ Զզվելի է նայելը։

— Եթե չեմ սխալգում, դու այդպիսի գծվարությունների ես հանդիպել նաև Հուստոնի գլուխում և Էլքտոն-Հիլլում։

Նա այդ բանը ոչ միայն թունուտ, այլև զարշելի ձեռվ ասաց։

— Էլքտոն-Հիլլում ես ոչ մի դժվարություն էլ շեմ ունեցել ոչ կտրվել եմ, ոչ էլ մեկ ուրիշ բան, պարզապես զուրս եմ եկել և վերց:

— Թուրը տուր հարցնել՝ ինչո՞ւ

— Ինչո՞ւ, Դա երկար պատմություն է, սըր: Այդ ամենը բավական բարդ պատմություն է:

Իսկի շեմ ուզում պատմել նրան, թե ինչպես և ինչու Միկուցին է, ոչինչ չի հասկանալու Դա նրա խելքի բանը չէ: Իսկ էլքտոն-Հիլլից հեռացա զիլավորապես այն պատճառով, որ այնտեղ ծայրից ծայր կեղծիք է: Ամեն ինչ ցուցադրական է, անհնար է ազատ ջնշել: Օրինակ՝ հենց նրանց դիրքիտոր միստր Համարը Այդպիսի ստոր, երկերեսանի մարդու կյանքում չեմ հանդիպել: Սերունի Թերմերից տասն անգամ ավելի վատ է: Կիրակի օրերին, օրինակ, այդ գրողի տարած Համարը գալիս էր ու այցելության եկած բոլոր ծնողների ձեռքը սեղմում: Ու այնպիս սիրազիր, այնպիս քաղաքավարի, ոնց որ պատկեր: Բայց բոլորովին միանման չէր ողջունում երեխաներից մի քանիսի ծնողները ավելի հասարակ մարդիկ էին, աղքատ: Դուք մի տեսնեիք, թե նա ինչպես էր բարեւմ սենյակի իմ հարեանի ծնողներին: Հասկանո՞ւմ եք, եթե որևէ մեկի ծայրը գեր է, կամ ծիծաղելի է հազնված, իսկ հայրը խիստ բարձր ուսերով կոստյում է հազնում ու հնածի կոշիկներ, սև ու սպիտակ, այստեղ այդ Համաս կոշվածքը բնդամենք երկու մատների ծայրն էր մեկնում ու կեղծ ծայտում էր, իսկ հետո երբ սկսում էր խոսել ուրիշ ծնողների հետ՝ կես ժամից ավելի շաղակրատում էր: Տանել շեմ կարող այդպիսի բաները, Կատաղելս գալիս է: Այնպիս եմ կատաղում, որ գժվել կարելի է: Ասում եմ այդ անիժյալ էլքտոն-Հիլլը:

Սերունի Սպիտակը ինչ-որ բան հարցրեց ինձ, բայց ես լավ լսեցի, անվերջ այդ սրբիկա Համասի մասին էի մտածում:

— Ի՞նչ ասացիք, սըր: — ասում եմ:

— Բայց գոնե վշտացած ես, որ ստիպված ես հեռանալ Փենսիից:

— Այո, ի՞արեկ, մի քիլ վշտացած եմ: Ի՞արեկ... Բայց համենայն գեպս, ոչ շատ: Երկի դեռ չի ագնել վրաս: Դրա համար ժամանակ է հարկավոր: Հիմա ագնել շատ մտածում

եմ, թե ինչպես եմ գնալու տուն չորեքշաբթի օրը: Երեսում է, ես, այսուամենայնիվ, ապուշ եմ:

— Մի՞թե դու բոլորովին չես մտածում քո ապագայի մասին, տղաս:

— Ինչպես չէ, մտածում եմ, իհարկի: — Ես կանգ առաւ: — Սիայն թի ոչ շատ հաճախ: Ո՞չ հաճախ:

— Կմտածես, խելքի կգաս, — ասաց ծերունի Սպենսը: — Խելքի կգաս, բայց ոչ կփնի:

Ինձ գուր չեկավ: Ինչո՞ւ է այդպես ասում կարծես արդեն մեռել եմ: Սոսկալի տհաճ է:

— Անպայման կմտածեմ, — ասում եմ: — Ես կմտածեմ:

— Ինչպես բացատրեմ քեզ, տղաս, ինչպես գլուխդ մրացընեմ այն, ինչ հարկավոր է: Այսր ես ուզում եմ քեզ օգնած լինել, հասկանո՞ւմ ես:

Երևում է, նա խսկապես ուզում էր օգնել: Իսկականից թայց մենք տարբեր կողմերի վրա էինք բաշում, ահա թե ինչ:

— Գիտեմ, սըր: — ասում եմ: — Եվ շատ ջնորհակալություն: Ազմիվ խոսք, ես դա գնահատում եմ, խսկապես:

Այստեղ ես ստոքի ելաւ: Աստված վկա, էլ չէի կարող նույնիսկ տասը բուզ նստել, թեկուզեկ մահվան սպառեալիքի տակ:

— Դժբախտաբար, իմ գնալու ժամանակն է: Պետք է փրերս վերցնեմ մարմնամարզական դահլիճից, ես այնտեղ շատ բան ունեմ, որոնք ինձ պետք կգան: Աստված վկա, գնաբուս ժամանակն է:

Նա միայն նայեց վրաս ու զարձյալ սկսեց օրորել գլուխը: Եվ գեմքը այնպիս լուրջ ու տիուք դարձավ: Ես հանկարծ շատ խղճացի նրան: Բայց ոչ չէի կարող մի ամրող դարձնալ նրա մոտ ցցված, համ էլ, չէ որ մենք տարբեր կողմերի վրա էինք բաշում: Ու նա անվերջ ինչ-որ բան էր նետում դեպի մահճակալը և վրիպում էր, և նրա այդ խղճուկ խալաթը, որի տակից ամրող կուրծքը երևում էր, այդքանը բավական չէ, գեռ շուրջն էլ զրիպային գեղերի հոտ էր փշում:

— Գիտեմ ինչ, սըր, դուք իմ պատճառով մի՛ վրդովիլեք: Զարժե, — ասում եմ: — ազմիվ խոսք: Ամեն ինչ կկարգավոր-

իմ, ես անցման տարիքում եմ, ինքներդ էլ զիտեք թողորի՛ն
և պատահում է:

— Զիտեմ, տղաս, շգիտեմ...

Զգում եմ, որ այդպիս մըմնցում են:

— Պատահում է, — ասում եմ, — բայրի հետ էլ պատահում է իսկապես, սրբ, Հարկ չկա, որ իմ պատճառով տրխեք: — Ես նույնիսկ ձեռքո դրեցի նրա ուսին: — Չարժե, — ասում եմ:

— Մի բաժակ տաք շոկոլադ չե՞ս խմի գնալուց առաջ Միսիս Սպենսերը հաճույքով...

— Կիսմեթ, սրբ, ազնիվ խոսք, բայց ուշանում եմ, Հարկավոր է շուտ համեմ մարմնամարզական դահլիճ: Եատ շնորհակալ եմ ձեզնից, սրբ, շատ շնորհակալ եմ:

Ու միմյանց ձեռք սեղմեցինք: Այս ամենը դատարկ բան է, իհարկե, բայց զիտեմ ինչու, տիրեցի:

— Ես ձեզ կորհմ, սրբ: Ձեզ լավ պահեք գրիպից հետո, լա՞վ:

— Գնաս բարով, տղաս:

Իսկ երբ ծածկեցի զուն ու զուրս եկա ճաշասենյակ, նա ինչոր բան զոռաց հանկցու, բայց ես լավ լսեցի: Կարծեմ, «բարի ճանապարհ» էր զոռում: Իսկ գուցեն ոչ: Հուսով եմ, որ չէ, ես երբեք որեւէ մեկի ետից չէի զոռա բրարի ճանապարհ: Որ մտածում ես՝ դարձելի սովորություն է:

3

Ես սոսկալի ստախոս եմ, նմանը կյանքում տհոած չեք լինի: Գնում եմ խանութ մի որեւէ ամսագիր զնելու, բայց որ ճանապարհն հարցեն, թե ուր եմ գնում, կարող եմ ասել՝ ոսկերա: Սարսափելի բան է: Ու որ ծերունի Սպենսերին ասացի, թե զնում եմ մարմնամարզական դահլիճ, զա էլ էր փշոց: Ես այդ երցու անիծյալ դահլիճում ովելչ էլ չեմ պահում:

Քանի զեռ սովորում էի Փենսիում, ապրում էի նոր Հանրակացարանում, Օսեներերգերի անվան առանձնաշենքում: Այդուղ միայն ավագներն ու կրասերներն էին ապրում: Ես կրասերներց էի, Հարկանո՛ ավագներից: Առանձնաշենքը Օսեներերգերի անունով էր կողմում, կար այգիպիսի մեկը, որ

առաջ Փենսիում էր սովորել իսկ երբ ավարտել էր, բավական փող էր կուտափել և թաղման բյուրո հիմնադրել նա այդպիսի թաղման բյուրոներ էր ստեղծել գրեթե ամբողջ նահանգում, զիտեք, այնպիսի բյուրոներ, որոնց միջոցով հարազատներիդ կարող ես թաղել չնչին գումարով: Դուք մի տեսնեիք այդ Օսեներերգեր կոչվածին: Գրագ կղամ, որ նա հանգուցյաներին ուղղակի պարկի մեջ է ժացնում ու զետը նետում: Այս այդ տիպը բավական փող է հատկացրել Փենսիուն, ու մեր առանձնաւենքը կունել են նրա անունով: Առաջին մրցութանը նա եկել էր իր շքեղ «կաղիլլակով», իսկ մենք պետք է բարձրանայինք տրիբունաներն ու աշխարհով մեկ փողհարկինք, այսինքն՝ «ուսուադուայինք: Իսկ հաջորդ առավոտայան մատուռում մի տաք ծամ ճառ կարգաց: Նա մի հիսուն անեկդոտ պատմեց, ուղղակի նավթալինից հանած, ուզում էր ցույց տալ, թե ինչորսի կտրինն է: Ուժ ունի: Իսկ հետո նկած պատմել, որ դժվարությունների հանդիպելիս, առհասարակ նեղն ընկած ժամանակ երբեք չի ամալում՝ շորում է ու աղստում աստըծուն: Ու մեզ էլ էր խորհուրդ տալիս միշտ աղօթել աստըծուն, ուզած ժամանակ զրուցել երկնավորի հետ: «Դուք, — ա ում է, — զիմեցեք Քրիստոսին, ինչպես ձեր բարեկամին, ես ինքս միշտ էլ սիրու բացում եմ Քրիստոսի առաջ: Նուզնիսկ մեքենան վարելիս», Քիչ էր մնում շունչ փշեի Պատկերացնում էի, թե այդ շան որդին ինչպես է մեքենան առաջին արագության վրա փոխադրում ու միաժամանակ Քրիստոսին ինքրում ավելի շատ հանգուցյաներ ուղարկել: Բայց այդ ժամանակ նրա ճառի ընթացքում մի շատ լավ բան պատահեց: Նա արդեն ճառել էր կեսին, հնաց իր մասին էր պատմում, թե ինչ հրաշալի մարդ է ինքը, որքան ճարպիկ, ու մեկ էլ էղի Մարսական, որ ուղիղ իմ առջնում էր նստած, մի հատ ուժգին բաց թողեց: Իհարկե, դա սարսափելի է, իիստ անքաղաքավարություն, եկեղեցում, բոլորի ներկայությամբ, բայց շատ ծիծաղելի ստացվեց: Կեցցե՛ս, Սարսալա՛: Քիչ էր մնում առնիբը փլակը: Ու աք բարձրածայն չծիծաղեց, իսկ այդ Օսեներերգերը ձեացրեց, թե բան չի լսել, բայց ծերունի թերմերը՝ մեր փիրեկտորը, նրա կողքին էր նստած ամբիոնում, ու անմիջապես երեաց, որ շատ լավ էլ լսել է:

ՊՇՀ, այ թե բարկացավ նաև Ուխնչ շասաց, բայց պահանձ չեց երեկոյան ներկայանալ լրացուցիչ պարապմունքի ու նառ ասաց, թե այն աշակերտը, որ խախտեց կարգը արարողության ժամանակ, արժանի է մեր դպրոցում մեաքու։ Մենք փորձեցինք ստիպել մեր Մարտալային մի կրաքահներթ էլ բաց թողնել ծերունի Թերմերի ելույթի ժամանակ, բայց նա տրամադրի չէր ծվայսես, ուրիշն, ես ապրում էի այդ Օսեներգերի անվան նոր հանրակացարանում։ Սերունի Սպենսերի մոտից հաճելի էր ընկնել հանրակացարան, մանավանդ որ բոլորը ֆուտրու էին գնացել, իսկ քեռուցումը բացառության կարգով լավ էր տաքացնում։ Նույնիսկ մի տեսակ հարմարավետ էր դարձել։ Հանեցի բաճկոնս, փողիապս, արձակեցի բլուզիս օծիքը, իսկ հետո զրի կարմիր գլխարկս, որ առավոտյան էի գնել նյու-Յորքում։ Դա որորդական զվարկ էր՝ շափից դուրս երկար հովաքով։ Ես սպորտային խանութի ցուցափեղկում տեսա, երբ գուրս եկանք մետրոցից, որտեղ մոռացել էի այդ անիջյալ սուսերները։ Ընդամենք մեկ դուլար էի վճարել Գյուարկը թարս էի զրել զվարիս, հիմարություն է, իհարկե, բայց հնձ շատ էր դուր գալիս։ Հետո վերցրի զիրքը, որ կիսատ էի թողել, ու նստեցի բազկաթոռին։ Ամեն սենյակում երկու բազկաթոռ կար, Մեկն իմն էր, մյուսը՝ հարկանին։ Ուորդ Սըտրելելելերինը Բազկակալները կոտրտված էին, որովհետեմ միշտ որևէ մեկը նստում էր զրանց վրա, բայց բազկաթոռն ինքը շատ հարմարավետ էր։

Կարդում էի այն զիրքը, որը գրադարանում սիամամբ էին ինձ տվել Ես միայն տանը նկատեցի, որ իմ ուզած գիրքը չեն տվել Նրանք ինձ տվել էին Խահանի «Աֆրիկայի թավուտներումը»։ Կարդում էի անպետք բան է, բայց հետաքրքիր գուրս եկավ։ Ընդհանրապես ես շատ անկիրթ եմ, բայց շատ եմ կարդում, իմ սիրած զրողը Դ. Բ.-ն է իմ եղբայրը, իսկ երկրորդ հերթին արդեն՝ Ռինգ Լարդները։ Ծննդյան օրը եղբայրս ինձ նվիրեց Ռինգ Լարդների զիրքը։ Դա Փենսի ընդունվելուց առաջ էր։ Դրբում շատ ծիծաղեցի պիեսներ էին տպագրված ու մեկ էլ մի պատմվածք՝ կարգվորդ-ոստիկանի մասին, սա սիրահարվում է մի շատ սիրունիկ աղջկա, որը անընդհատ խախտում է երթևեկության

կանոնները։ Բայց ոստիկանը ամուսնացած է և, իհարկե, չի կարող ամուսնանալ աղջկա հետ։ Վերջում աղջիկը կործանվում է, որովհետև մշտապես խախտում է երթևեկության կանոնները։ Ցնցող պատմվածք է, Ընդհանրապես ես ամենից շատ այնպիսի զրքեր եմ սիրում, որոնց մեջ գոնի մի որևէ ծիծաղելի բան կա, իհարկե, ամեն տեսակ դասականներ էլ եմ կարդում, ինչպես ասենք՝ «Վերադարձ Հայրենիքը», և կովի մասին հագար ու մի զրքեր, և գեղեկտիվ, բայց դրանք մի տեսակ այնքան էլ չեն հրապուրում ինձ։ Այ, ինձ դուր են գալիս այնպիսի զրքեր, որոնք կարգալուց հետո անմիջապես մտածում ես՝ ի՞նչ լավ կիմներ այդ գրողը քո բարեկամը լիներ, որին ցանկացած ժամանակ կարողանայիր զանգահարել ու զրուցել հետք։ Բայց այդպիս հազվադեպ է լինում, ես հաճույքով կզանգահարեի այդ Դայնսենին, դե, իհարկե, նաև Ռինգ Լարդներին, միաժ թե Դ. Բ.-ն ասաց, որ նա արդեն մեռել է։ Իսկ այ, այնպիսի զիրք, ինչպիսին, օրինակ, Սոմերսեթ Սոնմի «Մարդկային կրեքը բռնճ է, այն չէ, ես անցած ամռանը կարգացի։ Գիրքն ընդհանրապես ուինչ, բայց ես ոչ մի ցանկություն չունեմ զանգահարելու այդ Սոմերսեթ Սոնմին։ Ինքս էլ չգիտեմ ինչու։ Պարզապես նա այն մարդը չէ, ում հետ որ կցանկանայի զրուցել։ Ես ավելի շուտ կզանգահարեի հանգուցյալ թուման Հարդիին, ինձ դուր է գալիս նրա Յուստասիա Վեյը։

Ուրեմն դրի նոր գլխարկս, նստեցի բազկաթոռին ու սկսի կարգալ «Աֆրիկայի թավուտներումը»։ Մի անգամ արդեն կարգացել էի, բայց ուզում էի որոշ տեղեր նորից կարդալ։ Ընդհանեն մի երեք էլ էի կարգացել, երբ ինչ-որ մեկը գուրս եկավ։ ցնցույարանից Առանց նայելու էլ հասկացա, որ Ռուբերտ էկին է։ սա ապրում էր Հարեւան սենյակում։ Մեր թերում երկու սենյակը մի ընդհանուր ցնցույարան ունեին, ու այդ էկին օքը տառն անգամ իրեն ինձ մոտ էր զցում, Բացի այդ, ամբողջ հանրակացարանից մենակ նա էր, որ փուտրու չէր գնացել, նա ընդհանրապես ոչ մի տեղ չէր գնում։ Տարօրինակ ափա էր, նա բարձր գասարանցի և արդեն շորս տարի է, սովորում էր Փենսիում, բայց

1 Թուման Հարդիի վեպը։

բոլորը նրան ազգանոնով էին դիմում՝ էկի նույնիսկ նրա սենյակի հարևանը՝ Հերք Հելլը, երբեք նրան «Բոր» կամ գոնե «Էկ» չէր ասում: Եթե կինն էլ նրան «Էկի» կանվանի, Եթե, իհարկե, երբեք ամուսնանաւ նա շափից գորս բարձրահասակ էր՝ վեց ֆուտ, շորս գյուղմ, սոսկալի կուպիկ, ատամներն էլ փտած: Ես ոչ մի անգամ չեմ տեսել, որ նա մաքրեր ատամները: Կեղառտ, մի անսակ բորբոսնած էին նրա ատամները, իսկ երբ ճաշարանում բերանը կարտոֆիլ կամ սխոն էր լցնում, քիչ էր մնում սիրտս ևս տամ: Հապա պղուկնե՞րը, Ոչ միայն ճակատին ու ծնոտին, ինչպես բոլոր տղաներին է պատահում, նրա ամբողջ դիմքն էր պղուկուու: Ընդհանրապես նա զղվելի էր: Ու մի տեսակ ստոր Ճիշտն ասած, ես այնքան էլ չի սիրում նրան:

Զգացի, որ կանգնած է ցնցուղարանի շեմին, բազկաթուիս ետեր, ու նայում է տեսնի՞ տա՞նն է Ստրիդելիթերը: Նա Ստրիդելիթերին ատում էր ու երբեք ներս չէր մտնում, երբ սա տանն էր լինում: Ընդհանրապես նա բոլորին էլ ատում էր:

— Ողջույն,— ասում է: Նա միշտ այնպիսի տոնով է խոսում, ասես մասու շափ հոգնած է կամ ձանձրացած: Չեք ուզում, որ ես մտածեմ, թե ինքը, իբր, հյուր է Եկել ինձ: Զեացրեց, թե իբր պատահմամբ է ներս մտել, գրողը տանի:

— Ողջույն,— ասում եմ, բայց զիրքը ցած չեմ զնում: Այնպիսի տիպի պատճառով, ինչպիսին էկին է: Եթե ցած գնես զիրք, կորած ես, զլուխդ կտանի: Միկնույն է, զլուխդ տանելու է, բայց ոչ անմիջապես, եթե շարունակես կարգալ:

Նա սկսեց անցուղարձ անել սենյակում ինչպես միշտ՝ դանդաղ և ձեռք տալ սեղանին ու աթոռակին զրված իմ բոլոր իրերին: Միշտ այդպես է, վերցնելու է, դիմ, նորից նալի: Ինչպես էր ազդում նյարդերիս վրա:

— Հը, ինչպե՞ս անցավ սուսերամարտը,— ասում է: Նա ուզում էր անպայման խանգարել ինձ, փշացնել ամբողջ հաճույքս: Նա թքած ունեց սուսերամարտի վրա: — Ո՞վ հաղթեց, մե՞նք, թե ոչ մենք, — հարցնում է:

— Ոչ ոք էլ շաղթեց,— ասում եմ, բայց զլուխս չեմ բարձրացնում:

— Ի՞նչ, — հարցնում է: Նա միշտ կրկնում էր հարցը:

— Ոչ ոք էլ շաղթեց: — Ալքիս պոշով նայեցի տեսնեմ նա ինչ է անում իմ պահարանիկի վրա: Ձննում էր աղջկա լուսանկարը, որի հետ ես ընկերություն էի անում նյու-Յորքում: Սալլի Հեյսի լուսանկարը: Նա այդ անիցյալ լուսանկարը, հավանաբար, արդեն հագարերորդ անգամ էր նայում ու երբեք իր տեղը չէր դնում: Դիտմամբ, անմիջապես երկում էր գա:

— Ոչ ոք շաղթե՞ց, — ասում է: — Այդ ինչպե՞ս:

— Դե այդ անակեր սարբավորումները մոռացել էի մետրոյում: — Ալքակս էլ զլուխս շրաբրացրի:

— Մետրոյում: Գրողը տանի, կորցրե՞լ ես, ինչ է:

— Ճիշտ ուզությամբ չէինք գնում, Ստիպված շուտշուտ վեր էինք կենում նայելու:

Նա մոտեցավ կարեց լույսու:

— Լսիր, — ասում եմ, — բո պատճառով արդեն քանի-րորդ անգամ եմ կարգում միննույն նախադասությունը:

Թվ էլ լիներ նրա տեղը, ակնարկը կհասկանար: Բայց եկին չէ:

— Իսկ թեզ չե՞ն ստիպի վճարել արժեքը, — հարցնում է:

— Զգիտեմ և չեմ չէ ուզում իմանալու Գուցե կնախսի, էկի, բալիկս, թե չէ լույս ամբողջովին փակում ես:

Նա ատում էր, որ ես իրեն «Էկիի, բայիկս» էի ասում: Իսկ ինքը անվերջ կրկնում էր, որ ես դեռևս փոքրիկ եմ, որովհետեւ տաճակեց տարեկան եմ, իսկ ինքը՝ արդեն տասնութ է: Նա կատաղում էր, որ իրեն «բալիկ» էի ասում:

Ու այդպիս էլ մնաց կանգնած: Այդպիսին է այդ էկին: — Ոչ մի զեպքում չի հեռանա, եթե նրան ինդրես: Հետո, իհարկի, կհեռանա, բայց եթե ինդրես՝ զիտմամբ չի հեռանա:

— Ի՞նչ ես կարգում, — հարցնում է:

— Զես տեսնում զիրք եմ կարգում:

Նա շրցեց էզը, նայեց վերնագիրը:

— Լա՞զն է, — հարցնում է:

— Այս, հատկապես այս նախադասությունը, որ անքնդատ կարգում եմ: — Ես էլ կարող եմ երբեմն բավական թունոտ լինել, եթե տրամադրված լինեմ: Բայց տեղ շասավ: Էկի սկսեց շրջել սենյակում, էկի ձեռք տալ, շոշափել իրերս, նույնիսկ Ստրիդելիթերի իրերը: Վերջապես գիրքը

Նետեցի սեղանին։ Միևնույն է, էկլիի ներկայությամբ ընթերցելն իմաստ չունի։ Ուղղակի անշնար է։

Ես փովեցի բազկաթոռին ու սկսեցի նայել, թե էկլին ինչպես է տնօրինում սենյակում։ Նյու-Յորք մեկնելուց կարգին հոգնել էի, սկսեցի հորանջել։ Հետո էլ սկսեցի հիմարություններ անել։ Սիրում եմ երբեմն ձանձրույթից հիմարություններ անել։ Գլխարկիս հովարն առաջ բերի ու իշեցրի մինչև աշքերս։ Այդպես ոչինչ չէի կարողանում տեսնել։

— Ավաղ, ավաղ, կարծես թե կուրանում եմ, — ասում եմ ես նվնվալով։ — 0°, թանկագին մայրիկ, ի՞նչ մութ է շուրջս։

— Խելքդ թոցրել ես, աստված վկա, — ասում է էկլին։

— Մայրիկ, հարազատս, ձեռքդ տուր դժբախտ զավակիդ։ Ինչո՞ւ օգնության ձեռք չես մեկնում։

— Դե վերջ տուր, տիմար։

Ես սկսեցի կույրի պես ափլիվել շուրջս, առանց տեղիցավեր կենալու Ու անվերջ նվնվալ։

— Մայրիկ, մայրիկ։ Ինչո՞ւ չես ձեռքդ տալիս։

Իջարկե, ես ուղղակի խաղում էի։ Թրանից երբեմն ուրախանում եմ։ Բացի այդ, զիտեի, որ էկլին սոսկալի կատաղում է։ Նրա մոտ ես ուղղակի սադիստ էի դառնում։ Կատաղեցնում էի ինչպես կարող էի, զիտմամբ էի կատաղեցնում։ Բայց հետո ձանձրացաւ նորից հովարս ետ տարա ու փովեցի բազկաթոռին։

— Սա ո՞ւմն է, — հարցրեց էկլին։ Նա ձեռքն առավ հարեանիս ծնկակապը։ Այդ անիծյալ էկլին ամեն ինչի ձեռք էր տալիս։ Ինչ ասես կվերցնի, նույնիսկ կոշիկներիդ կապիլները։ Ես նրան ասացի, որ ծնկակապը Ստրեղլեյթերինն է, ես անմիջապես նետեց Ստրեղլեյթերի մահճակալին։ Վերցրել էր պահարանիկի վրայից, բայց դիտմամբ զցեց մահճակալին։

Հետո մոտեցավ, նստեց երկրորդ բազկաթոռի բազկակալին։ Օրբեք մարդավարի լի նստի, անպայման բազկակալի վրա պիտի նստի։

— Որտե՞ղ ես գնել այդ հիմար գլխարկը, — հարցնում է։

— Նյու-Յորքում։

— Որբա՞ն ես տվել։

— Մեկ դոլար։

— Խարել են քեզ։ — Նա սկսեց լուցկու հատիկով մաքրել իր գարշելի եղունգները։ Տարօրինակ սովորություն է։ Ատամները բորբոսնած են, ականջները լիքը կեղտ, բայց եղանակները միշտ մաքրում է։ Հավանաբար, կարծում է, թե մաքրասեր է։ Մաքրում է ու նայում գլխարկիս։ — Մեր կողմերում որսի զնալիս են այդպիսի գլխարկ զնում, հասկանալի՞ է։ Դա գլխներին՝ որս են խփում։

— Գրողի ծոցը, — ասում եմ, Հետո հանում եմ գլխարկը, նայում։ Մի աշխատ կկոցում եմ, ասեա նշան եմ բըռնում։ — Սա դրած՝ մարդ են խփում, — ասում եմ։ — Ես սադրած՝ մարդ եմ խփում։

— Իսկ հարազատներդ գիտե՞ն, որ քեզ վտարել են։

— Ոչ։

— Որտե՞ղ է Ստրեղլեյթերը։

— Ֆուտբոլի մրցությունում։ Նա այնտեղ տեսակցություն ունի։ — Նորից հորանջեցի։ Քունս տարավ։ Սենյակում սոսկալի շոգ էր, թուզացել էի, ուզում էի քնել։ Այս դպրոցում կամ մրսում էինք շան պես, կամ շոգից տանջվում։

— Նշանավոր Ստրեղլեյթեր — ասաց էկլին։ — Լսիր, մի րոպեով մկրատդ տուր ինձ, Մոտդ լէ։

— Զէ, պահել եմ, պահարանում է, ամենավերել։

— Մի րոպեով տուր, հա՞ն, եղունգս պոկվել է, հարկավոր է կտրել։

Նրա համար միևնույն էր՝ հավաքել ես իրերդ, թե ոչ, ամենավերենն է զրված թե մեկ ուրիշ տեղ։ Համենայն գեղս, մկրատը տվի նրան։ Քիչ էր մնում ինձ սպանեի։ Հենց որ բացեցի պահարանը, Ստրեղլեյթերի ձեռնաթիակը (այն էլ շրջանակի մեջ) ընկավ գլխիս։ Այնպես դրսկաց, որ գլուխս սոսկալի ցավեց։ Էկլին քիչ մնաց մեռներ, այնպես էր հըռհըռում։ Նրա ձայնը բարակ է, ծվծվան։ Ես նրա համար գուրս եմ բերում ճամպրուկս, հանում մկրատը, իսկ նա բրբջում է։ Այդ էկլիի նմաններին հենց միայն բավական է տեսնել, թե քարն ինչպես կպավ մարդու գլխին, ուրիշ էլ բան հարկավոր չէ, կըրքան։

— Պարզվում է, դու հումորի զգացում ունես, էկլի, բալիկ։ — ասում եմ ես։ — Զգիտեի՞ր։ — Ու մկրատը մեկնում

եմ նրան։ — Ուզո՞ւմ ես քո մենեղերը դառնամ, տեղավորեմ
քեզ ուղիոյում։

Ես նստեցի բազկաթոռին, իսկ նա սկսեց իր գարշելի
եղունգները կտրտել։

— Գուցե սեղանի վրա՝ կկտրես եղունգներդ, — ասում
եմ։ — Սեղանի վրա կտրիր, ես չեմ ուզում բոքիկ ոտքերով
քայլել քո գարշելի եղունգների վրա։ — Բայց նա, միանույն
է, շարունակում է թափել ուղղակի հատակին։ Գարշելի սո-
վորություն է, Աղնիվ խոսք, զգվում ես։

— Իսկ Ստրեղլեյթերն ո՞ւմ հետ է ժամադրվել, — Հարց-
նում է, նա միշտ հետաքրքրվում էր, թե Ստրեղլեյթերը ում
հետ է ման գալիս, թեև ատում էր նրան։

— Զգիտեմ, իսկ քեզ ի՞նչ։

— Հենց այնպես։ Տանել չեմ կարող այդ շան որդուն։
Բոլորովին տանել չեմ կարող։

— Իսկ նա քեզ պաշտում է։ Ասում է՝ իսկական արքա-
յազն է։ — Ընդհանրապես ես հաճախ եմ սկսում հիմարու-
թյուններ անել, երբ ձանձրանում եմ։

— Նա միշտ ցցում է քիթը, — ասում է էկլին։ — Չեմ
գիմանում այդ շան որդուն։ Կարելի է կարծել, թե նա...

— Լսիր, գուցե գու, այնուամենայնիվ, եղունգներդ սե-
ղանի վրա՝ կտրես, — ասում եմ։ — Ես հիսուն անգամ քեզ
խնդրած կլինեմ...

— Միշտ ցցում է քիթը, — կրկնում է էկլին։ — Իմ կար-
ծիքով, նա ուղղակի էշի մեկն է։ Բայց կարծում է, թե խե-
լոք է, կարծում է, թե ամենախելոքն է...

— Էկլի, գրողի տարած, վերջապես սեղանի վրա՝ պի-
տի կտրես եղունգներդ։ Թե ոչ Հիսուն անգամ խնդրեցի,
լսո՞ւմ ես։

Հիմա նա սկսեց, իհարկե, սեղանի վրա կտրել։ Միայն
գոռալով կարող ես նրան ստիպել որևէ բան տնել։

Ես նայեցի նրան, ապա ասացի։

— Դու Ստրեղլեյթերի վրա կատաղած ես, որովհետեւ նա
ասաց, որ ատամներդ գոնե երբեմն լվանասւ նա բոլորովին
էլ չէր ուզում քեզ նեղացնել և ոչ էլ դիտավորյալ ասաց,
այնպես որ նրա ասածի մեջ ոչ մի վիրավորական բան
չկար, Միայն ցանկանում էր ասել, որ դու քեզ ավելի լավ

կզայիր, ավելի լավ տեսք կունենայիր, եթե եղբեմն մաք-
րեիր ատամներդ։

— Իսկ ես շե՞մ մաքրում, ինչ էւ Դու էլ ես նրա ասածը
կրկնում։

— Ոչ, չես մաքրում։ Թանի անգամ եմ հետեւ, չես
մաքրում և վերջ։

Ես նրա հետ հանգիստ էի խոսում։ Նույնիսկ խղճում էի
նրան։ Հասկանում եմ, այնքան էլ հաճելի բան չէ, որ քեզ
դիտողություն անեն, թե ատամներդ չես մաքրում։

— Ստրեղլեյթերը շան որդի չէ, նա այնքան էլ վատը չէ։
Դու պարզապես չես հանաշում նրան, զա է պատճառը։

— Իսկ ես ասում եմ՝ շան որդի չէ։ Եվ երեակայող։

— Գուցեն երեակայու՞ է, բայց ուրիշ հարցերում նա
լայնախրտ մարդ է։ — ասում եմ։ — Իսկապես Հասկացիր։
Օրինակ՝ պատկերացրու, որ Ստրեղլեյթերը մի փողկապ ունի
կամ մեկ այլ բան, որ քեզ շատ է դուր գալիս։

Ասենք թե փողկապ, ու այդ փողկապը քեզ շատ է դուր
գալիս։ Ես օրինակի համար եմ ասում։ Գիտե՞ս նա ինչ
կաներ։ Նա, հավանաբար, կհաներ այդ փողկապն ու կտար
քեզ։ Այո, կտար։ Կամ դիտե՞ս ինչ կաներ։ Նա այդ փողկա-
պը կթողներ քո սեղանի կամ մահճակալի վրա, հասկա-
նալի՞ է։ Իսկ ուրիշները՝ երբեք։

— Գրողի ծոցը, — ասաց էկլին։ — Եթե ես չե այդքան
փող ունենայի, ես չե փողկապներ կնվիրեի մարդկանց։

— Չէ, չիիր նվիրի, — ես նույնիսկ գլուխս տարուքերե-
ցի։ — Ստրովդ անգամ չէր անցնի, բալիկս։ Եթե դու այնքան
փող ունենայիր, որքան նա, դու կլինեիր իսկական։

— Զհամարձակվես ինձ «բալիկ» անվանել։ Գրողը տա-
նի։ Ես քեզ հայր կսազեմ, հիմարի գրուխ։

— Ոչ, չես սազի։ — Թե ինչպես կատաղեցրեց ինձ՝ իմ
կարող ասել։ Առիթը բաց չի թողնի աշքդ խոթելու, որ ինքը
տասնութ տարեկան է, իսկ դու ընդամենը տասնվեց... —
Նախ ես թույլ չէի տա, որ ոտքդ իմ շեմին դնեիր...

— Մի խոսքով, չհամարձակվես ինձ...

Հանկարծ դուռը բացվեց, ու ներս ընկավ Ստրեղլեյթերն
ինքը։ Նա միշտ վազքի մեջ էր։ Երբեք ժամանակ շուներ,
միշտ շտապ գործեր ուներ։ Վազեց ինձ մոտ, թփթփացրեց

այտերիս, — նույնպէս բավական առան սովորություն, — ու
հարցեռում է:

— Օրեկոյան որեւէ տեղ ես գնալու:

— Չզիտեմ, Հնարավոր է, Բակ ինչպիսի՞ եղանակ է,
ձյուն է գալիս, ինչ է:

Նա ամբողջապես ձրուեաթաթախ էր:

— Այս, ձյուն է գալիս: Լոիր, Ճիշ տեղ լունես գնալու,
բո զամշէ բանկոնք այս երևկո տուր ինձ:

— Իսկ ո՞վ տարավ:

— Չեմ չի վերջացել: Մենք գեում ենք: Չէ, իսկապես,
կտա՞ս, ճիշ քեզ Հարկավոր չէ: Ես իմ զորշազույնի վրա
ինչոր բան եմ թափել:

— Այս, բայց դու կլայնացնես, բո աւսերը սատանան
զիտի թե որրան են լայն, — ասում եմ: Ես ու նա հույն հա-
սակն ունեինք, բայց նա ինձնից երկու անգամ ժամեր էր
կշռում և ուսերն էլ շատ լայն էին:

— Չեմ լայնացնի, — նա վազեց զեղի պահարանք: —
Գործերդ ո՞նց են, էկիի, — ասում է: Եսատ բարեհամրույր
ազա է այդ Սորեղելիթերը, Խարկի, ձևացնում է, բայց և
այնպէս նա միշտ բարեւում է էկիին:

Իսկ սա միայն ինչոր բան մաթմոթաց, երբ Սորեղելի-
թերը հարցրեց, զործերդ ո՞նց են: Էկիին չէր ուզրւմ պա-
տասխանել, բայց, այնուամենայինք, ինչոր բան մաթմո-
թաց, սիրո շարեց լուսիթյան մատենի: Իսկ ինձ ասում է:

— Դե լավ, ես գնացի: Չեմ կհանգիպենք:

— Լավ, — ասում եմ, Ոչ ոք մատադիր չէր լաց լինել, որ
նա վերջապէս զնում էր իր սենյակը:

Սորեղելիթերը արգին հանում էր բանկոնք ու փողկապը:

— Հարկավոր է սափրօնի, — ասաց նա: Նրա մորուքը
առաւորեն անում էր, իսկական մորուք:

— Իսկ ո՞ւր է քո ազջիկը:

— Սպասում է մյուս թեռում, — ասում է, նա վերցրեց
սրբիը, սափրօնիու սպասքը ու գուլոս եկավ սենյակից: Հենց
այդպէս, առանց վերնաշապէի էլ գնաց: Նա միշտ մինչև
գոտիառնդը մերկ էր շրջում, կարծում էր, որ շատ լավ
կազմվածք ունի: Ու զա ճիշտ էր, ոչինչ չես կարեղ ասել:

Անձիքը շունեի, զրա համար էլ նրա ետևից գնացի լվա-
ցարանի մտու մի թիլ լինու ժեմելու, մինչև նա կոափրէներ:
Մեղնից բացի այստեղ ուրիշ մարդ չկար, աղանձնը բոլորը
ֆուտրու էին վնացել: Դժոխայինն շու էր, բոլոր պատուհան-
ներ բրունել էին: Պատի երկարությամբ ուասը հատ լվա-
ցարան էր ամրացված: Սորեղելիթերը զրադցըրեց մաշտե-
ղինց, իսկ ես նստեցի կողդինի վրա ու ակնեցի խաղալ ժո-
րակի հետ, մերթ բացելով ու մերթ փակելով այն: Դա իմ
եյարդայնությունից էր: Սորեղելիթերը սափրօնում էր ու
միաժամանակ ունդիական երգը առւու: Սոսկայի առան
էր առւուու նա ու միշտ նոտանելը կեղծում էր, և այնպիսի
երգեր էր ընտրում, որ լավ սուլոզն է զժվարությամբ զրուի-
կանինը, օրինակ՝ «Նդիկական երգը» կամ «Սպանություն
հինգերորդ ավենյուում»: Նա ուզած երգն էլ կազմավագիրը

Ես արդին ասել եմ, որ էկիին մաքրասեր չէր, Սորեղելի-
թերը նույնպէս մաքրասեր չէր, բայց մի տեսակ ուրիշ ձևով:
Արտաքուած զա աննկատելի էր, Միշտ էլ հրաշալի տեսր-
ուելը: Բայց մի տեսնելիք, թե մինպիսի աժելիով է սափրօ-
նում: Ճանշոտ, մազերն ու շարացած փրփուրը վրան կպած:
Երբեք զա չէր լվանում: Ու թեև հրաշալի տեսք ուներ, հատ-
կապէս իրեն կարգի բերելուց հետո, բայց, մինեւին է, զինթի էր, և ու երան զիտեի: Իսկ զուղմի սիրում էր, որով-
հան իսելահեղորեն սիրահարված էր իրեն: Նա զնուում էր,
որ իրենից զեղեցիկը չէա: Իսկապէս շատ զեղեցիկ էր, բայց
երան զեղեցիությունն այնպիսին էր, որ բոլոր ձեռդները երա-
յուսանկարը անսնելով զարոցական այրումում, անզայման
հարցենում էին, «Ո՞վ է այս տղանու: Հասկանո՞ւ» էր, նրա
զեղեցիությունը մի տեսակ ալրումային էր, Մեզ յուս՝ Փեն-
սիում, որրան ասես տղաներ կային, որոնք հաղար անզամ
երանից զեղեցիկ էին, բայց լուսանկարում այզպէս սիրուն
չէին երևում: Մեկի քիթն էր շափից զուրս երկար թվում,
մեկի ականքերն էին ցցված: Ու դա լավ զիտեմ:

Խստել էի Սորեղելիթերի կողքի լվացարանին և բացում
ու փակում էի ծորակը: Իմ կարմիր որսորդական զինարկը

գիո զլիին էր, հովարդ դեպի ետ դրած։ Չափից դրւս շատ
էր դուր գալիս ինձ այդ զիխարկը։

— Էսիր, — ասաց Ստրեգիթերը, — կարո՞ղ ես ինձ մեծ
ծառայություն մատուցել։

— Ինչպիսի՞, — հարցրի ես։ Առանձին մի հաճույք չը-
գացի։ Միշտ նա ինդրում է մեծ ծառայություն մատուցել
իրեն։ Այդ զեղեցիկ աղաները իրենց աշխարհի պորտն են
կարծում ու մշտապես ինդրում են մեծ ծառայություն մա-
տուցել։ Նրանք այնպիս են սիրահարված իրենց, որ կար-
ծում են դու էլ ես սիրահարված և ուղղակի երազում ես
ծառայություն մատուցել իրենց, իննիթ են, ճիշտ եմ ասում։

— Երեկոյան որեւէ տե՞ղ ես զնալու, — հարցնում է,

— Կարող է զնամ, կարող է ոչ, ի՞նչ է որ։

— Երկուշարթի օրվա համար մոտ մի հարյուր էջ բան
պիտի կարգամ պատմությունից, — ասում է նա, — իմ փո-
խարեն չե՞ս գրի անգերենի շարադրությունս։ Եթե երկու-
շարթի չհանձնեմ, կորած եմ, գրա համար էլ ինդրում եմ։
Կորի՞ս։

Գե ասեք, սա ծաղը չէ։ Ազնիվ խոսք, ուղղակի ծաղը է,

— Ինձ դպրոցից վանդում են դրողի ծոցը, իսկ դու խընդ-
րում ես, որ ես քո փոխարեն ինչ-որ շարադրություն գրեմ, —
ասում եմ։

— Գիտեմ, զիտեմ, բայց դժբախտությունն էլ հենց այն
է, որ իմ բանք վատ կլինի, եթե շարադրությունը չհանձնեմ։
Ելքոր պես, հա՞՛, Հոլգեն, կորի՞ս։

Ես անմիջապես շպատախանեցի, այդպիսի տիպերին
զգացակար է անորոշ վիճակի մեջ պահել։

— Ինչի՞ մասին պիտի գրեմ, — հարցնում եմ։

— Ինչի մասին ուզում ես։ Ամեն ինչ էլ կարող ես գրել։
Նկարագրիր սենյակ, կամ տուն, կամ մի վայր, որտեղ դու
ապրել ես։ Ինչ ուզում ես։ Հասկանո՞ւմ ես։ Միայն թե զե-
զարվեստական ստացվի, գրողը տանի։ — Այսուղ նա հո-
րանցից՝ բերանը չար բացելու։ Այ, այդպիսի վերաբեր-
մունքից իմ աղիքները ոլորվում են։ Հասկանո՞ւմ եք, բեզ
ինդրում է ծառայություն մատուցել, իսկ ինքը հորանցում
է։ — Հատ չանք չթափիս, — ասում է նա։ — Այդ գրողի տա-
շած Հարտուկը գտնում է, որ դու անզերենում շատ ես

զնացել և նա գիտի, որ ես ու դու միասին ենք ապրում։
Այնպիս որ շատ ջանք չթափիս տառակետները, կետազրու-
թյան մյուս նշանները տեղը տեղին դնելու

Այսպիսի խոսակցությունից փորս կտրտվում է։ Մարդը
կարող է գավ շարադրություն գրել, իսկ նրան ստորակետներ
գնելու մասին են զգուշացնում։ Ստրեգիթերը հենց այդ-
պիս էր հասկանում այդ գործը։ Զանում 'է ապացուցել, որ
չի կարողանում գրել միմիայն այն պատճառվ, որ ստո-
րակետները ճիշտ տեղում չի գնում։ Ճիշտ էլլիի նման նա
էլ է այդպիս։ Մի անգամ բասկետբոլի մրցումներին նսուել
էլ էլլիի մոտ։ Թիմում մի շահենված խաղացող կար։ Հովի
Քոյլը, նա նույնիսկ դաշտի կենտրոնից կարող էր գնդակը
ցանցի մեջ զցել, անգամ առանց տախտակին կոշշելու իսկ
էլլիին ամբողջ խաղի ընթացքում վլուխս տանում էր, թե
Քոյլը քավ հասակ ունի բասկետբոլի համար, ու վերջ, հաս-
կանո՞ւմ եք Ատում եմ այդպիսի զրախոսությունը։

Վերջապես ձանձրացա լվացարանի վրա նստելուց, ցած
թուա ու սկսեցի շեշտուկա պարել, հենց այնպիս, ծիծաղելու
համար։ Ուզում էլ մի քիչ թարմանալ, իսկ շեշտուկա պարել
բոլորովին շիմ կարողանում։ Բայց լվացարանում հատակը
քարից է, ու շատ հավեսին է ստացվում շեշտական ես
սկսեցի ընդորինակել մի կինոպարտիստի։ Մի երածշտական
կատակերգության մեջ էլ տեսել։ Սոսկալի ատում եմ կի-
նոն, բայց շատ եմ սիրում կապկել դիրասաններին։

Ստրեգիթերը սափրվելիս անենդհատ նայում էր ինձ
հայելու մեջ։ Իսկ ինձ էլ հանդիսատես էր պետք Ընդհանրա-
պիս սիրում եմ ցուցադրվել։

— Ես հենց իր՝ նահանգապետի որդին եմ, — ասում եմ։
Ու սկսեցի կաշվից դուրս գալ։ Պարում եմ ամբողջ սենյա-
կով մեկ։ — Հայրս թույլ չի տալիս պարող դառնար։ Նա ինձ
Օքսֆորդ է ուղարկում, բայց շեշտուկան իմ երակների մեջ
է, արյան մեջ, գրո՞ղը տանի։

Ստրեգիթերը քրքչում էր, համեմայն գեպս, նա հումորի
զգացում ուներ։

— Այսօր Զիգֆիդի պրեմիերան է։ — Արդեն սկսեցի
զիշահեղ լինել, շնչառությունս մի բանի պետք չէ։ — Հե-
րոսը չի կարող ելույթ ունենալ։ Հարբած է կառապանի պետ

Էլ ո՞ւմ են վարցնելու նրա փոխարեն, ի՞նձ, այ թե ում, իսկ ու աղքատ նահանգապետի որդուս:

— Որտեղից ես հաջողացրել այդ գլխարկը, — հարցրեց Ստրելելիթերը. նա նոր միայն նկատեց իմ որսորդական զլսարկը:

Շունչս կտրվում էր, վերջ տվի հիմարություններին: Հանեցի գլխարկս ու արդեն հարյուրերորդ անգամ նայեցի վրան:

— Նյու-Յորքում եմ գնել, մի դոլար եմ տվել, Քել Պուլ է գալիս:

Ստրելելիթերը զիմով արեց:

— Հրաշալի է, — ասաց նա: Քծնում էր: Ու անմիջապես Էլ հարցրեց. — Լսիր, կորե՞ս շարադրությունս, թե չէ: Ես պետք է իմանամ:

— Ժամանակ ունենամ՝ կորեմ, չեմ ունենա՝ չեմ զրի:

Ես նորից նստեցի նրա կողքի լվացարանին:

— Իսկ ո՞ւմ հետ ես ժամադրված: Ֆիցչերալիի:

— Գրողի ծոցը: Ես այդ խողից վազուց եմ ձեռ քաշեր:

— Ի՞նչ ես ասում: Որ այդպես է, զիշիր ինձ, բարեկամու կրօռեն: Նա իմ ճաշակովն է:

— Ինդրեմ: Միայն թե նա քեզ համար մի քիչ պառավ է:

Ու հանկարծ, հինգ այնպիս, առանց պատճառի, ուղեցի ցած թռչել լվացարանից ու կրկնափի նելուն անել այդ հիմար Ստրելելիթերին: Հիմա կրացատրեմ, դա բմբշամարտի այսպիսի ձև է. բոնում ես հակառակորդիդ զգից ու մի լավ շարդում, եթե պետք է: Ու ես ցատկեցի: Հովազի նման սատնեցի նրա վրա:

— Թո՞ղ, Հոլլին, ապո՞ւշ, — ասաց Ստրելելիթերը: Նա չէր սիրում, երբ հիմարություններ էին անում: Մանավանդ օր սափրում էր: — Ուզում ես կոկորդա կորե՞մ:

Բայց ես նրան բաց չեմ թողնում: Ես նրան լավ հու առլիս կրկնակի նելունով:

— Դե փորձիր, գուրս պրծնել իմ երկաթե ճանկերից:

— Ե՞ս, գրողը տանի, — նա ածելին ցած դրեց, հանկարծ ձեռքերը բարձրացրեց ու դուրս պրժավ դրկիցս: Նա շատ ուժեղ էր, իսկ ես՝ շատ թուլլ: — Թող կատակներդ, — ասաց

Նաւ Սկսեց երկրորդ անգամ սափրվելու նա միշտ կրկնակի և սափրվում, գեղեցկանում է: Իսկ նրա ածելին կեղառու է:

— Հապա ո՞ւմ հետ ես հանդիպելու, եթե ոչ ֆիցչերալիի, — հարցնում եմ: Ես նորից նստեցի նրա կզղբի լվացարանին: — Փոքրիկ ֆիլիս Սմիթի, Հա՞:

— Ու, նրա հետ աւելք է հանդիպեկ, բայց ամեն ինչ խառնվեց: Ինձ սպասելու է Բեգ Թոռվի ընկերութիւն: Սպասիր, քիչ էր մնում մոռանայի: Նա ճանաշում է քեզ:

— Ո՞վ է ճանաչում ինձ:

— Իմ աղջիկը:

— Զէ մի՛, — ասացի: — Իսկ ի՞նչ է անունը: — Նույնիսկ հետաքրքրեց ինձ:

— Հիմա կհշեմ... Հա՛, Զին Գալլահեր:

Տեր աստված, քիչ էր մնում ուշաթափվեկ, երբ լսեցի:

— Զին Գալլահերը, — ասում եմ: Ես նույնիսկ լվացարանից ցած թռա, երբ իմացաւ: Ազնիվ խոսք, քիչ մնաց ուշաթափվեխու: Դե, իհարկե, մենք իրար ծանոթ ենք: Նախանցյալ ամունք շատ մոտիկ էր ապրում մեզ: Նա մի վիթխարի գորերման-պինչեր էլ ուներ: Հենց դրա առիթով էլ ծանոթացել էինք: Այդ շունը միշտ մեր այգին էր վագում:

— Խոյս փակում ես, Ճուրին, — ասում է Ստրելելիթերը: — Ետք քաշվիր զրովի ծոցը, ուրիշ տեղ չկա՞: Ի՞նչ է, ինչպիս էի հուզվում, ազնիվ խոսք:

— Որտե՞ղ է նա, — հարցնում եմ: — Պետք է գնալ նրան բարեկը: Որտե՞ղ է, մյուս թերում, Հա՞:

— Ընդ:

— Այդ ինչպի՞ս է ինձ հշեկը: Հիմա նա որտե՞ղ է սովորում, Բրին-Մորեն՞ամ: Ասում էր, որ գուցի այնտեղ բնագումվի: Կամ Շիպլիում, ասում էր, որ կարող է և Շիպլի վնաւ Կարծում էի. թե Շիպլիում է սովորում: Այդ ինչպի՞ս հիշեց ինձ: — Իսկապես հուզվում էի, գիտե՞ք:

— Դե ի՞նչ իմանամ, զրովը տանի: Վեր կաց, լսո՞ւմ ես: Դու իմ սրբիչի վրա ես նստել:

— Զին Գալլահե՞րը, — ես ոչ մի կերպ ուշաթափ չեմ գալիս: — Ա՛յ քեզ պատմություն:

Ստրելելիթերը օծեց մազերը իմ բրիովինով:

— Նա պարում է, — ասացի ես: — Բալետ է պարապում:
Օրական էրկու ժամ պարապում է, նույնիսկ ամենաշոգ օրեւ-
րին: Վախինում էր, թե ոտքերը կփշանան, կհուստանան և
նման բաներ ես նրա հետ միշտ շաշկի էի խաղում:

— Ի՞նչ:

— Եաշի:

— Թո՛ւհ, սատանա, շաշկի է խաղացե՞լ:

— Այո, Զեյնը միշտ մոռանում էր դամաները: Նա շաշ-
կին հասցնում էր զամայի ու մոռանում անդից շարժել,
այդպես էլ թողնում էր վերջին շարքում: Բոլոր զամաները
տարում էր վերջին շարքում ու ոչ մի քայլ չէր անում: Նրան
պարզապես զուր էր զալիս, որ իր դամաները վերջին շար-
քում շարված լինեն:

Ստրեղիելթերը լուս էր: Այզպիսի բաներն ընդհանրապես
որ սրբի չեն հետաքրքրում:

— Նրա մայրը այն նույն ակումբում էր, որտեղ որ
մենք էինք, — ասացի: — Ես տաճում էի նրա գոլֆի ձողիկ-
ները: Նա ինձերորդ փոսիկի մոտ հարյուր յոթանառուն ան-
դամ եղած կլինի:

Ստրեղիելթերը դրեթե չէր լուսում: Նա սանրում էր իր
քերդ մազափանչը:

— Հավանաբար պետք է զնալ նրան տեսնել, չէ՞: —
ասացի ես:

— Հապա ինչո՞ւ չես գիտում:

— Եվ կինամ, մի բուպէ հնուու:

Նա նորից բացեց իր մազաբաժանը: Ասհասարակ մի
ամբողջ ժամ սանրփում էր:

— Նրա մայրը բաժանվել էր նորից: Հետո ամուսնացել
էր մի ինչո՞ր հարբեցողի հետ: — ասացի ես: — Նիհար,
ունց որ սատանա, մազոտ տոքերով: Ես նրան լավ եմ հի-
շում: Միշտ վարտիքով էր շրջում: Զեյնը պատմում էր, որ
նա ինչո՞ր զրող է, սցենարիստ է, թե սատանան զիտի ինչ
է, բայց իմ ներկայությամբ միայն խմում էր ձիու պես և
ունկնդրում էր ուղիղությունը հաղորդվող ամեն տեսակի ապուշ
զեղեկայիշները: Ու մերկ էր ման զալիս տանը, Զեյնի ներ-
կայությամբ, բոլորի ներկայությամբ:

— Ե՞զ, — ասաց Ստրեղիելթերը: Այստեղ նա հանկարծ

աշխատացավ, երբ ասացի, թե հարբեցողը մերկ վազվզում
էր Զեյնի ներկայությամբ: Սոսկալի անառակ սրիկա է ար-
տորեղիթերը:

— Սոսկալի մանկություն է սմեցել աղջիկը: Լուրջ եմ
առում:

Բայց դա նրան չէր հետաքրքրում: Նա միայն ամեն տի-
պի լիտություններով էր հետաքրքրվում:

— Օ՛, սատանա: Զեյն Գալլահե՞րը: — Ես ոչ մի կերպ
ուշը չէի զալիս: Ոչ մի կերպ: — Հարկավոր է զոնե զնալ
բարեկ նրան:

— Հապա ինչո՞ւ չես գնում: Կանգնել, գուրս ես տալիս:
Մոտեցա պատուհանին: Բայց ոչինչ չէր երևում, ապա-
կիները ամբողջապես բրտնել էին:

— Հիմա տրամադրություն չունեմ: — ասում եմ: Եվ
խսկապես, արամադրություն չունեի: Իսկ անտրամադր
ուինչ չպետք է անես: — Կարծում եի, թե նա Շիպի է ըն-
դունվել: Պատրաստ էի երդվել, որ նա Շիպիում է սովո-
րում: — Ես շրջում էի լվացարանների սենյակում: — Նրան
դո՞ւր էր զալիս փուտրով, — Հարցնում եմ:

— Այո, կարծես թե Չգիտեմ:

— Նա գեղ չի՝ պատմել, թե մենք ինչպես էինք շաշկի
խաղում, ընդհանրապես ոչինչ չի՝ պատմել:

— Չեմ հիշում: Մենք հենց նոր ենք ծանոթացել, մի
կպշիր, — Ստրեղիելթերն արդեն սանրել էր իր փարթած
դանդուրները և հավաքում էր կեղուոտ ածելին:

— Լոիր, բարեկիր նրան իմ կողմից, լա՞վ:

— Լավ, — ասաց Ստրեղիելթերը, բայց ես գիտեի, որ
նա ոչինչ էլ չի ասի: Ստրեղիելթերի նման տիպերը երբեք
չեն հաղորդում բարեկը:

Նա զնաց մեր սենյակը, իսկ ես զեռ տնկված էի բվա-
թարանի մոտ: Հիշում էի Զեյնին: Հետո ես էլ զնացի սեն-
յակ:

Ստրեղիելթերը Կայելու առաջ կանգնած փողկապն էր
կապում, նա կյանքի կեսը հայելու առաջ էր անցկացնում:
Ես նստեցի իմ բազկաթոռին ու սկսեցի հետեւ նրան:

— Ե՞ւ, — ասացի: — դու նրան շասես, որ ինձ վատրել
են դարուեց:

— Զեմ ասի:

Ստրեղելթերը մի լավ գիծ ուներ Հարկ շկար ամեն մի մահրուք բացատրել նրան, ինչպես, օրինակ, էկլիփին, Երևան պատճառով, որ Ստրեղելթերը թքած ուներ ամեն ինչի մրաւ իսկ էկլիփ ուրիշ բան էր: Իր երկար քիթը ամեն տեղ խորություն էր:

Ստրեղելթերը հազար իմ բաճկոնը:

— Չլայնացնես, բայց ես,— ասացի:— Ես ընդամենը երկու անգամ եմ հագել գու:

— Զեմ լայնացնի: Այս կորան իմ սիգարետները:

— Էն է, սեղանի վրա են:— Ես երբեք չկտեր ինչը որտեղ է:— Շարժիդ տակ:— Սիգարետները խոթեց իմ բաճկոնի զրպանը:

Հանձնարժ ես գլխարկս շուր տվի հովարը դեպի տուաշ: Մի տեսակ նյարդայնամում էի: Իմ նյարդերն առհասարակ վատ վիճակում էին:

— Լսիր, իսկ դու ո՞ւր ես փնտու նրա հետ, — հարցուի ես:— Արդեն որոշե՞լ ես:

— Ինքս էլ շփոտեմ: Եթե ժամանակ եղավ, Նյու-Յորք կզմանք: Նա հիմարաբար արձակուրող է վերցրել միայն ինն անց կեսից:

Ինձ դուր շեկավ նրա արտահայտվելու ձեզ:

— Նա արձակուրող է վերցրել միայն ինն անց կեսից, որովհետեւ չի տեսել, թե որքան գեղեցիկ ու հմայիլ ես դու, շան որդի: Եթե տեսած լիներ, կվերցներ առավոտյան ինն անց կեսից:

— Եվ ճիշտ է:— ասաց Ստրեղելթերը: Նրան ոչ մի բանով չես կարող վիրավորել: Չափից դուքս շատ է երմակայում:— Հերիք է ցանես: Գրելո՞ւ ես շարադրությունը թե ոչ:— Ետ արդեն հագել էր վերաբերում և ուզում էր դուրս գալ:— Ետ շանք չթափես: Միայն թե գեղարվեստական ստացվի, հասկացա՞ր: Կգրե՞ս:

Ես նրան շպատախանեցի: Տրամադրություն շունեի: Միայն ասացի:

— Նրան կարցնես, թե էլի դամաները շաբա՞մ է վերը շարքում:

— Լավ:— ասաց Ստրեղելթերը: Բայց ես գիտեի, ոչ

չի հարցնելու:— Առաջմու:— Նա շրմկոցավ փակեց դուռն ու ֆնաց:

Իսկ ես դեռ մի կես ժամ էլ նստեցի: Ալղակի նստել էի բազկաթուին, ոչինչ չի անում: Միայն ջեյնի մասին էի մտածում, մեկ էլ, որ նա ժամադրվել էր Ստրեղելթերի հետ: Այնպես էի նյարդայնամում, որ քիչ էր մնաւ խելքս թոցնեի: Ես արգելն եմ երկու անգամ էլ ասել եմ, թե նա ինչ է կտին է, սրբակայի մեկը:

Ու հանկարծ էկլիփ նորից ցնցուղարանից խուժեց մեր սենյակը: Այստեղ գտնվելուս ամբողջ ընթացքում ես առաջին անգամ ուրախացա նրա զալու համար: Ցրեց մտքերա:

Նատել էր ինձ մոտ մինչև ճաշ ու խոսում էր տղաների մասին, որոնց ատում էր, և փորփրում էր ծնուտին բնանած խոշոր պղուկը: Մասներով, առանց թաշկինակի: Չգիտեմ այդ անառանքը առհասարակ թաշկինակ ունե՞ր թէ չէ: Երբ բեք չեմ տեսել:

5

Շարաթ օրերին մեր ճաշը միշտ նույնն էր լինում: Դա շրեղ ճաշ էր համարվում, որովհետեւ բիթշտերս էին տալիս: Գրաղ կզամ հազար դուլարի վրա, որ բիթշտերս էին տալիս, որովհետեւ կիրակի օրերին ծերպները այցելության էին զալիս երեխաներին, և ծերունի թերթերը, հավանաբար, մտածում էր, թե որևէ մեկի մայրը աիրասուն զավակին կարող է հարցնել՝ ինչ են ավել նրան, երեկ, ու որդին կպատասխանի՝ բիթշտերս: Այդ ամենը խարդախություն էր: Մի այդ բիթշտերները տեսնեի՞ք: Կոշար էին, ինչպես կոշիկի ներքանը, դանակով շեխը կարող կտրել: Դրա հետ միշտ կարտոֆիլի պյուրե էին: Մատուցում զնդիկներով, իսկ որպես քաղցրակղեն՝ շշեկ Բետափա, մրգահյութով պուղինդ, միայն թե դա ոչ մեկը չեր ուտում, բացի առաջին դասարանցիներից և էկլիփի նմաններից, որոնք ամեն ինչին վրա էին պըրծում:

Ճաշից հետո մենք դուրս եկանք փողոց, հիանալի եղանակ էր: Մի երեք դյույմ արգել ձյուն էր նստել ու մի փողմից էլ դեռ զալիս էր: Չտեսնված ղեղեցիկ էր: Ակսեցինք

Ճնագողի շինել ու մեկմեկու լավ ծեծել օրենքայությունն
էր, ի՞արկե, բայց բոլորս էլ ուրախացանք

Ես անելիք չունեի և իմ բարեկամ Մել Բրոսարի հետ, որ
ըմբամարտիկների թիմից էր, որոշեցի ավտորուսով զնալ
էկերպթառն՝ կոտլետ ուտել, գուցեկ որևէ ախմախ ֆիլմ
նայել: Չէի ուզում ամբողջ երեկոն մնալ տանը վեր ըն-
կած: Մելին հարցրի ոլին, որ էկին էլ մեղ հետ գաւ
Ռոշեցի էկլիմ կանչել, որովհետև նա նույնիսկ շաբաթ
օրերը որևէ տեղ չէր գնում, նստում էր տանի ու պղուկները
հուպ տացիս: Մելն ասաց, դե, ի՞արկե, ոլին, թեն հիացած
չէր, նա այնքան էլ չէր սիրում այդ էկլիմն: Մի խոսքով,
մենք գնացինք հափնվեռու, ու մինչ կհագնեի կրկնակոշիկ-
ներս ու մրուս բաները, ձայն տվի էկլիմն, թե չի՞ ուզում
կինո գար նա խմ ճախը լսեց ցնցուղարանի կողմից, բայց
միանգամից շպատասխանեց: Նրա նմանները միանգամից
լեն պատասխանում: Վերջապես հայտնվեց նա, ետ քաշեց
ցնցուղարանի վարագուրը և, կանգնելով շեմքին, հարցրեց,
թե էլ ով է զայիս: Ազնիվ խոսք եմ ասում, եթե նա երբեք
նավարեկության ենթարկվեր և մի որևէ նավակ մոտենար
փրկվու, անզարման հարցուվորձ կաներ, թե այդ նավակի
ո՞վ է թիավարում, այլապես չէր նստի նավակի: Ասացի
Մել Բրոսարը: Իսկ նա թե.

— Ա՞յս, այդ տակա՞նքը... Դե լավ! Մի բոլոր սպասիր
ինձ:

Կարծես մեծագույն ժառայությունն է մատուցում քիզ

Նա հինգ ժամ պիտի հագնվեր: Ես էլ մոտեցա պատու-
համին, լայն բաց արի փեղկը ու սկսեցի ձնագնդի շինելը
Զյունը շատ լավ էր կպչում: Բայց հս ջնետեցի ձնագունդը,
թեև մատղիր էի նետել: Սկզբում ուզեցի խփել մեքենային,
որ կանգնած էր ճամփի մյուս կորին: Բայց փոշմանցի
մեքենան շատ էր մաքուր ու ճերմակ: Հետո ցանկացա նե-
տել ջրմանի վրա, բայց դա էլ էր ճերմակ ու մաքուր: Եվ
այդպես էլ ու մեկի վրա չնետեցի: Պատուհանը փակեցի ու
սկսեցի ձնագունդը տրորել, որպեսզի ամբիշ ամբանաւ: Երբ
Բրոսարի ու էկլիմ հետ ավտորուս բարձրացա, դեռ Ճեռքիս
էր Ուղեկցողը բացեց գրնակն ու կարգադրեց զորս նետել

Ճնագումզը, ես ասացի, որ մտադիր չեմ որևէ մեկին խփել,
բայց հավատաց: Մարդիկ երբեք քեզ չեն հավատում:

Բրոսարն ու էկլիմ երկուսն էլ տեսել էին ցուցադրով
ջիւմը, այնպես որ մենք մեկական կոտուա դերանք, ավ-
տումատ-ոուլիտկա խաղացինք և վերադարձանք դպրոց: Ես
չէի ափառում, որ կինո չգնացինք: Մի ինչ-որ կատակեր-
ություն էր Գեգի Գրանտի մասնակցությամբ՝ հավաճա-
րար, ախմախ բան: Բայց այդ էլ, ևս մի անգամ կինո էին
գնացել այդ Բրոսարի ու էկլիմի հետ, նրանք երկուսն էլ
հունում էին նույնիսկ ոչ ծիծաղելի տեղերում: Ինձ համար
նրանց կողքին նստելը նույնիսկ հաճելի չէր:

Ընդամենը իննից քառորդ էր պակաս, երբ վերադար-
ձանք հանրակացարան: Բրոսարը գիլում էր բրիջ խաղալու
համար և գնաց խաղընկեր զտնելու էկլիմն, իհարկե, խցկվեց
ինձ մոտ: Միայն այս անգամ ոչ թե նստեց Ստրեգելթերի
աշխատի բազկակալին, այլ փրկեց իմ մահճակալին, երեսն
ուղղակի բարձրա վրա: Փովեց ու մկնեց մզմզալ իր միա-
լար ձախով և միաժամանակ քվիորել երեսի սղուկները:
Մի հարյուր անգամ ակնայիկեցի, բայց ոչ մի կերպ չհար-
ցացա զրուխա պատել: Նա իր միալար ճախով երկար-բա-
րակ պատմում էր ինչ-որ աղջկա մասին, որի հետ քարշ
էր եկել անցյալ ամառ: Արգեն մի հարյուր անգամ ինձ
պատմել էր այդ պատմությունը, ու ամեն անգամ նոր ձևով:
Մեկ նրա հետ իր զարմիկի պրոպերում» էր գրկախառնվել,
մեկ՝ ինչ-որ շենքի մոտքում: Կարենորն այն է, որ բոլորը
փուլոց էր զրադ կզամ, որ նա կյանքում կին չի տեսել, անմի-
ջապես երկում է: Երեփ ոչ մի անգամ մատ էլ չի կպցըրել
որևէ մեկին, ազնիվ խոսք: Մի խոսքով, ստիպված եղա-
բացելիք նրան ասել, որ պետք է շարադրություն գրեմ
Ստրեգելթերի համար, որ նա բաշվի գնաց, թե չէ շեմ կա-
րողանում կենարունանալ: Վերջ ի վերջու գնաց, բայց դե
ոչ անմիջապես, շատ տաղտկալին է: Խոկ ես հագա պի-
ճամաս, խալաթս, դրեցի իմ որսորդական կարմիր զլխաճը
և նստեցի զարադրություն գրելու:

Ցագն այն էր, որ զիտաեի, թե որ սենյակի կամ շենքի
մասին պիտի զեղարգիսատորեն գրիմ, ինչպես հանձնարարի
էին Ստրեգելթերին: Անդհանրապես շատ չէ շեմ սիրում

ամսակիներու ու տներ Ակարապունքու նա էլ վերցրի ու ակսեցի նվարագրել իմ պստիկ եղարոր՝ Ալիի, բեյրուլային ձեռնոցը, Դաշտակի գեղեցիկ ձեռնոց էր, ազնիվ խոսք Եղբայրս, Ալին, ձախ ձեռքի թիւյսովային ձեռնոց ուներ Նա ձախիկի էր Ու զեղեցիկ իր արդ ձեռնոցը, որովհետև եղբայրս Նրա վրա բանասեղծություններ էր զրել և թաթին, և գրպանի վրա, ամեն տեղ, Կանաչ թանաքով: Նա զրել էր, որպեսզի ազամ ժամանակ, երբ զմրդակը իր կողմը չի դայիս, և դաշտում անելիք չունի, կարողանա կարդալ: Ալին մեռավի Հիվանդացավ սպատակարությամբ և մեռավ 1946 թվականի հունիսի 18-ին, երբ մենք ապրում էինք Միջնորմ: Նա ձեզ զուր կար: Ինձնից երկու տարով փոքր էր, բայց հետառում անգամ ավելի խեցցի էր: Չափից դուրս խելոք էր Նրա ոռուցիչները միշտ զրում էին մարդկիս, թե որքան հաճելի է, որ իրենց դասարանում այդպիսի տղա է սովորում, ինչպիսին Ալին է: Ու չին ատում, ինկապս այդպիս էին մտածում, Բայց նա մեր ընտանիքի ոչ միայն ամենաշխելիքն էր, այլև ամենալավ մարդը բազմաթիվ առումներով: Երբեք չէր բարկանում, չէր բորբոքում: Ասում էն շեկերը պատրաստ են կատաղելու համար, իսկ նա՝ բոլորովին, թեև շատ շիկաներ էր Հիմա կապամեմ, թե որ աստիճան շիկաներ էր: Ես ակսել եմ զոլֆ խաղալ տասը տարեկանից: Հիշում եմ, մի անգամ գայրնանը, երբ արդեն տասներկու տարեկան էի, զրորում էի գնդակը ու անընդհատ այնպիսի զգացում տնեի, թե բավական է շուռ գամ, կտենեմ Ալիինի Ու ես շրջվեցի և տնեմնեմ, այդպիս էլ կա: ցանկապատի ետևում, այն ցանկապատի, որ շրջափակում էր ամբողջ դաշտը, նա ինձնից մի հարյուր հիսուն յարդի վրա, իր հեծանվիքն նատած, հետեւում էր, թե ինչպես եմ խփում գնդակին: Այ թե որքան շիկաներ էր նա: Ու շատ լավն էր, աստված վկա: Երբեմն աեղանի մոտ նստած մի որևէ բան էր հնարում ու այնպես էր հռչում, որ քիչ էր մնում աթոռից գրովեր Այդ ժամանակ ես տասներեք տարեկան էի, և ծնողներս ուզում էին ինձ տանել հոգեբույժի մոտ, որովհետև ջարդել էի զարածի բոլոր պատուհանները: Ես նրանց հարսկանում եմ, ազնիվ խոսք: Այն գիշեր, երբ Ալին մահացավ, ես դիշերեցի զարածում և ջարդեցի բոլոր

պատուհանները, ուղղակի բռումցքով, շգիտեմ ինուս նույնիսկ մեքենայի ավակիններն էի ուզում չարդել (այդ ամսանը մենք պահպապ ումենքնք), բայց ձեռքս արդեն վնասվել էր, էլ չկարողացաւ Համկանում են, որ դա զիմարություն էր, բայց ինքն էլ չի գիտակցում ինչ եմ անում, չետո, բացի այդ էլ, գուր չգիտեր, թե Ալին ինչպիսին էր Մինչև հիմա էլ ձեռքս ցավում է, հատկապես անձրևային եղանակներին, բուռնցքս չեմ կարողանում լավ սեղմել, բայց դա դատարկ բան է: Մինձնույն է, ես մտադիր չեմ վիրարույժ կամ ջութակահար դառնալ, ոչ էլ նման որնէ բան:

Ահա այդ մասին էլ ես զրեցի Ստրեղելիթերի շարադրության մեջ, Մեր Ալիի գերազանցին ձեռնոցի մասին: Այն պատճեմամբ իմ ճամպրուկում էր, վերցրի ու արտագրեցի նրա վրայի բոլոր բանասականությունները: Միայն Ալիի ազգանունը փոխեցի, որպեսզի ոչ ոք հարականա, որ նա իմ Էղբայրն է, ոչ թե Ստրեղելիթերի: Այնքան էլ չի ուզում փոխեմ ազգանունը, բայց ուրիշ բան չկարողացաւ հորինել: Ճամ էլ ինձ համար հաճելի էր այդ մասին գրել: Մի ամբողջ ժամ նստեցի, որովհետև զրում էի Ստրեղելիթերի անպիսոք գրամերենայով, որն անվերջ տառեր էր կուզ տպակիս: Խակ իմը ես ավել էի միջամտցքի մյուս ծայրին ապրող մի տփակի:

Վերցացրի առան սանց կեսի մոտերքը: Բայց առանձնապես շատ չէի հոգնել ու ակսեցի պատուհանից փուրս նայել: Զումը դարձարել էր, հեռովից մոտորի ձայն էր լսվում, որը ոչ մի կերպ գոյծի չէր ընկնում: Լսվում էր նաև էկլիս խոմվացը: Նույնիսկ ցնցուղարանի ետեւեց էր լսվում նրա գարշելի խոմվացը: Նա հայմարխտ ուներ և չէր կարողանում քնած ժամանակ կանոնավոր շնչել: Ալին ինչ ուներ, և հայմորիտ, և պղունսեր, և հոտած ատամներ, բերանից հոտ էր գալիս, եղունգները կոտրուվում էին: Նույնիսկ խլծում էմ այդ հիմարին:

Պատահում է, որ ոչ մի կերպ չես կարողանում հիշել, թի ինչն ինչպիս եղակա: Անքնորհաւա մտածում եմ, թե Ստրեղելիթերը հերթի վերադարձավ ջեխնի հետ ունիցած տիսակ-

յությունից, Հասկանո՞մ եք, ոչ մի կերպ չեմ կարողաեռում հիշել, թե ես ինչ էի անում, երբ լսեցի միջանցքից եկող նրա քայլեր՝ բարձր, լիսի Հավանաբար, զեռ դուրս էի Խայում պատուհանից, քայց ոչ մի կերպ ճիշտ չեմ կարողանում հիշել, թեկուզ լավանես: Շատ էի հուզվում, դրա համար էլ չեմ կարողանում հիշել, թե ինչպես եղավի իակ եթե ես հուզվում եմ, դրա ձևական չէ: Խույնիսկ զուգարան եմ ուզում զնալ, երբ Յուզվում եմ: Բայց չեմ գնում: Հուզվում եմ, դրա համար էլ չեմ զնում: Ոչ մի կերպ չեմ կարողանում զապել հուզմունքու ու ոչ մի տեղ էլ չեմ զնում: Եթե Ստրեղիթերին ճանալեիք, դուք էլ հուզվեիք: Ես այդ սրիկայի հետ երկու սննդամ տեսակցության եմ գնացել: Ես գտնեմ, թե ինչ եմ ասում: Նա բոլորովին խիզճ շունի, ասսոված վկա, չէ:

Իսկ մեր միջանցքում ամբողջապես լինուենում է բաշած, այնպես որ գեռ հեռվից լսվում էր, թե նա, այդ սրիկան, ինչպես էր մոտանում մեր աենյակին: Խույնիսկ չեմ հիշում, թե որտեղ էի նստած, երբ նա ներս մտավ: Իմ բազկաթուրի՞ն, պատուհանի մո՞տ, թե նրա՞ն բազկաթուրին: Ազնիվ իւսուք, չեմ կարողանում հիշել:

Նա ներա մտավ ու ակտեց բոլորել ցրտից: Հետո հարց-նում է:

— Այս ո՞ր զրոդի ծոցն են կորել բոլորը: Շունչ կին-գանի չկա, ասևս զիականոց լինի:

Ես տրամադրի չիի նրան պատասխանելու եթե ապուշի մեկն է, չի համանում, որ շաբաթ երեկոյան են բոլորը զնացել, կամ քնած են, կամ զնացել են Հարազատների մոտ, հանուն ինչի՞ պատի կաշվից դուրս գամ, նրան բացարկեմ: Նա սկսեց հանվել: Իսկ Զեհնի մասին՝ ոչ մի խոսքի: Ոչ մի բառու ծառ չի չեմ խօսում: Միայն Խայում եմ կաման ճիշտ է, նա շնորհակալություն հայտնեց բաճկոնիա համար, հանեց ու կախեց պահարանում:

Իսկ երբ փողկապն էր արձակում, Պարցրեց՝ գրե՞լ եմ իր այդ զիմար շաբաթությունը: Ասացի այն է, իր սեփական մահակալի վրա դցած է: Նա մտուցավ ու սկսեց կարգալ՝ արձակելով բլուզի կոճակները, Կանզնիլ կարդում է ու շոյում իր մերկ կուրծքը, զեմքին ապուշային

մի արտահայտություն: Նա միշտ շոյում է իր կուրծքը կամ էլ փորբ: Ուղղակի պաշտում է իրեն:

Հանկարծ առում է.

— Այս ի՞նչ ապուշություն է, Հոլդեն: Բնուոր ախմակ ձևնոցի մասին ես գրել:

— Իսկ ի՞նչ կա որ,— հարցնում եմ ես սասցե ձայնով:

— Ինչպես թե՝ ի՞նչ կա որ: Չասացի՞ն, պետք է որեմ սեն-յակ կամ տուն նկարագրել:

— Դու ասացիր մի որմէ նկարագրություն: Միկնույն չէ՝ ինչ ես նկարագրում ձեռնո՞ց, թե մեկ ուրիշ բան:

— Է՞ս, զրոդը քեզ տանիք, — նա լրացրեն զայրացավ, ուղղակի կատաղեց: — Ամեն ինչ թարս ես անում, շուռ տված: — Այսուղ նա նայեց լինձ: — Զարմանալի չէ, որ քեզ վկոնդել են, — ասում է: — Երբեք ոչ մի բան մարդակարի չետ կարող: Երբեք: Հասկացա՞ր:

— Լա՞վ, լա՞վ, ասում եմ: Մոտեցա, ձեռքից խլեցի այդ երիցս անիծյալ թերթը ու պատեցի:

— Գրոդը տանիք, — ասում է: — ինչո՞ւ պատուցիր:

Ես նույնիսկ լսպատասխանեցի նրան: Կառները զամբյուղը նետեցի, ու վերջի Հետո պառկեցի մահաւային, ու երկուսս էլ երկար ժամանակ լուր ինքնի նա հանվեց, մնաց միայն տրուսիկով, իսկ ես, մահճակալին պառկած, կպցրի պիգարետու: Ննջասննյակներում չի թույլատրվում ծխել, բայց ուզ զիշերին, երբ ոմանք քնած են, իսկ ոմանք զնացել են, ոչ ոք չի նկատի, որ ծխի հառ է զալիս: Եվ հետո ես ցանկանում էի զայրացնել Ստրեղիթերին: Նա համբերությունից դուրս էր զալիս, երբ խախուս էին կարգը: Նա ինքը երբեք չէր ծխում ննջասննյակում: Իսկ ես ծխում էի:

Եվ այդպես էլ նա ոչ մի խոսք չասաց Զեյնի մասին, ոչինչ: Այդ ժամանակ ինքս ասացի:

— Ետա ուզ եկար, զրոդը տանիք, եթե նրան ինն անց կես էին բաց թողել: Իսկ նա ինչպես, շուշացա՞վ քո պառ-ճառով: Ժամանակի՞ն վերադարձավ:

Նա նստել էր իր մահճակալի եղրին ու տաքերի եղումուներն էր կտրատում, երբ ես խոսում էի:

— Մի՞ թիզ ուշացավ, — ասում է: — Ինքն է մեղավոր, ինչո՞ւ էր ինն անց կետին խնդրում, այն էլ շաբաթ օրու:

ԹՇ, տեր ասաված, ինչպե՞ս էի ատում նրան այդ պահին,
— Նյու-Յորք գնացի՞ր, — Հարցնում եմ,
— Խելք թոցրե՞լ ես Անց կարող էինք Նյու-Յորք գնալ,
Եթե ինն անց կեսին էր թույլտվություն խնդրել,
— Ափսո՞ս, ափսո՞ս, — ասացի ես
Նա նայեց ինձ:

— Էսիր, եթե ծխել ես ուզում, զնա զուգարան: Գու գուխզ առնելու կորչելու ես այսահղից, իսկ ես պիտի մնամ դպրոցում մինչ ավարտելու:

Սս նույնիսկ ուշադրություն շղարձրի նրա վրա, կարծես նա իսկի գոյություն էլ չըներ: Ֆժի պես ծխում էի ու վերջը Միայն կողքի շուր ևկա ու նայում եմ, թե ինչպես է կտրում իր գարշելի եղունդները: Այ թե դպրոց է, Հա՛, մեկը իր երեսի պառկիներն է քո ներկայությամբ քշփորում, մյուսը՝ ուրիշ եղունգներն է կտրատում:

— Գու բարես հաղորդեցի՞ր նրան:
— Ըստ:

Հա՛տ էլ հաղորդած կլինի այդ տականքը:

— Իսկ նա ի՞նչ ասաց: Հարցրի՞ր, առաջվա պես բոլոր դամաները վերջին շարքո՞ւմ է հավաքում:

— Զէտ ինչ է, բո կարծիքով, ես նրա հետ ամբողջ երեկոյան շաշկի՞ էի խաղում:

Աշինչ չպատասխանեցի: Տեր ասավա՛ծ, ինչպես էր ատում նրան:

— Բա որ Նյու-Յորք շֆնացիք, որտե՞ղ էիր յան գալիս: — Հարցրի քիչ հետո Ռւդղակի ջանք էի թափում, որ ձայնս շդողարու Շա՛տ էի ջղայնանում: Հավանաբար, սիրած վատ բան էր նախազգում:

Վերջապես նա ավարտեց եղունգները կտրատելու: Վեր կացավ տեղից հենց այնպես, միայն տրուափենվ ու հանկարծ սկսեց հիմարություններ անել: Մտացավ ինձ, կուս ցավ ու հրեց ուսս: խաղ էր անում սողումը:

— Թո՛ղ, — ասում եմ: — բա ո՞ւր էիր կորել, որ Նյու-Յորք չէիք գնացել:

— Ոչ մի տեղու նստել էինք մեքենայի մեջ ոչ վերջ: — Նա էլի սկսեց հրմշակլ ուսս, այդ ապուշը:

— Թո՛ղ, — ասում եմ: — Ո՞ւմ մեքենայում:

— Էղ թենկիի:

Էղ թենկիին մեր բաստկետքովի մարդիչ էր: Ստրեգիեյ-թերը նրա պիրելիներից էր, մեր դպրոցական թիմի կենտրոնական հարձակվող էր խաղում, և էղ թենկիի մեքենան միշտ տրամադրում էր նրանի Ընդհանրապես աշակերտներին շի թույլատրվում ուսուցիչներից մեքենա վերցնել, բայց այդ անասուն սպորտամենները միշտ խոսքները մեկ են անում: Բոլոր դպրոցներում էլ, որտեղ որ սովորել եմ, սպորտամենները միշտ էլ խոսքները մեկ են անում:

Ու Ստրեգիեյթերը անվերջ ձեացնում է, թե բռնցքահարում է ստվերին, անվերջատ խփում է, հրոամ է ուսաւ Ատամի խոզանակը ձեռքին էր, նա խորեց բերանը:

— Ի՞նչ էիք անում իրար հետո կատվո՞ւմ էիք էղ թենկիի մեքենայի մեջ: — Չեք պատկերացնի, թե ձայնո ինչպես էր գողում:

— Ա՛յ-ա՛յ-ա՛յ, ինչպիսի՞ գարշելի խոսքեր: Այ, Շիմադրա համար գոմել մի լավ կտրորիմ օճառով:

— Ի՞նչ էիք անում:

— Դա պրոֆեսիոնալ դադանիք է, եղբայրու:

Այնուհետև ինչ-որ լավ չեմ հիշում, Գյուեմ միայն, որ վեր թռա անկողնուց, իբրև թե ինչ-որ տեղ եմ ուզում գնալ, ու հանկարծ ձեռքս վրա բերեցի ուղղակի ատամի խոզանակին, որ պատռեր նրա ստոր կոկորդը: Միայն թե շկպա: Վրիպւցի: Ռւդղակի զլիին հասցրի: Հավանաբար, ցավ պատճառեցի, բայց ոչ այնպես, ինչպես կցանկանայի: Ես ավելի ուժգին կարող էի հասցնել, բայց աչ ձեռքով խորեցի, խսկ աշու լավ չի սեղմկում: Հերշո՞ւմ եք, պատմեցի: Թե ինչպես էի ջարդել այդ ձեռքս:

Բայց մեկ էլ հայտնավեցի հատակին, խսկ նա խեցգետնի նման կարմրատակած՝ նստել էր վրաս: Հասկանո՞ւմ եք, չորեկ էր կրծքիս, խսկ նա մի տոննա քաշ ուներ: Սեղմել էր ձեռքիս, որպեսզի շխփեմ: Կուզկի սպանել ես այդ ստորին:

— Ինչ է, խենթացե՞լ ես, Հը, խենթացե՞լ ես: — Կրկեռու էր նա, խսկ այդ ապուշի մոռթը զնալով ավելի ու ավելի էր կարմրում:

— Բա՛ց թող, տիմո՞ր, — ասում եմ: Քիլ էր մեում

զույի, աղեմիվ խոսքը — Կորի՛ գնա, շուն շան որդի, լը-
սո՞ւմ ես:

Իսկ նա բաց չի թողնում, Պինդ բանել է ձեռքերս, ես
նրան էլ շան լակոտ եմ անվանում, չու ինչ խոսքեր ասես,
որ չեմ ասում, տասը ժամ շարունակի, Չեմ հիշում նույնիսկ,
թե ինչ եմ ասել Ասացի, որ նա երեակայում է, թե ում
հայ ուղենա՞ կլինի, Ասացի, որ նրա համար ոչ մի նշա-
նակություն չունի, թե աղջիկը շաշկին ինչպես է դասավո-
րում, և բնդհանրապես նրա համար ոչ մի բան ոչ մի նշա-
նակություն չունի, որովհեան նա տիմար ու ապուշ է, կրե-
տին, նա չէր դիմանում, որ իրեն կրետին էին անվանում,
Քուր կրետիններն էլ շեն դիմանում, որ իրենց կրետին են
ասում:

— Հապա մի ձայնդ կտրիր, Հոլդեն, — ասում է նա, ու
դիմքը գիմար արտահայտություն է ստանում, կարմրում է: —
Լոս՞ւմ ես, ինչ եմ ասում, ձայնդ կտրի՛ր:

— Դու նույնիսկ զգիտես, թե ինչ է նրա անունը՝ Զին թե
Ճեն, դժբախտ կրետին:

— Քեզ ասում են ձայնդ կտրիր, Հոլդեն, գրողը տանի: —
Այնուամենայնիվ, ես նրան համբերությունից հանեցի: —
Ձայնդ կտրիր, թե չէ այնպես կհասցնեմ որ...

— Հոտած ծնկներդ դենը քաշիր, գմրո՛, ապո՞ւշ:

— Բաց կթողնեմ, միայն ասա, ձայնդ կկտրե՛ս:
Ես շպատախանեցի:

Նա նորից ասաց.

— Որ բաց թողնեմ՝ ձայնդ կկտրե՛ս,

— Հա՛:

Նա իշավ վրայիցս, ես էլ ելաւ նրա գարշելիք ծնկներից
ամբողջ կուրծքս ցավում էր:

— Միմույին է, զու կրետին ես, տհաս ապուշ, շան որ-
դի, — ասում եմ:

Այստեղ նա արդեն կատաղց: Բոռնցքը բանել է քթիս
տակ այդ կրետին ու սպառնում է:

— Հոլդեն, վերջին անգամ եմ զգուշացնում, եթե բերանդ
րփակես, չեպե՞ս կհասցնեմ...

— Իսկ ինչո՞ւ լոհմ որ, — հարցնում եմ ու արդեն ինքս
եմ զոսում նրա վրաւ: Ցավն էլ զա է հենց, որ զուք, կրե-

տիմներդ, մարդավարի խոսել էլ չեք կարող, Հարյուր մզո-
մի վրա էլ կրետինը երևում է. նույնիսկ խոսել չի կարող:

Այստեղ նա թափով շուր եկավ, ու ես կրկին հայտնվեցի
հատակին: Չեմ հիշում, գիտակցությունս կորցրի թե չէ,
կարծում եմ, որ չէ: Մարդուն շատ զմվար է նոկառւու անել.
ու միայն կինոյում են հեշտությամբ անում: Բայց քիմու
սոսկալի արյուն էր հոսում: Երբ աչքերս բացեցի, այդ հի-
մար Ստրեգիթերը կանգնած էր ուղիղ գլխավերեկումս նրա
ձեռքին լվացարանային սպասք կար:

— Ես բեզ զգուշացրի, չէ, — ասում է: Երեսում է, շատ
էր վախեցել, կարծել էր, թե զուիս ջարդվել է հատակին
շրմվալիս: Ափոսու, որ չէր ջարդվել:

— Ի՞նքդ հս մեղավոր, գրողը տանի, — ասում է Ռ'Յ,
այ թե վախեցել էր, հա՛:

Իսկ ես տեղիցս չեմ շարժվում: Հատակին փոված հայ-
ոյում եմ նրան՝ շա՞ն գրդի, ախմա՞ր: Այնպիս կատաղած
էի նրա վրա, որ քիլ էր մեսու լաց լինիսի:

— Լսիր, վեր կաց, զնա լվացվիր, — ասում է նա: —
Լոս՞ւմ ես: — Իսկ ես ասում եմ, թե թող ինքը զնա լվանա իք
զարշելի մոռւթը, իհարկի, զա երեսայություն էր, հի-
մարություն էր այդպիս ասել, բայց զի շատ էի կատաղած
նրա վրա, թող, ասում եմ, ինքը զնա ու ճանապարհն էլ
զրկի միսիս Շմիտին: Իսկ միսիս Շմիտը մեր գոնապանի
կինն էր, յոթանասուն տարեկան մի պառավի:

Ու այդպիս էլ մեացի հատակին նստած այնքան ժամա-
նակ, մինչև որ ապուշ Ստրեգիթերը զնաց: Լսեցի, թե ինչ-
պիս էր միշանցքով զնում զեսի լվացարանը: Այդ ժամա-
նակ վեր կացաւ: Ու ոչ մի կերպ չէի կարողանում զանել
երիցս անիծյալ զիմարկս: Հետո, այնուամենայնիվ, զտաւ
լնկել էր մահճակալի տակ: Դրի զիմիս, հովարը դեպի հո-
(ինձ այդպիս ավելի էր զուր զալիս) ու հայելու մեջ նայեցի
հիմար կերպարանքիս: Կյանքումս երբեք այդքան արյուն
չեմ տեսել: Ամբողջ բիրանս, ծնոտս կորել էր արյան մեջ,
նույնիսկ պիթամաս և խալաթս: Ե՛վ սարսափելի էր, և
հետաքրիր: Մի տեսակ խանձվածի տեսք ունեի այդ արյան
պատճառով: Ամբողջ կյանքիս մեջ ընդամենը երկու անգամ
էի կովել, երկու անգամն էլ պարտվել էի: Ես վատ կովող

ևմ, եվ քնդհանրապես պացիֆիստ եմ, եթե ճիշտն ասենք, ինձ թվաց, որ էկլին քնած չէ և բոլորը լսում է, Յնցուղարանով զնացի նրա սենյակը, տեսնեմ ինչ է անում այնտեղ: Ընդհանրապես ես հազվագեց էի այցելում նրան: Նրա սենյակց միշտ ինչ-որ գարշելի հռու էր փշում, շատ փընթի էր նա:

7

Վարագույրի միջով լույսը թեթևակի թափանցում էր մեր սենյակը, ու ես տեսա, որ նա պառկած է անկողնում: Բայց հաստատ գիտեի, որ քնած չէ:

— Էկլի, — ասում եմ, — քնած չե՞ս:

— Ոչ:

Մով էր, ոտքիս տակ ինչ-որ կոշիկ ընկավ ու քիչ մեաց փովեի: Էկլին քիչ բարձրացավ տեղից, հենվեց արմունկներին: Նրա ամբողջ դեմքին ինչ-որ սպիտակ քսուք կար պուկների դեմ: Մթության մեջ ուրվականի տեսք էր սուացել:

— Այդ ի՞նչ ես անում, — հարցնում եմ,

— Այսինքն, ինչպես թե ինչ եմ անում: Ուզում էի քնել խակ դուք այնպիսի աղմուկ եք բարձրացրել որ, զրողը տաշեր: Այդ ինչի՞ համար էիք կովում:

— Որտե՞ղ է լույսը: Ես ոչ մի կերպ չեի կարողանում դանել անշատիչը: Զեռքերով շոշափում էի դատարկ պատր:

— Իսկ ինչի՞ է պետք լույսը... Զեռքդ հենց անշատիչ վրա է:

Ես գտա անշատիչը և միացրի լույսը: Էկլին ափով ծածեց աշքերը, որպեսզի լույսից պաշտպանվի:

— Օ, սատանա, — ասաց նա: — Այդ ի՞նչ է պատահել, — նա տեսավ դեմքիս արյունը:

— Մի քիչ գզվոտվել ենք, — ասացի: Հետո նստեցի հատակին: Նրանց սենյակում երբեք աթոռ չեր լինում: Զգիտեմ ինչ էին անում նրանք աթոռները:

— Լսիր, ուզո՞ւմ ես մի օյին կանաստա խաղանք:

— Դժվե՞լ ես՝ կանաստա՝: Դիտե՞ս ժամը քառերսն է:

— Գեռ ուշ չէ: Տասնմեկն է, տասնմեկն անց կես:

— Եվ դա քո կարծիքով ուշ չէ, — ասում է էկլին: — Լսիր, վաղը շուա պետք է վեր կենամ, եկեղեցի եմ գնալու, գրողը տանի Խոկ դուք սատանայի պես, գիշերվա կեսին կոհվ-դալմաղալ եք զցել: Դոնե ասա, թե ինչի համար էիք կովում:

— Երկար պատմություն է, Կծանձրանաս լսես, էկլին Տեսնո՞ւմ ես, ինչպես եմ մտածում քո մասին: — Նրա հետ ես երբեք անձնական զործերիս մասին չեի խոսում: Նախ նա Ստրեղելիթերից էլ հիմար էր: Ստրեղելիթերը նրա համեմատությամբ հանձար էր: — Դիտես ինչ, — ասում եմ, — կարելի՞ է, այս գիշեր ես էլլի մահճականն քնեմ: Նա մինչ վաղը երեկոյան չի վերադառնալու:

Դիտեի, որ էլլը չի վերադառնալու: Նա ամեն շարաթ որ տուն էր զնում:

— Աստված գիտի, թե երբ կվերադառնա, — ասում է էկլին:

Թո՛ւհ, զզկացրեց, ուղղակի:

— Ինչպե՞ս թե, — ասում եմ: — Դու գիտես չէ, որ նա մինչ կիրակի երեկո չի վերադառնում:

— Դիտեմ, բայց ինչպես կարող եմ ասել քնիր, իրեղբամբ, նրա մահճակալին: Մի՛թե կարելի է այդպիսի բան անել:

Սպանեց թողեց: Ես մեկնեցի ձեռքս, զեռես հատակին նստած, ու թփթփացրի արդ հիմարի ոսակի:

— Դու արքայազն ես, էկլի, բալիկս, — ասում եմ: — Դու գիտե՞ս այդ բանը, թե ոչ:

— Չէ, իսկապես, ինչպե՞ս կարող եմ ասել քնիր ուրիշ մահճակալին:

— Դու իսկական արքայազն ես: Դու զենովմեն ես ու գիտնական, բալիկս, — ասացի ես: Խոկ զուցեն նա իսկապես զիտնական էր: — Պատահճամբ սիկարետ չունեմ ու Որ շումնենաս՝ կմեռնեմ:

— Ոչինչ լունեմ: Լսիր, ինչի՞ց սկսվեց կոիվը: — Բայց ես նրան շպատախանեցի: Միայն վեր կացա և մոռեցա պատուհանին: Այնպես տիրեցի հանգարծ: Կուզեի այդ բոպէին մեռնել, ազնիվ խոսք:

— Ինչի՞ համար սկսեցիր կովել, — արդեն որերորդ ան-

գամ հարցնում էր էկլիսի, նա կարող է մարդու հոգի հանել
— Քո պատճառով, — ասում եմ:
— Ի՞նչ ես զուրս տալիս, ինձ հետ ի՞նչ գոյծ ունեք,
— Այո, ես պաշտպանում էի քո պատիվը Մարեղեց-
թերը ասաց, որ դու զպվելի ես ինչպես կարող եի թույլ տալ
ման հանդինություն:

Նա ուղղակի վեր թռավ տեղից:
— Զէ, խսկակիս ձի՞շտ ես ասում, Այդպես էյ ասա՞ց
Բայց ես բացարեցի, որ կատակ եմ անում, խսկ հետո
պառկեցի էլի մահակալին: Օ՞չ, ինչքան վատ էի զգում:
Տրամադրությունս ուղղակի անտանելի էր:
— Զեր սենյակից շատ վատ հոտ է գարիս, — ասում
եմ: — Այստեղից զգացվում է զուլպաներից հոտը: Լվանալ
և՞ս տալիս, ի՞նչ է:
— Դուք շի՞ն գալիս, զնա զիտիս որտեղ, — ասաց էկլիսի: —
Ա՞յս քեզ խելքի տոպրակ: Գուցե կհանգժնե՞ս լույսը, գրողը
տանի:

Բայց ես անմիջապես շհանգցրի: Պառկել էի ուրիշի մահ-
կալին ու մատածում էի Ձեինի մասին, և այն ամենի մա-
սին, ինչ տեղի էր ունեցել: Ուղղակի գծվում էի, երբ պատ-
կերացնում էի նրան Մարեղելիթերի հետ, այդ հաստաքա-
մակ էղ Բենկիի մեքենայի մեջ: Հենց որ մտածում եմ այդ
մասին, ուզում եմ լուսամուտից ցած նետվելու դուր ախր
չեր ճանաշում այդ Մարեղելիթերին, ձեր բանը հեշտ է, իսկ
ես ճանաշում եմ: Փենսիի բոլոր տղաները միայն պարծե-
նում էին, թէ կապված են աղջիկների հետ, ինչպես էկլիսի,
օրինակ, խսկ այդ Մարեղելիթերն խկապես կապված էր:
Ես ինքո ծանոթ էի երկու աղջիկների, որոնց հետ նա քարշ
էր զալիս ծիշտ եմ ասում:

— Պատճիր քո կենսագրությունը, էկլիսի, բալիկս, հավա-
նարար զա շատ հետաքրքիր է, — ասում եմ:

— Դե հանգյրու այդ անտեր լույսը: Առավոտյան շուտ
էկլիսի եմ զնալու, հասկանո՞ւմ ես:

Վեր կացա, մարեցի լույսը, քանի որ նա այդպես էր
ցանկանում, հետո նորից պառկեցի էլի մահակալին:

— Դու, ինչ է, մտադիր ես այստե՞ղ քնել: — Հարցրեց
էկլիսի, հոսք լկա, շա՞տ բարեհամբույր տանտեր է:

— Զգիտեմ, Գուցե, Մի՛ հուզվիր:

— Դե ես չեմ հուզվում: Միայն թե շատ անհարժար կլի-
նի, եթե էլը հանկարծ վերադառնա, տեսնի իր մահճակալին
մարդ է քնած...

— Հանգստացիր: Այստեղ չեմ քնելու: Մի՛ վախենա, չեմ
շարաշահի քո հյուրասիրությունը:

Երկու րոպե անց նա արգեն խոմիացնում էր անզուսով:
Խսկ ես պառկել էի մթության մեջ ու զանում էր շմտածել
Ձեինի ու Մարեղելիթերի մասին՝ այդ անիծյալ էղ թենկիի
ավտոմեքենայում: Բայց շին կարողանում չմտածելու վատն
այն էր, որ ես գիտեի այդ անիծված Մարեղելիթերի մոտե-
ցումը: Դրանից ավելի վատ էի զանում: Մի անգամ մենք
երկուսով աղջիկների հետ նստել էինք այդ Բենկիի ավտո-
մեքենան: Մարեղելիթերն իր աղջկա հետ նստել էր ետևում,
խսկ ես՝ առջևում: Օ՞չ, այ ին մոտեցում ուներ այդ գրողի
տարածքը նա սկսեց այն բանից, որ պատեցրեց իր աղջկա
դուսից մեղմ ու քնորշ, սոսկարի անկեղծ ձայնով, կարծես
ո: Միայն գեղեցիկ, այլի լավ, շխտակ մարդ է ինքը: Սիրոս
քիչ մնաց խառներ, երբ լսեցի, թե ինչպես է խոսում աղջ-
կա հետո: Աղջիկն անքննհատ ասում էր. «Չէ, չէ, պետք
չէ... հենրում եմ, չէ: Պետք չէ...» Բայց Մարեղելիթերը
անվերջ համոզում էր նրան: Նրա ձայնը ասես պրեզիդենտ
կինքորմի ձայնը լիներ, շատ անկեղծ ու ազնիվ էր հնչում,
ու մեկ էլ սոսկարի լուսություն տիրեց: Սարսափելի անհար-
ժար վիճակ էր: Չգիտեմ, այդ անգամ նրան հաջողվեց, թե
չէ, Բայց ամեն ինչ այդ ուղղությամբ էր արվում: Անկաս-
կած:

Պառկել ու զանում էի շմտածել, մեկ էլ լսեցի, որ այդ
տիմար Մարեղելիթերը լվացվելուց վերադառնել է մեր
սենյակը: Զգացվում էր, որ նա իր անիծյալ օճառամանն ու
ատամների խոզանակն է տեղավորում, ու բայց պատու-
հանը: Թարմ օդը պաշտում էր: Հետո հանգյրեց լույսը
նույնիսկ շնայեց՝ այնտեղ եմ թե չէ:

Պատուհանից գուրս նույնպես թախճալի էր: Ոչ մեքենա
էր երկում, ոչ մի բան: Այնպես տխոր ու միայնակ զգացի
ինձ, որ որոշեցի արթնացնել էկլիսին:

— էլ, է'կիմ,— ասացի շշուկով, որպեսզի Սորեղիթեա
ըստ լուսի:

Բայց էկիմն լսեց:

— էլ, է'կիմ!

Նա դարձյալ լսեց: Թնած էր մեռածի պես:

— էլ, է'կիմ!

Վերջապես լսեց այս անգամ:

— Հը, ի՞նչ պատահեց: Հազիվ էր աշքս կպեւ:

— Էսիր, ինչպես են վաճար գնում, — Հարցնում եմ: Հան-
կարծ մտքովս անցավ մենաստան գնալու — Պետք է կաթո-
ւի՛կ լինես, թե ոչ:

— Իհարկե, պետք է, Խոզի մեկն ես: Մի՞թե դրա համար
կարինացնեն մարդուն:

— Գե լավ, քնիր: Միննոյն է, վանք շմամ գնաւ, ես գի-
տեմ ինձ, բախուս չի բերի և օրինավոր հոգեորականի շմա-
հանդիպի: Հավանաբար այնտեղ հենց միայն կրեստիններ
են: Կամ պարզապես տականքներ:

Հենց որ այդ ասացի, էկիմն վեր թռավ տնդից, ասես
զիլիմն եռացրած ջուր էին լցրել:

— Գիտես ի՞նչ, — ասում է, — իմ ներկայությամբ ամեն
ինչ կարող ես դուրս տալ, բայց որ փորձել ես ձեռ առնել
իմ հավատը, զրոյզ տանի...

— Հանգստացիր, — ասում եմ, — ոչ ոք քո հավատին
ձեռք չի տալիս, զրոյզ տանի:

Վեր կացա ուրիշի մահճակալից, զնացի դեպի դուռը:
Այլևս չէի ցանկանում մնալ այդ հեղձուցիլ օդում: Բայց
կեն ճամփին կանգ առա, բռնեցի էկիմի ձեռքը և դիտմամբ
հանդիսավոր կերպով սեղմեցի: Նա ձեռքը խլեց:

— Սա ի՞նչ բան է:

— Ուժնու: Պարզապես ուզում էի շնորհակալություն
հայտնել, որ զու խսկական արքայազն ես, ուրիշ ոչինչ, —
ասացի ես, ու ձախնա ախնակա անկեղծ ու աղնիվ էր: — Կեց-
ցիս զու, էկիմ, բալիկս, — ասացի, — Պիտե՞ս ի՞նչ տղա
ես զու:

— Խելքիդ զոռ տուր, զոռ տուր: Ելքեէ կշարդեն գլո-
ւիրդ...

Բայց ես բանատեղ չգրի: Դուռը շրիկացրի ու դուրս եկա
միջանցք:

Բոլորը ֆեկ էին, ոմանք էլ կիրակի օրով առաջ են
գնացել, և միջանցքում յուռ ու թախծալի էր:

Էկովի և Հովմանի գոան մոտ «Կոլինոս» առամճամա-
ծուկի մի գտատարկ տուփ էր բնեկած, ու գեպի սանդուղքը
զնալիս ես խփում էի դրան կոշիկիս քթով, հագիս տնային
մորթի մաշիկներ էին: Սկզբում մտածեցի զնամ ցած, տես-
նեմ ինչպես է ապրում իմ ծերուկը՝ Մեկ Բրուարը: Բայց
մեկ էլ միտք փոխեցի: Հանկարծ որոշեցի ինչ պետք է
անեմ: Հենց այս րոպեին պետք է զլուխս առնել ու զիամ
ֆենսից: Չսպասեմ մինչև շորերշարթի, և վերջ Սոսկալի
չի ուզում մնալ այստեղ տնկված: Եատ էի տիրուր և միայ-
նակ զգում իմձ: Ու որոշեցի ահա թե ինչ անէլ: Համար
գերցնել նյութ-Յորքի որեւէ Հյուրանոցում, իհարկե, ոչ թան-
կարժիք Հյուրանոցում, ու հանգիստ ապրել այնուղի մինչև
շորերշարթի: Նույն շորերշարթի օրը վերադառնալ տուն,
մինչև շորերշարթի կարդին կհանգստանամ, արամա-
դրությունս էլ կրաքարանաւ: Հաշվում էի, որ հնողներս իմ
հեռացման մասին ծերունի թիրմերի նամակը կատանան ոշ
շուտ, քան երերշարթի կամ շորերշարթի: Զէի ցանկանում
տուն վերադառնալ, մինչև նամակն ստանալն ու գրա հետ
հաշտվելը: Զէի ուզում ականատես լինել այդ ամենն առա-
ջն անգամ կարգալուն, Մայրս անմիջապես հիսուերիկալի
մեջ էր բնկներու հսկ հետո, երբ մի թիւ ընանա, արդեն
ուժնչ: Իսկ ինձ հարկավոր էր հանգստանալ նյարդերս սոս-
կալի լարված էին: Ազնիվ խոսք, սոսկալի:

Մի խոսքով, այդպես էլ որոշեցի: Վերադարձա սենյակ,
վառեցի լույսը, սկսեցի հավաքի իրերս: Համարյա ամեն
ինչ տեղափորել էի: Իսկ այդ Մտրելելիթերը իսկի շարթնա-
ցավ էլ: Ծխեցի, հագնվեցի, երկու ճամպրուկներս դասա-
վորեցի: Երկու բոպեռմ դասավորեցին ես շատ արագ եմ
դասավորում:

Մի բան միայն տրամադրությունս ցցեց: Տեղավորեցի
նաև նոր չմուշկներս, որ մայրս նախօրյակին էր ուզարկելը
Տրամադրությունս ընկապ, որովհետև պատկերացրի, թէ
մայրիկս ինչպես է զնացիլ սպորտխանութ, վաճառողին մի-

ինքն տարօրինակ հարցեր տվել, իսկ այստեղ ինձ կրկին վարել են վարոցից: Մի տեսակ տիտուր էր: Չմուշկներն էլ այն չի գնել, որն ինձ հարկավոր է, ինձ վազքային է հարկավոր, իսկ նա գնել է Հոկեյի, բայց միևնույն է, տրամադրությունն ընկալի: Միշտ այդպես է ստացվում՝ ինձ նկար են տալիս, իսկ տրամադրությունն դրանից ընկնում է:

Ամեն ինչ տեղափորեցի, նորից հաշվեցի փողս: Չեմ գրչում կանկերու որբան էր, բայց բավական շատ էր: Հենց անցյալ շաբաթ էր տատիկս փող փոխանցել ինձ: Մի տատիկ ունեմ, որ փողը չի խնայում: Ճիշտ է, խելքն այնքան էլ տեղոր չէ: Հարյուր տարեկան է նա և տարին մի շորո անգամ ծննդյանն օրվա կտակակցությամբ փող է ուղարկում ինձ: Ու թեև բավականին փող ունեի, այնուամենայնիվ, մտածեցի, որ մի ավելարդ զոլլարը փոր չի ծակի: Քնացի միջանցքի ծալրը, արթեացրի Ֆրեդերիկ Ռութոֆին, այն տղային, որին փոխարինաբար տվել էի գրամեքենաս: Հարցրի, թե որբան կտա գրամեքենայիս դիմաց: Նա հարուստներց էր: Առաջ՝ լիփտեմ: Ասաց՝ մտադիր չէ գնել Բայց, այնուամենայնիվ, զնեց: Գրամեքենան առժեք մոտ իննուն զոլլար, իսկ նա զնեց բանով: Դեռ բարկացավ էլ, որ արթեացրի իրեն:

Երբ ամեն ինչ պատրաստ էր, վերցրի ճամուրուկներս և ինչոր հարկավոր էր, կանգ առա սանդուղքի բառ ու հրաժաշտի համար նայեցի մեր միջանցքին: Կարծեմ՝ լաց եղաւ ներս էլ չփառեմ ինչու: Հետո որսորդական գլխարկս գրեցի իմ սիրած ձեռվլ՝ հովարը գեպի ետ, ու կոկորդով: մեկ դուռացի:

— Բարի զիշեր, կրեախննե՞ր:

Գրադ կգամ, որ արթեացրի բոլոր այդ պնակալեզներին: Հետո ցած վազեցի աստիճաններով: Տիմարի մեկը մի ինչ՝ որ ընկույզի կեղեւ էր ցեղել ոտքի տակ, ու ես բիշ մնաց կոտրեի վիզս և զրողի ծոցը դնայի:

8

Պարզվեց, որ ուշ է տաքսի կանչելու համար, ու նա սահպած ոտքով ցնացի կայարան: Կայարանը հեռու չէր,

բայց սոսկալի ցուրտ էր ու դժվար էր ձյան վրայով քայլելը, ճամպրուկներն էլ մի կողմից էին զարկվում ոտքերիս, ասես զիտմամբ: Բայց հաճելի էր օղը: Վատն այն էր, որ սար օղից թիթս ու վերին շրթունքս մրմում էին, Ստրեթիթերը հասցրել էր դնչիս: Երթունքս պատովել էր ատամներին խիվելուց, ու շատ ցավոտ քան է: Փոխարենը ականջներս տաք էին: Գյխարկս ականջակալներ ուներ, և ես իցեցրել էի զգանքի: Թքած ոմենի, թե ինչպիսի աեսք եմ ստացել: Մինենուն է, շուրջու ու ոք չկար Բոլորն էլ վագուց խամփացնում էին:

Բախտա բերեց, երբ Եկա կայարան: Բնգամենը տառը բոսի սպասեցի ցնացրին: Մինչ զնացքի գալը ձյուն հավաքեցի և շինցի զեմքս:

Ընդհանրապես սիրում եմ զնացքով տեղ գնուլ, հատկապես զիշերը, երբ վագոնում լուս է, իսկ դրանում խավար, և վաղոնում սուրճ, սանդղիներ ու ամսագլուք են բաժանում: Սովորաբար ևս ապուխտով սանդղիներ և շորս հատ ամսագլուք եմ վերցնում: Երբ զնացքով գնում ես, կարելի է նույնիսկ առանց զգանքի ամենաապուշ պատմվածքները կարդալ: Գուք զիտեք ինչպիսի: Քառակուսի ծնոտեներով զանազան ցուցադրական Դեվիթերի ու ցուցադրական զեղեցկունիք կինդաների կամ Մարսիաների մասին: սրանք միշտ վասում են այդ Դեվիթների տիմար ծխամբճները: Ճիշերը վագոնում ես կարող եմ կարդալ նույնիսկ նման աշօք: Բայց չիմա չի կարցանում: Զգիտեմ ինչու: Կարդալու տրամադրություն ունեմի: Աւզգակէ նատել էի ու ոչինչ չի անում: Միայն հանեցի սրարդակալ պյխարկս ու դրեցի գրպանս:

Մեկ էլ Տրենտոնում մի տիկին բարձրացավ վագոն և նստեց կողքիս: Վազոնը զրեթե գատարկ էր, ժամը ուշ, իսկ նա միևնույն է, եկալ ու ծնունդը կողքիս և ու թե ազատ նստարանին: որովհետեւ ուստի էր առջևում, իսկ նա մի լիթեատրի պայուսակ ուներ: Եվ նա իր այդ պայուսակը առջան կի անցուղու վրա զրեց, այնպէս որ ուղեկցողի կամ ուղեկուներից որևէ մեկի ոտքը կարող էր կալել զրան: Երեւում էր, ինչոր ընդունելությունից կամ պարահանեսից էր փերազառում, զգեստի վրա օրինգիաներ կային: Նա մըս

բառասուն-քառասունհինդ տարեկան կլիմեր, բայց շատ գեղեցիկ էր Կանայք ինձ վրա շնչեցութիւնն են թողնում: Աղնիվ խոսք: Չէ, ոչ այն իմաստով, ես կնամուշեմ, թեև բավական տպավորվող եմ, Պարզապես նրանք ինձ դուր են գալիս: Ու միշտ նրանք իրենց այդ հիմար պայուսակները դնում են անցուցու վրա:

Այդպիս նստած էինք, մեկ էլ նա ասաց.

— Ներեցեք, բայց, կարծեմ, այս պիտակը Փենսիի դպրոցին է:

Նա վերևի ցանցին էր նայում, որտեղ դրված էին իմ ճամպրուկները:

— Այո,— ասում եմ, նա իրավացի է. ճամպրուկներից մեկի վրա իրոք մնացել էր դպրոցական պիտակը Էժանագին բան է:

— Այս, ուրիշն գուք Փենսի՞ւմ եք սովորում,— ասում է նա: Շատ հաճելի ձայն ունի: Այդպիսի ձայնը լավ է հընդում հեռախոսով: Արժեք որ հետք փոքրիկ հեռախոս ման ածի:

— Այո, այնտեղ եմ սովորում,— ասում եմ:

— Որքա՞ն հաճելի է: Գուցե ճանալո՞ւմ եք իմ որդուն էռնեստ Մորուին: Նա էլ է Փենսիում սովորում:

— Ճանալում եմ. մեր դասարանից է:

Նրա որդին այդ զարշելի դպրոցի ամենազգվելի սողուններից մեկն էր: Ցնցուղ ընդունելուց հետո միշտ անցնում էր միջանցքով ու թաց սրբիշով խփում բոլորին: Այ թե ինչպիսի սողուն էր:

— Ի՞նչ եք ասում, շատ հաճելի է,— ասաց տիկինը: Ու այնպէս անմիջական, առանց ձեւականությանների: Շատ բարեհամրուր տիկին էր: Անպայման կասեմ էռնեստին, որ ճանդիպել եմ ձեզ: Ի՞նչ է ազգանունդ, բարեկամու:

— Ռուդոլֆ Շմիտ, — ասում եմ: Չեի ուզում ողջ կենաչարությունն պատմե: Նրան իսկ Ռուդոլֆ Շմիտը մեր մասնաշենքի ծերունի գոնազանն էր:

— Զեզ զր՞ու է դալիս Փենսին, — Հարցրեց նա:

— Փենսին: Ինչպես ասեմ, Վատ չէ: Իշարեկ, դրախտ չէ, բայց մյուս դպրոցական վատական է: Բավական բարեխղճ կան առուցիչներ:

— Իմ էռնեստը ուղղակի պաշտում է դպրոցը:

— Այո, գիտեմ, — ասում եմ: Ու սկսում եմ վրա տալ: — Նա շատ հեշտությամբ է հարմարվում: Ուզում եմ ասել՝ կարողանում է լեզու գտնել մարդկանց հետ:

— Խնապե՞ս, զուք այդպե՞ս եթ գտնում, — Հարցրեց նա: Երեսում է, զա շատ էր հետաքրքրում նրան:

— Էռնե՞ստը Դե, իշարեկ, — ասացի ես: Ու նայում եմ, թե ինչպիս է հանում ձեռնոցները: Այ թե մատանիներ ունի նա:

— Եղունգս ջարդեցի տաքսու մեց, — ասում է: Նայում է ինձ ու ժպտում: Նա զարմանալիորեն հաճելի ժպիտ ունի: Շատ հաճելի: Չէ՞ որ մարդիկ ընդհանրապես չեն ժպտում կամ մի տեսակ գարշելի են ժպտում:

— Ես ու էռնեստի հայրը հաճախ ենք անհանգստանում նրա համար, — ասում է: — Երբեմն ինձ թվում է, թե նա այնքան էլ չի կարողանում յուղ զնալ մարդկանց հետ:

— Ի՞նչ իմաստով:

— Հասկանո՞ւմ եք, նա շատ նրբազգաց տղա է: Նա երրեց իսկական ընկերություն չի արել ուրիշ տղաների հետ: Գուցե ամեն ինչն շատ ավելի լրջորեն է վերաբերվում, քան վայել է նրա տարիքին:

«Երբազգաց», այ քեզ զարմանք: Լվացարանակոնքի կափարիչը ավելի շատ նրբազգաց է, քան այդ էռնեստը:

Ես նայեցի այդ կնոջը: Արտարուստ այնքան էլ հիմարի տպավորություն չէր թողնում, կարելի էր կարծել, որ շատ լավ էլ հասկանում է, թե ինչպիսի սողունն է իր որդին: Բայց այստեղ ուրիշ խնդիր կա, խոսքս ընդհանրապես մայրերին է վերաբերում: Բոլոր մայրերն էլ մի փոքր խախտված են: Եվ այնուամենայիվ, այդ ստոր Մորուի մայրն ինձ դուր էր զալիս: Շատ լավն էր:

— Սիգարետ չէի՞ք կամենա, — Հարցնում եմ:

Նա աչք ածեց ամրող վագոնը:

— Իմ կարծիքով, այս վագոնը լծիողների համար է, Ռուդոլֆ, — ասում է նա: «Ռուդոլֆ», ես կմեռեմ, ազնիվ խոսք:

— Ոչինչ, կարելի է ծխել, մինչև որ կզուան մեզ վրա: —

ասում եմ: Նա մի սիգարետ վերցրեց, ու ես վառեցի նրա սիգարետը:

Նա շատ հաճելի էր ծխում, ներս էր քաշում, իհարկե, բայց ոչ ազահաբար, ոչ իր տարիքի ուրիշ կանանց նման: Նա շատ հմայիլ էր: Եվ որպես կին՝ նույնպես, եթե անկեղծ խոսենք:

Հանկարծ նա շատ ուշադիր նայեց ինձ:

— Կարծես թե ձեր քթից արյուն է հոսում, բարեկամն, — անց նա հանկարծ:

Ես զլխով արեցի ու հանեցի թաշկինակս:

— Զնացունդը կաել է քթիս, — ասում եմ, — հասկանում եք, սառցակտորով ձնագունդը:

Հավանաբար, ամբողջ ճշմարտությունը կպատմեի նրան, միայն թե զա շատ երկար կտևեր: Բայց նա ինձ շատ զուր եկավ: Նույնիսկ ափսոսացի, որ որպես Շուլցով Շմիտ եմ ներկայացեր:

— Այո, ձեր էռնին մեր գպրոցի սիրելին է, զուք այդ բանը գիտեի՞ք:

— Ոչ, չգիտեի:

Ես զլխով արեցի:

— Մենք միանգամից հանաշեցինք նրան: Նա հետաքրքիր տղա է: Ճիշտ է, տարօրինակություններ ունի, հասկանո՞ւմ եք: Վերցնենք թեկուզ մեր ծանոթությունը: Եթե ծանոթացանք, ինձ թվաց, թե նա մի քի քիթը ցցում է: Սկզբում այդպես թվաց, Բայց նա այդպիսին չէ: Պարզապես շատ յուրօրինակ տղա է, միանգամից դժվար է նրան ճանաշել:

Խեղճ միսիս Մորոն ոչինչ չեր ասում, բայց մի տեսնեիք նրան: Ուղղակի մնացել էր սառած: Մայրերը միշտ էլ այդպես են, միայն թե ասա, որ նրանց որդին հրաշալի տղա է:

Այստեղ ես շափն անցկացրի:

— Նա ձեզ ոչինչ չի ասել ընտրությունների մասին, — Հարցնում եմ: — Մեր գասարանային ընտրությունների մասին:

Նա տարութերեց գլուխը: Աստված վկա, ես ուղղակի հիպնոսել էի նրան:

— Հասկանո՞ւմ եք, շատերն էին ուղում էռնիին դասարանի ավագ ընտրել: Այս, բոլորը միաձայն ավեցին նրա

բեկնածությունը: Հասկանո՞ւմ եք, ոչ որ նրանից լավ չէր անի այդ գործը, — ասում եմ: Օ՛չ, այ թե փեցի ես: — Բայց մեկ ուրիշին ընտրեցինք, զիտեք, Հարթի Ֆենսերին: Եվ ընտրությունը միայն այն պատճառով, որ էռնին թույլ չտվից իր թեկնածությունը առաջադրել: Աւ բոլորն այն պատճառով, որ նա այդպիս համեստ է, ամաշկու կավ կիֆին, դուք նրան մի քի փոխեք, զիտե՞ք, աղնիվ խոսր: — Ես նայեցի նրան: — Մի՛՛ն նա ձեզ ոչինչ չի պատմել:

— Զէ, չի պատմել:

Ես զլխով արեցի:

— Դա նման է նրան: Այս, նրա ամենամեծ թերությունն այդ է, որ շափից ավելի համեստ է, ամաշկու Աղնիվ խոսք, դուք նրան ասացեք, որ այդքան շատ շամաշի:

Այդ պահին ուղեկցողը ներս մոռավ, որպեսզի ստուգի միամբ Մորոնի տունը, ու նա ինձ նշան արեց, որպեսզի լամբ: Իսկ ես ուրախ եմ, որ այդ ամենն ասացի: Ընդհանրապես, իհարկե, այնպիսի ափսոսը, ինչպիսին այդ Մորոսն է, որ մարդկանց խփում են թաց սրբիչք և զեր ուղում են ցազ սպանառել, այդպիսիները ոչ միայն մանկության օրերին են սրիկա, այն ամբողջ կյանքում: Բայց զլուխս կտամ, որ իմ այդ զառանցանքից հնտա խեղճ միսիս Մորոսն իր տղային միշտ պատկերացնելու է այդպիս համեստ ու ամաշկու: Արք թույլ չի տվել նույնիսկ իր թեկնածությունն առաջադրել: Գա միանգամայն հնարավոր է: Ինչ իմանաս Մայրերն այդպիսի հարցերից լավ չեն զլուխ հանում:

— Զէի՞ր կամենա կոկտեյլ խմել: — Հարցնում եմ: Ես ինք էլ խմելու ցանկություն ունեցաւ: Կարելի է զնալ վազն-ուսնատորան: Գնա՞նք:

— Բայց, սիրելիս, մի՞թե ձեզ թույլատրվում է կոկտեյլ պատվիրել: — Հարցնում է նա: Ու բոլորովին էլ ոչ բարձրից: Նա այնքան յավն էր, որ երբեք վերեկց չէր խոսի:

— Ընդհանրապես մի թույլատրվում, բայց ինձ մատուցում են, որովհետեւ ես բարձրահասակ եմ: — ասում եմ: — Բացի այդ, մագերս ճերմակել են: — Ես թեքեցի զլուխս ու ցուց տվի ճերմակ մազերս: Նա ուղղակի ապշեց: — Իսկապես, ինչո՞ւ չխմենք միասին: — Հարցնում եմ: Ես շատ էի ուղում նքա հետ խմել:

— Զէ, թերես, շարժել Շնորհակալ եմ, բարեկամս, ավելի լավ է շնունք, — ասում է: — Համ էլ ուստորանն այս ժամին փակ է լինում, ախր հիմա շատ ուշ է, շգփտե՞ք:

Նա իրավացի է: Բոլորովին մոռացել էի ժամը բանիսն է: Այսաեղ նա նայեց ինձ ու հարցրեց այն, ինչից վախենում էի:

— Էլնեստը զրել էր, որ վերագանալու է տուն չորեցարթի օրը, որ Մննդյան առներն սկսվում են միայն շորեցարթի: Հո ձեզ շատապ տուն չե՞ն կանչել, հուսով եմ, տանը հիվանդ չունե՞ք:

Երեսում էր, որ նա իսկապես անհանգստանում էր ինձ համար, հենց այնպես հետաքրքրամիրությունից չէր հարցնում, լրջորեն անհանգստանում էր:

— Զէ, տանը բոլորն էլ առաղջ են, — ասում եմ: — Պատճառը ես եմ, ինձ պիտի է վիրահանեն:

— Ախ, ի՞նչ եք ասում, — ես տեսա, որ նա իսկապես ցալում է ինձ համար: Ինքս էլ ափսոսացի, որ այդպիսի հիմարություններ զուրս տվի, բայց արդեն ուշ էր:

— Ոչի՞նչ, առանձնապես լուրջ բան չէ: Պարզապես մի փոքրիկ ուսուցը կա ուղեղիս վրա:

— Չի՞ կարսղ, պատահանել, — նա սարսափում ձեսբով փակեց բերանը:

— Գատա՞րկ բան է: Մակերեսային ուսուցը է: Ու բոլորովին փոքրիկ: Երկու բոպեսմ կհսացնեն:

Այդ ժամանակ զրպանից հանեցի շվացուցակին ու սկսեցի կարգալ, որպեսզի վերջ տամ փշոցին: Որ սկսում եմ փշել, էլ ժամերով շեմ կարողանում կանդ առնել: Ուզզակի ժամերով:

Սյունեան զրեթե էլ շխոսեցինք: Նա «Վոդ» էր կարգում, իսկ ես պատռհանից նայում էի զուրս նա իջամ նյութ-Յորդում: Թաժանվելիս ցանկացավ, որ վիրահատությունն հաջող անցնի և այնի Ու ինձ նուզով անվանեց: Իսկ վերջում հրավիրեց ամունը գնալ էսնիի մատ՝ Գլուսեր, Մասաշուսես, Ասաց, որ իրենց տունը ուղղակի ափին է, իսկ այսաեղ թենիսի հրապարակ կա, բայց ես շնորհակալությունն հայտնեցի և ասացի, որ տատիկիս հետ մեկնում եմ Հարավային Ամերիկա, ես թունդ փշեցի, որովհետև մեր տատիկը նույնիսկ

տնից գուրս չի գալիս, բայցի երբեմն առավոտյան աղոթքի գնալուց: Բայց միանույն է, ես երբեք չէի գնա այդ սողուն կոնսուի մոտ, ոչ մի գնով, եթե նույնիսկ գնալու տեղ չունենալի:

9

Փինսկանյան կայարանում առաջին հերթին գնացի Հեռախոսախցիկ: Սուղում էի որևէ մեկին զանգահարել: Ճամպուկներս զրի հեռախոսախցիկի մոտ, որպեսզի լավ երեան, բայց հենց որ լսափողը վերցրի, տիսա, որ ոչ մեկին շեմ կարող զանց տալ: Եղբայրս՝ Դ. Բ. Ն. Հոլիվուդում էր, Ֆիբին՝ փոքրիկ բույրիկս, ժամը իննին պատկում էր բնելու, նրան հնարավոր չեր զանց տալ: Նա չեր բարկանա, որ արթնացնեի, բայց ամրող գաղտնիքը նրանում էր, որ հեռախոսին մեկ ուրիշը կմուտենար: Ծնողներցու որեւէ մեկը Ռուբեն՝ չեր կարելի: Ես ցանկացա զանգահարել Ձեյն Գալլահերի մորը, իմանալ, թե երբ է սկսվում Ձեյնի արձակուրդը, բայց հետա փոշմանցի: Բայց այդ էլ, ուշ էր այնաեղ զանգահարելու համար: Հետո ցանկացա զանգահարել այն աղջկան, որի համարի էի հանդիպում՝ Սալլի Հեյմին, գիտեի: Որ նրա արձակուրդն արդեն սկսվել է, նա ինձ այսպես կոչված նամակ էր զրել, ծայրից ծայր կեղծ, սոսկալի երկար, հրավիրում էր ճրագալուցին օգնեմ նոռնածառը զարդարելուն: Բայց վախեցա հեռախոսին մոտենա նրա մայրիկը: Նա ծանոթ էր մայրիկին, ու պատկերացնում եմ, թե ինչպես կվերցներ հեռախոսն ու զիսապատառ կղանգահարեր մորս, որ ես նյութորդում եմ զտնվում: Բայց այդ էլ, հավես շվար պատավ Հեյմի հետ հեռախոսով խոսելու: Նա ինչ-որ մի անգամ Սալլիին ասել էր, թե ես անդուսպ եմ: Նախ՝ անզուսպ եմ, երկրորդն էլ՝ կյանքում որևէ նպատակ չունեմ: Հետո ցանկացա զանգել մի տիպի, որի հետ սովորել էի Հուտանի գպրոցում՝ Կառլ Լյուսին, բայց նրան շատ չեր սիրում: Ի վերջո ոչ որի էլ զանգահարեցի: Մի քանի բռակ հետո գուրս եկա նիցիկից, վերցրի ճամպուկներս ու թամելով գնացի տաքսիների կաւան:

Ես այն աստիճան ցրված եմ, որ, սովորության համա-

ձայն, վարորդին տվեցի մեր տան հասցեն, թոլորովին գուրս էր թռուի զլխիցո, որ որոշել էի երկու օր սպասել Հյուրանոցում և ջնալ տուն, մինչև արձակուրդի սկսվելը. Այդ մասին հիշեցի, երբ անցել էինք գրեթե ամբողջ վրուայշին: Ես նրան ասում եմ.

— ենդրում եմ ետ դարձեք, ես ձեզ ճիշտ հասցեն չեմ տվել, Հարկավոր է ետ զնալ, կենարուն:

Բայց, երեսում է, խորամանկ վարորդ էր.

— Զեմ կարող, Մաք, այստեղ երթեսեկությունը միակողմանի է, Հիմա պետք է մինչև իննուներորդ փողոցը հասնեմ, Գուգեցի վիճել:

— Լավ,— ասում եմ, Ու հանկարծ հիշեցի.— Ասացեք, դուք տեսե՞լ եք այն բաղերը, Կենարունական վրուայշու Հյուրավային մուտքի մոսի լճում: Այն փոքրիկ լճակում: Գուցի պատահմամբ զիսե՞ր, թե որ են լվում այդ բաղերը, երբ լիբեր ծածկում է առողջութիւնը:

Ես, իհարկե, հասկանում էի, որ զա զուա պատահականություն կարող էր լինել:

Նա շուր եկավ ու նայեց ինձ այնպես, կարծես ես աննորմալ էի:

— Դու ինչ է, եղբայրս,— ասում է նա,— ծիծակո՞ւմ, ես ինձ վրա

— Թշ, — ասում եմ,— պարզապես ինձ հետարքը բում է զա:

Նա աշխատ ուինչ լասաց, ես՝ նույնպես երբ մենք վրայացուց դուք դուրս եկանք և հասանք իննուներորդ փողոց, նա շրջվեց:

— Դժ, եղբայրս, Հիմա՞ ուր ենք զնում:

— Հասկանում եք, շեմ ուզում զնալ իստ-Մայք Հյուրանոց, այնտեղ կարող են ծանոթներ հանդիպել: Ես ծպուգած եմ ճանապարհորդում, — ասացի Ասում եմ անհամ արտահայտությունները. «Սպոված եմ ճանապարհորդում»: Բայց Հիմարների համ այլ կերպ չես կարող զրուցել: — Պատահմամբ շղիտե՞ք ինչ նվազախոսմբ է նվազում Տաթտի մոտ կամ «Երու-Յորքում»:

— Գաղափար անզամ չունեմ, Մաք:

— Լավ, տարեկ ինձ «էկմոնա», — ասում եմ, — գուցի դուք

շե՞ք մերժի ճանապարհին ինձ հետ կոկտելլ խմել: Հյուրասիրում եմ: Ես բավական շատ փող ունեմ:

— Զի կարելի, Մաք! Ներեցեք:

Այո, ուրախ ուզնոր եմ, խո՞սք չկատ Անվանի անձնավորություն:

Մենք եկանք «էկմոնա», և ես համար վերցրի Տաթտիում, զիսիս զրի իմ որսորդական զիմարկը, Հենց այնպիս, կատակի համար, բայց նախասրահում հանեցի, որպեսզի ինձ խելափ տեղ զննեին: Միծաղելի է, ես այն ժամանակ չզիտեի, որ այդ սառը Հյուրանողը լիփ-լիցուն է ամեն տիպի խելաներով:

Ինձ սոսկալի մասը համար էին տվել, թախիծը ուզզակի համակում էր հողիու Պատուհանից ոչինչ չէր երեսում, բայց Հյուրանոցի համեմ պատից: Բայց ինձ համար միենույն էր: Երբ վատ արամագրության մեջ ես, ինչ նշանակություն ունի, թե պատուհանից ինչ է երեսում: Ինձ համար ուզեկցից միշտնցրի ծառալուզը, զառամած մի ծերուկ՝ մատ յոթանառն տարեկան: Նա ավելի տիսուր տպավորություն թողլից ինձ վրա, բայց համարը լինում են այնպիսի ճաղատներ, որոնք կողքից են սամբում մազերը, որպեսզի ծածկեն ճաղատություններ: Ես ավելի շուր ճաղատ ման կայի, բայց այդպիս կանորդիքի Ընդհանրապես զա ինչ աշխատանք է այդպիսի ծերունու համար՝ տեղափոխել ուրիշի ճամպրուկները և սպասել թիւագարի: Հավանաբար, նա այնև ուրիշ բանի պետք չէ, ունուամենալիք, զա սոսկալի է:

Երբ նա զնաց, սկսեցի պատուհանից զուրս նայել առանձինքարկուս հանելու: Մինույն է, անելիք շունեի: Գուր շեր էլ կարող պատերազմնել, թե ինչ էր կատարվում զիմացի մասնաշենքում: Այնունակ նույնիսկ նեղություն չին կրել վարագույրներն իշեցնել: Ես տեսնում էի, թե ինչպես մի տիպ, միայն տրուտիկով, ճերմակահեր, օրինավոր տեսքով մի պարոն այնպիսի բաներ էր անում, որ չիք հավատա, եթե ասեմ: Նախ ճամպրուկը զրեց մահճակալին: Հետո այնուղից կանացի հագուստներ հանեց ու սկսեց հազնվել իսկուկան կանացի հագուստուներ՝ մետաքսի զուլպաներ, բարձրակրունկ կողիներ, կրծքակալ և այնպիսի զոտիք, որից կախված են լինում ուզինները: Հետո նեղ, ու զգեստ հազար, երեկոյան

զգեստ, երդիւմ եմ աստծով։ Հետո սկսեց կանացի փոքրիկ քայլերով անցուղարձ անել սենյակում ու սիզարեա ծխել և նայել Հայկալուն։ Նու մեն-մենակ էր եթե, իհարկե, լսարանում որեէ մեկը չկար. զա արգեն ես չի տեսնում իսկ երա վերե լուսամուռում ես տեսնում էի մի տղամարդու և մի կնոջ, որոնք երանով չուր էին ցազամ իրար վրա։ Գուցեւ ոչ չար, ամ՝ կոկանը ես չի տեսնում նրանց բաժակների մեջ ինչ կա, Ակզրում ուղամարդն էր բերանը լցնում ու փշում ուղիղ կնոջ վրա։ Հետո էլ՝ կինը, ներթուզ, զրողի ծոցը զնան նրանք Միայն տեսնեիք, թե ինչպես էին անում դաւ Չհմ կատակում։ Հյուրանոցը լիքն էր զժերով։ Հավանաբար, ես միակ լուրջ մարդն էի նրանց մէջ, իսկ զա այնքան էլ շատ չէ։ Քի, էր մնում Հետազիր ուղարկեի Սարելլելիթերին, որ առաջին իսկ գնացրավ զար նյու։ Յորք նա այստեղ արրա կարող էր լինել, այս Հյուրանացում։

Վասն այն է, որ նման գարշաներին նեցում ես առանց ուրդ կարելու, նույնիսկ չսովենալով Հանդերձ իսկ այն աղջկը, որին ամբողջապես չուր էին արել, նույնիսկ լավիկն էր։ Աչա թի որն է իմ զժրախառնիթյունը։ Հաղուս խորդում ես, Հավանաբար, սոսկալի անդարսյական եմ։ Երբեմն նոյն նիսկ սոսկալի այլանդակություններ եմ պատկերացնում, ու իերես ինքս ի վիճակի եմ անելու գրանք, իմի առիթ լինի ինձ երբեմն թվում է, թե զա գուցե հանձին է, թեն զադրելի է օրինակ՝ ես նույնիսկ հասկանում եմ, որ կարող է ի հետաքրքր լինել, եթե երկուսդ էլ հարբած եք ու բերանով չուր կամ կոկանը եք ցողում իրար վրա։ Բայց ճիշտոն ասած դա բոլորովին զար չի գալիս ինձ։ Եթե խոր մատծես, ապա զա ուղղակի գուհէկություն է, իմ կարծիքով, եթե աղջկը բեղ, զուր է զալիս, ապա Հարկ չկա հիմարություններ անելու, եթե նա քեզ զուր է զալիս, ուրիշն զեմքն լլ է զուր զալիս, զի էլ ինչ Հարկ կա անվայելու աբարեների, երա զեմքին չուր կամ չփառմ թի էլ ինչ թիկու։ Վասն այն է, որ երբեմն ամեն տեսակ հիմարություններն էլ հանույց են պատճառում մարդուն։ Աղջիկներն իրենք էլ մի բան չեն, միայն խանգարում են, երբ ջանում ես որեէ հիմարություն թուզ շտար, որ սկսելի չփացնես մի որեէ իսկապես լավ բան։ Ես մի ծանոթ աղջիկ ունեմ երկու տարի առաջ։ Նա ինձից վատն էր ո՛ւ,

ինչպիսի տականք էր։ Եվ այնուամենայնիվ, երբեմն հետաքրքրութիւն ունի Հետ, թեկծուզն զազրելի։ Ընդհանրապես ես այդ սեբուալ Հարցերից լավ չեմ գումա հանում, երբեք իս իմանում, թե ինչն ինչոց է։ Ես ինքս ինձ համար վարվեցության կանոններ եմ մշակում և տեղինուտեղն էլ խախտում։ Անցյալ ատարի ինքս ինձ որոշեցի, որ կապ չպետք է ունենամ այնպիսի աղջիկների Հետ, որոնցից զգվում եմ։ Ու ինքս էլ խախտեցի որոշումս այդ նույն շաբաթ, ճիշտն ապած Հենց նույն երեկոյան։

Ամբողջ երեկոն Համբուրգիցի մի սոսկալի զարգրավողի հետ, որին Աննա Լուիզա Շերմտն էին անվանում։ Չէ, ես լավ չեմ հասկանում ամեն տիպի սեբար, Աղջիկ խոսք, չեմ հասկանում։

Կանգնել էի պատուհանի մոտ ու մտածում էի՝ ինչպես զանգահարեմ Զեյնին։ Միշշաղաքայինսվ զանդիմ ուղիղ քուլց, որտեղ նա սովորում է, փոխանակ զանգահարելու մորն ու Հարցնելու, թե երբ է սոսկում նրա արձակուրդը, իհարկե, չի թույլարվում ուշ զիշերով զանգահարել ուսանողութիւններին, բայց ես արդին ամեն ինչ մտածել էի եթե մոտական հիւախոսին, կասեմ, որ նրա քեռին եմ։ Կասեմ, որ նրա մորաքույրը հենց նոր վթարի է ենթարկվել, մահամերձ վիճակում է, ու ես պետք է անհապաղ խոսեմ Զեյնի Հետ։ Հավանաբար, նրան իմաց կտան։ Զգանգահարեցի միայն այն պատճառով, որ անտրամադրի էի իսկ եթե եթե արամագրություն չես ունենում, մինույն է, ոչինչ չի ստացվի։

Հետո նստեցի բազկաթոսին ու ծիսեցի բոլոր սիզարեաներս։ Աներս ես ինձ շատ վատ էի զգում, խոստովանում եմ։ Ու մեկ էլ մի բան մտածեցի։ Ակսեցի պրատել զրամապանակը որոնել, մի հասցե, որ տվել էր ինձ Պրինսթոնում սովորում մի տղա։ Ճենք ամոռանն էինք ծանոթացել, մի երեկոյիթի ժամանակի, Վերշապին զար երկուողը, Բավական ճմրթվել էր դրամապանակիս մեջ, բայց ընթերցել հնարապոր էր։ Դա մի կնոջ հասցե էր, ոչ իսկական պոռնիկի, բայց, ինչպես պրինսթոնցի այդ տղան էր ասում, նա երբեմն և չի մերժում։ Մի անդամ նա այդ աղջկան տարել է Պրինսթոն պարերի, ու թի է մնացել այդ պատճառով նրան վտարեն զարոցից։ Աղջիկը կարառում պարում է Հանվելով, թե նման մի բան։ Մի

խոսքով, վերցրի հեռախոսն ու զանգահարեցի նրան։ Անոնք Ֆեյ կեվենդիշ էր, ապրում էր «Ստենֆորդ» բյուրանոցում, Վաթսունվեցերորդի և Բրոդվեյի անկյունում։ Հավանաբար մի որևէ ետնախորշում։

Սկզբում կարծեցի, թե տանը չէ։ Ու ոք չէր պատասխանում։ Հետո վերցրին լսափողը

— Ալլո, — ասացի ես թավ ձայնով էի խոսում, որպեսզի Հասկանա բանի տարմկան հմ։ Բայց ձայնս ընդհանրապես բավական ցածր է։

— Ալլո, — ասաց կանացի ձայնը ու այնքան սիրալիր։

— Դու միստ Ֆեյ կեվենդիշն է։

— Ալլո, ո՞վ է, — հարցրեց նա։ — Այդ ո՞վ է դիշերվագետին զանգահարում ինձ, զրոյք տանի։

Ես մի քիչ վախճաց։

— Ալլո, ես հասկանում եմ, որ Հիմա ուշ է։ — ասացի մեծավարի։ — Հուսով եմ, զուք ինձ կնիքը, բայց ինձ ուղղակի անհրաժեշտ էր ձեզ Հետ խոսել։ — Ու այդ ամենը բարձրաշխարհիկ տոնով, ազնիվ խոսք։

— Այդ ո՞վ է ախր, — հարցնում է նա։

— Դուք ինձ չեք ճանաւում, ես էղի Բերդսելի ընկերն եմ։ Նա ասաց, որ եթե բազար զամ, անպայման ձեզ հանդիպեմ ու միստին կոկտելլի խմենք։

— Ով ասա՞ց։ Դուք ում ընկերն ե՞ք։ — Իսկական էղ վաղը է, ճամ, աստված վկա։ Նա ուղղակի բջավում էր ինձ վրա հեռախոսով։

— Էղմունդ Բերդսելի, էղի Բերդսելի, — կրկնեցի ես։ Լավ էի Հիշում նրա անոնք՝ էղմունդ էր թե էղգարդ։ Միայն մեկ անգամ ինձ հանդիպել մի ապուշ երեկույթում։

— Ես այզպիսի մարդ չեմ ճանաշում, Զեկու Ռու եթե ձեր կարծիքով ինձ ճամար ճաճելի է դիշերվագ կեսին վեր թռչել…

— Էղի Բերդսել, Պրինսթոնից, — ասացի ես։

Լսում էի, թե նա ինչպես է կրկնում ազգանունը։

— Բերդսել… Բերդսել… Պրինսթոնի քոլեցից։

— Այլո, այլո, — ասացի ես։

— Դո՞ւք էլ եք այնտեղից։

— Մոտավորապես։

— Ըստ… իսկ ինչպես է էղին, — ասաց նա։ — Այնուա-

մենայնիվ, այլանդակություն է զանգահարնել զիշերվա կեսին։

— Նա՝ ոչինչ, ինդրել է ձեզ բարեներ հաղորդել։

— Դե, շնորհակալ եմ։ Դուք էլ իրեն բարեներ, — ասաց։ Նա շատ լավ աղա է, ի՞նչ է անում հիմա։ — Կամաց կամաց ուրալիք էր զանում, զրոյք տանի։

— Նույն բանը, ինքներդ էլ հասկանում եք, — ասացի ես։ Ինչ իմանայի, թե ինչ է անում, ես զրեթե անծանոթ էի նրան։ Զգիտեի նույնիսկ՝ սովորո՞ւմ է զեռ Պրինսթոնում, թե չէ։ — Լսեցեք, — ասում եմ։ — Գուցի հանդիպենք հիմա, մի-մի կոկտելլ խմենք։

— Դուք պատկերացնո՞ւմ եք ժամը բանիսն է, — ասաց նա։ — Եվ թույլ տվեք հարցնել ձեր անունը։ — Նա հանկարծ միշեց խոսել անզիփական շեշտադրությամբ։ — Ինչ-որ շատ քաշել ձայն ունեք։

— Շնորհակալություն կոմպլիմենտի համար, — ասում եմ առաջարձրակարգութիւնի տանով։ — Իմ անունը Հոլդեն Թուֆիլ է։ — Հարկավոր եք ուրիշ անում մտածել, բայց ես անմիջապես զիլու լրնկա։

— Դիմեր ինչ, միստր Քոփի, ես սովոր շեմ պաշերները տեսակցության զնալու Չէ՞ որ աշխատում եմ։

— Վաղը կիրակի է։

— Մինույն է, ես պետք է լավ քննի ինքներդ էլ հանդում եր։

— Իսկ ես կարծում էի, մենք միասին գոնի մի կոկտելլ կիսելուր եվ Հիմա այնքան էլ ուշ չէ։

— Դուք շատ սիրալիք եք, իսկապես, — ասում է նա։ Բրաեղից եք խոսում։ Որտե՞ղ եք Հիմա։

— Ե՞ս ես ավանձատից։

— Այս այզպես։ — Հետո երկար լոեց։ — Դիմեր ինչ ես շատ ուրախ կլինեմ ձեզ հետ հանդիպել, միստր Քոփի ջայնից երեսում է, որ զուք շատ լավ մարդ եք։ Զարմանալի հաճելի ձայն ունեք, Բայց Հիմա, այնուամենայնիվ, ուշ է։

— Ես կարող եմ զալ ձեզ մոտ։

— Մեկ ուրիշ ժամանակ կասեի Հիմանալի է։ Բայց հականունիք հիվանդացել է։ Նա ամբողջ երեկոյան պատկած

է եղել ու չի կարողացել քննել: Հենց միան նոր փակեց աշ-
քերը, քնած է: Հասկանո՞ւմ եք:

- Այս, դա վատ է,
- Որտե՞ղ եք իշեանել: Գուցի վա՞ղը հանդիպենք:
- Չէ, վաղը չիմ կարող: Միայն այսօր եմ ազատ:
- Այս թե չիմարն եմ, այդպես շպետք է ասեի:
- Ինչ արած, շատ ափառ:
- Չեր ողջույնը կհաջորդեմ էղիին:
- Խսկապես կհաջորդե՞՞: Հուսով իմ, ուրախ ժամանակ կանցկացնեք նյութ-Յորքում: Հրաշալի քաղաք է:
- Գա ես գիտեմ, Շնորհակալություն: Բարի գիշեր, —
ասացի ու կախեցի լսափողը:

Հիմա՞ր ինքը ամեն ինչ փշացրիր Հարկավոր էր դոնի
վազվա համար պայմանավորվել, կոկտելլ խմելու հրավիրել
կամ նման մի բան:

10

Գեղ բավական շուտ էր Զեմ կարող որոշակի ասել, թե
ժամը ճանիսն էր, բայց այնքան էլ ուշ չէր Ամբողջ շատ
շեմ սիրում պառկել քննու, երբ բոլորովին շեմ հոգնելի Բա-
ցեցի ճամպրուկն, մաքուր վերնաշապիկ վերցրի, գնացի լո-
գարտն, լվացվեցի ու փոխեցի հազուսաւ: Մտածեցի՝ զնամ-
տեսնեմ ինչ է կատարվում նրանց «Յասամանագույն դաշ-
լիքում»: Հյուրանոցին կից գիշերային ակումբ կար, որ կոշ-
վում էր «Յասամանագույն դաշլիք»:

Հազնվելու ընթացքում մտածում էի՝ շփորձե՞մ զանգա-
հարել քրոջ՝ Ֆիրիին: Շատ էի ուզում նրա հետ խոսել նա
ամեն ինչ հասկանում էր: Բայց չէր կարելի սիսկ անել և
զանգահարել տուն, այնուամենայնիվ, նա փոքրիկ էր ու,
հավանաբար, արդեն քնած էր, չէր մոտենա հեռախոսին:
Իհարկե, կտրելի էր լսափողը զնել, եթե ծնողներս մոտենա-
յին, բայց, միհնույն է, ոչինչ չէր ստացվի: Նրանք կճանա-
շեին, որ ես եմ: Մայրիկս միշտ գիտի է ընկնում: Զգացո-
ղությունն ուժեղ է: Բայց շափից դուրս շատ էի ուզում խոսել
մեր Ֆիրիի հետ:

Եթե միայն տեսնեի՞ք նրան: Այդքան լամենոյ խելացին:

Հավանաբար, տեսած չեք լինի: Շատ խելորն է, ճիշտ և
ասում: Հասկանում եք, ինչ ընդունվել է դպրոց, միայն զե-
րազանց զնամատականներ է ստացել, երբեք երկուսներ չե-
ստացել ծիշտն ասած, մեր ընտանիքում միայն ես եմ այս-
պիս բոլի, Ավագ եղբայրո՞՝ Պ. Բ.-ն, գրող է, իսկ մյուս եղ-
բայրո՞՝ Ալլին, որ մեռավ, ուղղակի կախարդ էր: Միայն ես
եմ այսպես բոլի, իսկ զուք Ֆիրիին տեսնեիք: Նրա մակերը
գրեթե Ալլիի մազերի զույնին են՝ շեկ, ամոռնը շատ կարծ
է կարում: Ամռանը նա հավաքում է ականջների ետերը: Իսկ
ականջները փոքրիկ են, սիրունիկ: Զմռանը արձակում է,
երբեմն մայրիկը հյուսում է, երբեմն՝ ոչ, ամռն ձկի էլ զե-
ղցիկ է: Նա բնգամենը տասը տարեկան է: Ինձ պիտի նիշա-
րիկ է, բայց գեղեցիկ կազմվածքով, նիշարությունը շենց
հարմար է լմշկասաճքին: Մի անգամ պատուհանից նույնում
էի, թե նա ինչպիս է փողոցից անցնում զրույդի, ու մուռ-
ծեցի, որ շատ հարմար է լմշկասաճքի համար՝ նիշարիկ ու
թիթեւ: Զեղ շատ զուր կզա նա: Հասկանո՞ւմ եք, ինչ որ
տօսն, անմիջապես հասկանում է խոսքն ինչին է վերաբե-
րում: Նրան նույնիսկ ուր ասես կարող ես տանել հետու
Երինակ՝ տանես անհաջող ֆիլմ նայելու, անմիջապես հաս-
կանում է, որ թույլ նկար է, լավ ֆիլմ տանես, անմիջապես
հասկանում է, որ լավն է: Ես ու Պ. Բ.-ն մի անգամ նրան
ուարանը ֆրանսիական այդ նկարը նայելու «Հացթուսիկ իի-
նը»: Ոեցմսն է խաղում այնտեղ: Ֆիրին ուղղակի գժվկցի:
Բայց նրա սիրած ֆիլմը «Երևոսունինը աստիճանն» է, Բո-
բերան Դոնատի խաղով հանգերձ: Նա այդ ամբողջ նկարը
գրեթե անզիր դիմարի Մենք միասին մի տասն անգամ նայել
ենք: Օրինակ՝ երբ այդ Ռոբերտը ոստիկաններից թաքնվում
է շոտլանդական ֆերմայում, Ֆիրին այդ շոտլանդացու հետ
միաժամանակ բարձրածայն ասում է. «Դուք սելլողիկա» եք
ուստում», Ամբողջ երկխոսությունն անզիր դիմարի իսկ երբ
այդ պրոֆեսորը, որն իրականում գերմանական լրտես է,
բարձրացնում է ճկույթը, որի մի հոգը չկա, ու ցույց տալիս
Ռոբերտ Դոնատին, մեր Ֆիրին նրանից շուտ է իր ճկույթը
մթության մեջ խիստ դեմքիս: Չէ, նա լավն է: Զեղ ան-
պայման դուր կզա ծիշտ է, նա մի քիչ շատ է կպչուն: Ամեն
ինչ շափից դուրս խորն է ապրում, ոչ մանկականորեն: Դա

Ճիշտ է: Եկ Հետո ամբողջ ժամանակ դրեք է զրում: Միայն թե երբեք դրանք չի ավարտում: Ամեն ինչ մի աղջկա ժաման է զրում՝ Գիգելա Ռւզերֆիլդի ժամանի: Միայն թե մեր Ֆիրին զրում է՝ «Կիսելառ» Այդ Կիսելա Ռւզերֆիլդը խուզարկու աղջկի է: Նա կարծես թե որք է, բայց Հետո հայրը գտնում է նրան, իսկ նրա հայրը՝ «Բարձրահասակ», հրովարի շենտրմեն է, քանի առարկան», Գմբել կարելի է Այս, մեր Ֆիրին Աղջնիվ խոսք, նա անպայման ձեզ դուր կդաւ նա նույնիսկ շատ պստիկ ժամանակ էլ խմելցի էր: Երբ նա շատ-շատ փոքրիկ էր, ևս ու Ալլին նրան առնում էինք զբոսայդի, հատկապես կիրակի օրերին: Իսկ Ալլին առաջաստանավակ ուներ, նա սիրում էր կիրակի օրերին այն բաց թողնել, ու մենք միշտ մեր փոքրիկ Ֆիրին տանում էինք մեզ Հետ նա ճերմակ ձևանոցներ էր հագում ու բայլում մեր մեշտեղով, ինչպես իսկական լեզի: Երբ ևս ու Ալլին մի որեւէ բանի ժաման խոսում էինք, նա ականջ էր զնում: Երբեմն մոռանում էինք նրա գոյությունը, համենայն դեպա, շատ փոքրիկ էր, բայց նու անպայման հիշեցնում էր իր մասին: Միշտ միշտամառ էր, Կըրեք ինձ կամ Ալլիին ու կհարցներ, «Իսկ ո՞վ, ո՞վ առաց, Բորի՞ն, թէ՞ աղջիկը», ու մենք նրան պատասխանում էինք, թէ ոչ ասաց, և նա առում էր՝ «Ասա՞» ու կրկին ականջ զնում մեծի պես: Ալլին էլ էր նրա համար գժվում: Առում եմ ասել, որ նա էլ էր շատ սիրում Ֆիրին: Հիմա Ֆիրին արդին առաջ առարկան է, այնքան էլ փոքր է: Բայց միհնում է, բոլորն էլ գժվում են նրա համար, ով հասկանում է, իշարիկ:

Հաջնայն դեպս, ևս շատ էի ուզում նրա Հետ Հեռախոսով խօսել: Բայց վախենում էի, թէ ձնողներս կմոտենան ու զլիսի կընկնեն, որ ես Նյու-Յորքում եմ, և որ ինձ վտարուել են գլուխցից: Այնպես որ, երբ նոր վերնաշապիկ հագա, իշա հոլլ ահսնեմ ինչ է կատարվում այնուղի:

Բայց այնտեղ զրիթէ Տարբ շկար, բացի ինչ-որ սուտեն-յորներց: Ե պահեատիպ շիկացիք աղջիկներից: «Ցասամանագույն գահինից» երաժշտության ձայն էր գալիս, և ես զնացի այնտեղ: Ու թեև այնտեղ գատարկ էր, ինձ մի անպետք սեղան առաջարկեցին, հնում մի անկյունում: Հարկա-

Վոր էր մատուցողի ձեռքը մի դոլար խոթել Նյու-Յորքում փողով ամեն ինչ էլ կարելի է, ևս դա հաստատ գիտեմ:

Բաղի Սինգերի նվազախումբը գարշելի էր Սոսկալի աղմբկոտ, ոչ լավ իմաստով աղմբկոտ, աւղակի անուանելի, ծվահիմում իմ հասակակիցները թիւ էին: Ճիշտն ասած, բուլորովին չկային. այստեղ միայն պինչած ժերուկներ էին իրենց դամաների հետ: Միայն հարկան սեղանի մոտ նըստածներն էին բոլորովին այլ տիպի այցելուներ: Հարկան սեղանի մոտ նստած էին երեսունին մոտ երեք աղջիկներ, Երեքն էլ տգեղ էին և նրանց զիմարկներից երեսում էր, որ եկվորներ են: Բայց շիկացիքը այնքան էլ տգեղ չէր: Նրա մեջ ինչ-որ հետաքրքիր բան կար: Հենց որ սկսեցի նրան գնենել, մատուցողը եկավ, ևս պատվիրեցի տոգայով վիսկի, բայց խնդրեցի լրացել: արագ էի խոսում, թէ լէ երբ ժամ-ծրմում ես, կարծում են, անշափահաս ես ու այդպիսի գեպ-քում ողելից խմիչքներ չեն տալիս: Եկ այնուամենայնիվ, նա սկսեց կպչել:

— Ներեցեք սըր, — ասում է, — բայց ձեզ մոտ որեւէ Պա-վատապիր չկա՞ ձեր շափահասությունը հաստատող: Գուշ ցի վարորդական գրեուլիքը ձեզ մո՞տ լինի:

Ես սառցի հայացքով նայեցի նրան, կարծիս մահացու կերպով վիրավորել էր ինձ, ու ասացի:

— Միթե ես նման եմ անշափահասի:

— Ներեցեք, սըր, բայց մեզ կարգադրված է.

— Լավ, լավ, — ասում եմ ու մտածում «գրողի ծոցը», և Կոկա-կոլա տվիք:

Նա արդեն զնում էր, բայց ես կանչեցի:

— Գուք չե՞ք կարող մի երկու կաթիլ ոռմ ավելացնել, — ես նրան խնդրեցի շատ սիրալիր, քաղաքավարությամբ: Ինչպես ս կարող եմ այսպիսի սեղում Խոտել սթափ: Գուք չե՞ք կարող մի երկու կաթիլ ոռմ ավելացնել:

— Ներեցեք, սըր, ոչ մի կերպ, — և փաց, Բայց եա մեծավոր չէ: Նա կարող է զրկվել իր տեղից, եթե ոգելից խմիչք տա անշափահասին: Իսկ ես, գֆրախտաբար, անշափահաս եմ:

Ես էլի սկսեցի նայել հարկան սեղանի արդ վհուկներին: Ալելի շատ՝ շիկացիքներն Այն երկուսը սակագի այլանդագ

էին, ինչպես մահացու մեղքը Բայց ևս հիմարի պես աշխատի տնկել Ընդհակառակը, նրանց նայում էի անտարբեր հայացքով, եվ ձեր կարծիքով, ի՞նչ արեցին նրանք, Սկսեցին ապուզների պես հոհուալ Հավանաբար մտածում էին, որ ևս շափից գուրս ջանել եմ աշք տնկելու համար, Ես սոսկալի վրդովիկեցի, կարծես ուզում եմ ամուսնանաշը նրանց հետ, Հարկավոր էր արհամարհել, բայց շատ էի ուզում պարել երբեմն ուղղակի շատ եմ ուզում պարել ու հիմա էլ էի ուզում, Ես թեքվեցի նրանց կողմն ու ասում եմ.

— Աղջիկներ, չե՞ք ուզում պարել — Քաղաքավարությամբ հարցրի, շատ բարձրաշխարհիկ առնով, իսկ նրանք հիմարի պես իրար անցան ու կրկին սկսեցին հոհուալ Աղջիկ խոսք, իսկական տիմարներ, — Գնանք պարենք, — ասում եմ: — Եկեք Տերիով: Հը՞ — Գնա՞նք: — Զափից գուրս շատ էի ուզում պարել:

Վերջապես շիկահերը ոտքի ելավ, Հավանաբար, հասկացավ, որ գլխավորապես իրեն եմ զիմում: Մէնք գուրս եկանք պարահապարակ, իսկ այն երկու խրովիլակները զեր հոգում էին հիստերիկայի մեջ: Այդպիսիների հետ դարդից կարող ես զլուխ գնել:

Բայց ինզրելս արժերէ Այս ինչպէս էր պարուժ շիկահերը: Կյանքում ավելի լավ պարող չեմ տեսնել: Գիտեք, երբեմն արտաքուստ հիմարի մեկն է, բայց պարուժ է ինչպես աստված: Բայց պատահում է նաև, որ խելացի աղջիկը կամ անվիրչ ինքն է ձեզ ուղղություն տալիս, կամ էլ այնպես վատ է պարուժ, որ գերազասում ես սեղանի մոտ նըստած մնալ ու խմել:

— Դուք հրաշալի եք պարուժ, — ասում եմ շիկահերին: — Զեզ անհրաժեշտ է դառնալ պրոֆեսիոնալ պարուժի, Աղջիկ խոսք: Մի անդամ ես պարել եմ պրոֆեսիոնալի հետ, բայց դուք հարյուր անդամ նրանից լավ եք պարուժ: Լսե՞լ եք Մարկոյի և Միքանդուի մասին:

— Ի՞նչ, — նա նույնիսկ չեր լսում ինձ: Ամբողջ ժամանակ շուրջն էր նայում:

— Ասում եմ դուք լսած կա՞ք Մարկոյի և Միքանդուի մասին:

— Պահանջման գիտեմ: Չէ, չեմ լսել:

— Դրանք պարողներ են: Աղջիկը պարուժի է, Այնքան էլ լավը ձեւ Այսինքն՝ ինչ որ հարկավոր է, նա անում է, բայց ու շատ հաջող: Գիտե՞ք, ինչպես ես զգում, երբ քր դաման լավ է պարուժ:

— Ի՞նչ եք ասում, — նորից հարցրեց նաև Բոլորովին շեր լսում, ուշադրով լսում չեր զարձնում ինձ վրա:

— Ասում եմ, զիտե՞ք ինչպես են զգում, եօթ դաման շատ լավ է պարուժ:

— Բնո՞...

— Տեսնում եք, ձեռքս ձեր մեջքին է, չէ՞ւ Դե ուրեմն իթ մոռանում ես ինչ է ձևով տակ և որտեղ ին զամայիդ ուղինքը, ձևովերը և լնդհանրապես ամեն ինչ, նշանակում է նա հրաշալի է պարուժ:

Նա իսկի շեր էլ լսում, թե ինչ եմ ասում: Արոշեցի էր լսուսկը Միայն պարուժ էինք, ուրիշ ոչինչ: Ո՛չ, ինչպէս էր պարուժ այդ ապուշը: Բայցի Մինդիքն ու իր անպետք նվազախումբը նվազում էին ուղիւարնում միայն մի բան կա...» — և նույնիսկ նրանք չին կարողանում վիշացնել այդ երգը: Հրաշալի երգ է: Ես պարուժ էի հենց անպես, առունց ֆոկուսների, — ասում եմ, երբ պարի ժամանակ հազար ու մի ֆոկուսներ են նցուցադրում, — բայց լավ պատեցրի այդ շիկահերին, ու նա հրաշալի ենթարկվում էր: Ես էլ հիմարի պես կարծում էի, թե նրա համար էլ է համելի պարելը, մեկ էլ նա սկսեց ինչ-որ հիմար-հիմար դուրս տալ:

— Գիտեք, երեկ երեկոյան, մենք ընկերութիւններով տեսանք Պիտեր Լորեկին, — ասում է, — կինոգերասանին: Կյանքում: Թիրթ էր զնում: Այնպես լավ զն էր:

— Ձեր բախտը բերել է, — ասում եմ: — Լավ է բերել, Հականո՞մ եք: — Խակական ապուչ է, Բայց ինչպէս է պարուժ: Ես չիմացա ու համբուրնցի նրա գլուխը, այդ հիմարի, ուղղակի մակաբածնը: իսկ նա նեղացափ:

— Դա ինչ բան է:

— Ոչինչ: Հենց այնպես: Գուք շատ լավ եք պարուժ, — ասացի: — Ես մի քույր ունեմ, շորրորդ դասարանում է աստանան: Գուք նրանից վատ շեք պարուժ, իսկ նա այնպէս է պարուժ, չտեսնված, զրոյզ տանի:

— Կարգին խստեք, խեղբեմ:

Գլխիս լեզի՞ է դարձել, թագուհի՞ է, գրողը տանիւ
— Դուք որտեղի՞ց եք եկել, — հարցնում եմ. Զի պատասխանում: Չորս կողմն է աշբ ածում: Երկում է, սպասում է, թե կհայտնվի ինքը՝ Պիտեր Լորեն:

— Որտեղի՞ց եք եկել, — կրկնում եմ:

— Ի՞նչ:

— Դուք որորդ որտեղի՞ց եք եկել Մի՛ պատասխան եք եթե չեք կամենում: Նեղություն մի՛ կրեք, խնդրեմ:

— Սիեթլից, Վաշինգտոնի նահանգից, — ասում է ներողամիտ գտնվեց, ծառայություն մատուցեց ինձ:

— Դուք հրաշալի գրուցակից եք. — ասում եմ: — Դու ձեզ շայտնի՞ է:

— Դա ի՞նչ է նշանակում:

Ես այլս չիրկնեցի Միկնոյն է, ուզ չեք հաւնում:

— Ուզ՞ում եք շիտերբագ պարել, եթե արագ երաժշտություն լինի: Խսկական ազնիվ շիտերբագ, առանց հիմարությունների, ոչ թե սատոստել, այլ խսկապես պարել եթե արագ երաժշտություն նվազեն, բոլորը կնստեն, չհաշված ծերուկներին ու հաստիկներին, տեղը կբավականացնի մեզ: Կա՞զ:

— Ինձ համար միենաւն է, — ասում է: — Էսեր, իսկ դուք քանի՞ տարեկան եք:

Ես այնպի՞ս վրդովիցիցի:

— Օ՛, գրողը տանի, ինչո՞ւ եք ամեն ինչ փշացնում, — ասում եմ: — Ես արդեն տասներկու կամ: Պարզապես սատանայի պես բոյ եմ քաշել:

— Էսեր, ասացի կարգին խոսեք: Թե որ շարունակեք սատանայի անուն տալ, կինամ ընկերուցներիս մոտ, հասկացա՞ք:

Ես սկսեցի ներողություն խնդրել դժի պես, որովհետեւ նվազախոնը արագ պարեղանակ նվագեց:

Նա ինձ հետ եկավ շիտերբագ պարելով՝ շատ արժանագիտ ձևով, թե՛թեւ նա շա՛տ լավ էր պարում, ճիշտ եմ ասում: Հաղիվ մատգ կպչում է, անմիջապես ենթարկվում է: Իսկ երբ պտույտներ էր գործում, այնպես հաճելի էր պտրագում նրա քամակը, ուղղակի հիանալի էր: Շա՛տ էր լավ, սատված վկա: Մինչ պարզում էինք, ես մի քիչ սիրահար-

վեցի նրան: Կրակ են այդ աղջիկները: Երբեմն վլան նայել էլ չես ուզում, տեսնում ես, որ հիմարների հիմարն է, բայց բավական է մի որեւէ բան լավ անի, արգեն սիրահարլում ես: Օ՛չ այդ աղջիկները, գրողը տանի, կելքանան կանեն մարդու:

Ինձ չհրավիրեցին իրենց սեղանի մոտ, անդաստիարակությունից, իհարկե, իսկ ես, այնուամենայնիվ, զնացի Շիկահերին, որի հետ պարել էի, անվանում էին Բերնիս Կրաբս կամ Կրեբս: Իսկ այն տգեղներին՝ Մարտի և Լավերն Ասացի, որ անոնս Զիմ Ստիլ է, դիտմամբ ասացի: Փորձեցի խելացի գրուց սկսել նրանց հետ, բայց դա անհնարին երանց զոռով էլ չես կարող խոսեցնել: Մեկը մյուսից հիմար էին: Աւ ամբողջ ժամանակ աշբ են ածովմ շուրջները, ասես սպասում են, որ հիմա զահլիճը լցվելու է լինուաստղերով, նրանք կարծում են, հավանաբար, որ կինուաստղերը, երբ գալիս են նյուու-թորք, ամբողջ ժամանակ ցցվում են «Յասամանազույն զահլիճում» և ոչ թե «Էլ Մարոկոյում» կամ «Սթորք-ակումբում»: Մի կերպ դուրս կորցեցի, թե ինչ գործ են անում իրենց Սիեթլում: Պարզվեց, որ երեքն էլ աշխատում են միենույն ապահովագրական ընկերությունում: Հարցրի՝ սիրում են իրենց աշխատանքը: Բայց մի՛թե հնարավոր էր այդ հիմարներից մի կարգին բան իմանալը կարծում էի, թե այն երկու ալլանզակները՝ Մարտին և Լավերնը, քուրեր են, բայց նրանք սոսկալի նեղացան, երբ հարցրի այդ մասին: Հասկանալի է, նրանցից ոչ մեկը չէր ուզում մյուսին նման լինել, զա բնական է, բայց, այնուամենայնիվ, ծիծաղս եկավ:

Ես երեքի հետ էլ պարեցի Յերթով: Այլանդակներից մեկը՝ Լավերնը, այնքան էլ վատ չէր պարում, բայց Երկրորդը՝ Մարտին, սոսկալի էր: Նրա հետ պարել, միենույն է, թե Ազատության արձանը քարոզ տալ զահլիճով մեկ: Հարկավոր էր ինչ-որ բան նախաձեռնել, որպեսզի նրան բարչ տան այգան ձանձրակի չլիներ: Աւ հօ առացի, թե Հերի Կուպերը՝ կինոդերասանը, ա՛յ, զնում է:

— Ո՞ւր է, ո՞ւր է: — Նա սոսկալի հուզվեց: — Ո՞ւր է նա: — Ե՛ս, ուշացաք: Նա հենց նոր գուրս եկավ: Ինչո՞ւ հենց որ ասացի, անմիջապես հայեցիք:

Նա նույնիսկ կանգ առավ ու գլուխների վրայով սկսեց նաև, թե կինոդիրասանը չի՝ երկում արդյոք:

— Ախր ո՞ւր է, է՛, — ասում է, թիւ էր մնում լաց լիներ, Այ թե ինչ արեցի, ես շատ ափսոսացի, որ խարել հմ: Մարդիկ կան, որոնց չի կարելի խարել, թեև հենց ժիայն դրան էն արժանի:

Ամենածիծաղելին այն ժամանակ եղավ, երբ զերադարձանք սեղանի մոսւ Մարտին ասաց, թե Հերի Կուպերն այս սեղ էր: Այն երկուոր՝ լավերնը և Բերնիսը, քիչ էր մնում ինքնապան լինեին: Տխրեցին, հարցնում են Մարտին, թե ահա՞վ նրան: Իսկ Մարտին թե՛ այո՛, միայն տնցողակի: Եւ քեզ հիմար:

Բարբ փակվում էր, և ես նրանց համար երկուական բաժին ողելից խմբը պատվիրեցի, իսկ ինձ համար՝ երկու կոկա-կոլա: Նրանց ամբողջ սեղանը ծածկված էր բաժակեներով: Այլանդակներից մեկը՝ լավերնը, անբնդատ ծաղրամ էր ինձ, որ ես միայն կոկա-կոլա եմ խմում: Փայլո՛ն համար նա ու Մարտին գովացուցիչ էին խմում գեկտեմբերին, սատանան տանի ինձ: Նրանք ոչինչ չէին հասկանամ: Իսկ շիկահներ թերենիսը փլում էր սողացով վիսկին: Զիռ պես խմում էր: Աւ երեքն էլ անվիրշ աշք էին ածում շորջը, կինոաստղեր էին որոնում: Նրանք հույսիսկ միշտանց հետ չէին զրուցում: Այդ Մարտին մյուսներից ավելի էր խսուս: Ու ամբողջ ժամանակ հիմար անհեթեթություններ էր դուրս տալիս, օրինակ՝ զուգարանին առում էր ամիտեղ, իսկ նվազախմբի պառավ, ճաղատ կլարնեալաբին «Հողյակ» էր անվանում, հատկապես երբ նա վեր կացավ ու ինչ-որ անհասկանալի բան ծվծվաց: իսկ կլարները ոչի՞ն էր անվանում: Սոսկալի գուհիկն էր: Իսկ երկրորդ այլանդակը՝ լավերնը, ձևացնում էր, թե շահսնված որամիտ է: Անվիրշ խնդրում էր զանգահարեմ հայրիկիս: ու հարցնեմ ազա՞տ է արա երեկո: Անվիրշ հարցնում էր, թե հայրիկս տեսակցության հո՛ դնացել: Չորս անգամ խնդրեց՝ զարմանալի՛ սրամություն: Միայն թերնիքը՝ շիկահերն էր լուր մնում: Մի բան ես հարցնում, անպայման պիտի հարցնի՝ ոդա ի՞նչ է: Ուղղակի նյարդերիդ վրա ազդում է:

Եվ հանկարծ երեքն էլ դատարկեցին բաժակներն ու վեր

կացան, թե՛ քնիլու ժամանակն է: Ասում, էին, առավոտյան զաղ պետք է արթնանան, գնալու են Մյուլիկ-Հոլլ, ուսդիութիսի առաջին սեանսին, ես խնդրեցի նրանց մի քիչ էլ նստել, բայց շուզեցին: Ստիպված էի հրաժեշտ ժամանակ, որ իրենց կինտրեմ Սիեթլում, եթե երբեկ այնտեղ գնամ: Բայց հազիվ թե՛ Այսինքն՝ հազիվ թե նրանց փրնտրեմ:

Ընդհանուր հաշիվը, ներառյալ նաև սիգարետները, կազմեց երեսուն դոլար: Իմ կարծիքով, նրանք պետք է ասեին, որ իրե՛նք կվճարեն բոլորը, գոնե մինչ իրենց միանալու ես, իհարեկ, թույլ չի տա, որ նրանք վճարեն, բայց, համենայն դեպս, կարող էին առաջարկել ինչեւ, որ նշանակություն չունի: Զափից գուրս հիմար էին, հապա այդ ուղրված շլապանե՛րք: Տրամադրությունս ընկավ, երբ իմացա, որ ուզում են շուտ վեր կենալ, որպեսզի հաշողացնեն ընկնել ուսդիութիսի: Երբ պատկերացնում ես, որ սոսկալի շլապայով այդ էակը նյութ-Յորք է ժամանել շդիտես թե որտեղից, ինչ-որ հեռավոր Սիեթլից, միայն այն բանի համար, որ լույսը բացվելուն պես իրեն զցի ուղիքութիթի հիմար ծրագիրը դիտելու, այնպիս է ընկնում տրամադրությունը, որ զիմանալ չես կարող ես նրանց բոլորի համար հարյուրական բաժակ խմիչք կպատվիրեի, միայն թե այդ բանը շասեին:

Նրանց գնալուց հետո ես անմիջապես դուրս եկա «Յասամանագույն գահիճից», Միենաւին է, գահիճը փակվում էր, և նվազախումբն էլ վաղուց դադարել էր նվազելու նախ նման աեղերում տխուր է նստելը, երբ պարզնկեր չունես, և երկրորդ, որ մատուցողը կոկա-կոլայից բացի ոչինչ չի տալիս: Աշխարհում այնպիսի զինեատուն չկա, որտեղ հնարավոր լինի երկար նստել, եթե չի կարելի ողելից խմիչք պատվիրել ու խմել: Կամ էլ եթե հետդ ազդիկ չկա, որի համար իսկապես խելքդ թոցնում ես:

11

Դուրս գալով հոլից՝ հանկարծ ես կրկին հիշեցի Զեյն Գալլաֆերին: Հիշեցի ու այլևս մտքիցս դուրս չեկավ, նստե-

թի հոլում մի գարշելի բազկաթռոփ, ու սկսեցի ժտածել, թե
նա Սարեղլելիքը հւտ միասին ինչպես է նստել այդ ստոր
էդ Բենկիի մեքենայում, ու թեն միանգամայն համոզված
էի, որ նրանց միջև ուխնչ տեղի չէր ունեցել, ես ու լավ էի
ճանաշում Զեյնին, մինույն է, ուղեղից գուրս չէր գալիս:
Ես նրան հրաշալի՞ էի ճանաշում, ազնիվ խոսք: Հասկանում
էր, նա ու միայն շաշկի էր խաղում, այլև սիրում էր ամեն
տիպի սպորտ, ու երբ ծանոթացանք, ամբողջ ամառը ամեն
առավու թենիս էինք խաղում, իսկ ճաշից հետո՝ զոլֆի: Ես
նրա հետ շատ մոտիկից եմ շվիկել, ոչ ֆիզիկական իմաս-
տով, իհարկե, երբեքը, պարզապես ամբողջ ժամանակ միա-
սին էինք լինում: Աղջկա հետ ընկերություն անէլու համար
բոլորովին էլ պարագաներ չեն սիրահետեւլու:

Մենք ծանօթացանք, որովհետեւ նրանց դորերման-պին-
չերը միշտ վագում էր մեր պարտեզը ու այնուղի կեղտո-
տում, իսկ մայրս սոսկալի վայրանում էր զրանից: Նա
զանգահարեց Զեյնի մորք և սոսկալի աղմուկ բարձրացրեց:
Մայրիկս նման բաների համար կարողանում է աղմուկ
բարձրացնել Հետո պատահեց այնպիս, որ նս մի քանի օր
հետո Զեյնին տեսա մեր ակումբի ավագանի մոտ, պատկած
էր փորի վրա: Ես բարեկցի նրան: Գիտեի, որ Ֆեր կողքին
է ապրում, բայց երբեք չի խոսել նրա հետ: Բայց սկզբում,
երբ բարեկցի, նա շատ սառը վերաբերվեց: Ես կաշվիցո
գուրս էի զալիս ապացուցելու, որ անձամբ ինձ համար ոչ
մի նշանակություն չունի, թե նրա շոնը որտեղ է կեղտո-
տում: Թեկուզ հյուրանյակում վաղիզի, ինձ համար մին-
ույն է: Մի խոսքով, զբանից հետո ես ու Զեյնը շատ մտեր-
ժացանք: Հենց այդ նույն օրը մենք դոլի խաղացնենք: Այս-
օրվա պես հիշում եմ, նա ում զեղակ կորցրեց: Այս, ութի-
Ռուզակի հոգին գուրս եկավ, մինչեւ որ սովորեցրի զեղակին
խփելու գոնե բացել աշքերս: Բայց շատ լավ մարզեցի նրան:
Ես հրաշալի եմ խաղում զոլֆի, եթե ասեմ, թե բանի շրջան
կատարելով եմ ավարտում խաղը, չեր հավատա: Մի ան-
գամ քիչ էր մնում ինձ նկարահանեն կարճամետքածի հա-
մար, բայց վերջին պահին փոշմանեցի: Մտածեցի՝ եթե կի-
նոն այնպես ես ատում, ինչպես ես, ապա հարկ չկա ցու-

ցաղրվել և թուլ տալ, որ թեղ նկարահանեն կարճամետքա-
ծի համար:

Միծաղելի աղջիկ էր այդ Զեյնը: Չի ասի, թե նա զե-
ղեցկունի է: Բայց ինձ գուր էր զալիս Բերանը շատ մեծ
էր: Հատկապես, եթե որևէ բանից հուզվում էր ու սկսում էր
խոսել, բերանն ուղակի տարածվում էր: Ես գժվում էի, ու
երբեք կարգին չեր փակվում նրա բերանը, միշտ կիսարաց
էր, մանավանդ՝ զոլֆ խաղալիս կամ գիրք կարգալիս: Նա
շատ էր կարգում և միշտ լավ զրբեր: Հատկապես՝ բանա-
տեղծություններ: Բայցի իմ հարգատաներից, ես միայն նրան
եմ ցույց տվել Ալիի ձեռնորդը՝ ամբողջապես բանաստեղծու-
թյուններով ծածկված: Նա Ալիին չի ճանաշում, որովհետո
առաջին անգամ էր ամառնը Մեյնում անցկացնում, միան
ալ զնում էր Կոդ հրվանդանը, բայց ես շատ բան էի պատ-
մել նրան եղբարս մասին: Դա հետարքը բուժ էր Զեյնին: Նա
սիրում էր լսել Ալիի մասին:

Մայրիկիս շատ էլ զուր չեր զալիս Զեյնը: Բանն այն է,
որ նրան թվում էր, թե Զեյնը ի նրա մայրը վերեխ են նա-
յուն իրեն, որովհետեւ միշտ չեն բարեւում: Մայրիկը Հաճախ
էր նրանց ահենում ավանում, որովհետեւ Զեյնը մոր հետ
միասին շուկա էր զնում իրենց մեքենայով: Մայրիկս Զեյ-
նին նույնիսկ լավիկը չեր համարում: Իսկ եւ համարում
էի: Ինձ գուր էր զալիս նրա տեսքը ու վերջ:

Հիշում էմ հատկապես մի օր: Դա միտկ օրն էր, որ ես
ու Զեյնը համբուրգում էինք, այն էլ ու իսկականի պես:
Շաբաթ օր էր, և անձբեն առն զույլիրով էր թափվում, իսկ
ես նստել էի նրանց պատշաճրում: Նրանք մեծ ական-
պատ պատշպամք ունեին: Մենք շաշկի էինք խաղում: Ես
նրան երբեմն ձեռ էի առնում, որ զամաները չե շարժում
վերցին շարթից: Բայց շատ չէ: Մի տեսակ չէի ուղում նրան
շղայնացնել: Եսկ ես առիթը եկած դեպքում շատ եմ սի-
րում զայրացնել աղջիկներին, լացացնելու աստիճան: Բայց
ահա թե ինչն է ծիծաղելի: Երբ աղջիկը լրջորեն ինձ գուր է
զալիս, բոլորովին չեմ ուղում բարկացնել: Երբեմն մտա-
ծում եմ, թե նա ուղում է, որ բարկացնեմ իրեն, նույնիսկ
հաստատ զիտեմ, որ ուղում է, բայց եթե վաղուց ես ծանոթ
Փրա հետ ու երբեք չես բարկացրել, ապա մի տեսակ գրէ-

վար է նրան բարկացնելը: Այսպիս ուրեմն, պատմում էի այն օրվա մասին, երբ ես ու Ձեյնը համբուրվեցինք: Սոսկալի անձրկի էր զալիս, նստել էինք նրանց պատրգամբում, մեկ էլ այդ հարրկեցողը՝ նրա մոր առմուսինը, ոուրս եկավ պատշգամբ ու Ձեյնին հարցրեց, թե տանք սիդարեա կա՞: Ես նրան լավ չէի ճանաշում, բայց զա նրանցից էր, ովքեր խոսում են հետպ միայն այն դեպքում, երբ պիտք ես իրենց: Դարշելի տիպ է: Ձեյնը նոյնիսկ շպատասխանեց, երբ նա հարցրեց՝ տանը սիդարեա կա՞: Նու էլի հարցրեց, Ձեյնը նորից շպատասխանեց: Նա նոյնիսկ հայացքը շկտրեց տափատակից: Հետո այդ տիպը ներս մտավ: Երբ նա ներս մտավ, ես Ձեյնին հարցրեց՝ ինչ է պատահել: Ձեյնն ինձ էլ շպատասխանեց: Զեացրեց, թե հաջորդ քայլն է մտածում: Մեկ էլ տախտակի վրա արցունք կաթեց: Առջիղ կարմիր դաշտի վրա, զրոյք տանի, հիմա էլ տսես աշխիս առաջ լինի: Եզ Ձեյնը միայն մատով սրբեց արցունքի կաթիլն ու այլես ոչ մի իրար: Զդիտեմ ինչու, բայց ես իրստ հուզվեցի: Վեր կացա, մտացա նրան ու ստիպեցի, որ ինձ տեղ տա կողքին, զրեթե նրա ծնկներին հատեցի: Այդ ժամանակ նա իսկականից լաց եղավ, ու մինչի կհասկանայի ինչ եմ անում, ևս պաշտչում էի նրան, որտեղը պատահեր՝ ճակատը, թիթք, աշեքը, ճոճքերը, նույնիսկ ականչները: Միայն շրթունքները շամբուրեցի: Նա ինչ-որ անընդհատ փափացնում: Էր շրթունքները Համենացն գելս, դրանից հետո մենք այլու ոչ մի անգամ լինք համբուրվելու Հետո նա վեր կացավ, մտավ սենյակ ու հագաւի իր կարմիր ու ճերմակ նախշեռով սվիտերը, որից ես գժվում էի ուղղակի, ու մենք գնացինք մի ախմախ կինու:

Ճանապարհին ես հարցրի, թե Հո չի՞ անհանգստացնում նրան այդ միստը Կյուղեխին՝ այդ հարրկեցողը: Թե Են Ձեյնը զես փորբիկ էր, բայց ճաշշալի կազմվածք շմեր, և առհասարակ ես այդ Կյուղեխիի, այդ սրիկայի հախիցը կալի: Ձեյնն ասաց՝ ոչ Այլպես էլ լիմացա, թե ինչի համար էր լաց լինում:

Միայն գուք մի՛ կարծեք, թե Ձեյնը սառույցի կտոր էր, դրա համար չէինք համբուրվում: Բոլորովին էլ ու Օրինակ՝ մենք միշտ իրար ձեռք բռնած էինք ման զալիս: Հասկանում

եմ, զա հաշիվ չի, բայց շատ հաճելի էր նրա ձեռքը բռնելը: Երբ ուրիշ աղջիկների ձեռք ես բռնում, ասես նրանց ձեռքը մեռած լինի, կամ անվերջ շարժում են ձեռքը, ասես վախենում են, թե ալլապես կծանծրանաս: Իսկ Ձեյնը բռլորպին ուրիշ էր, Միասին մի որևէ կինու էինք զնում թե չէ, անմիշապես իրար ձեռք էինք բռնում, ու մինչև ֆիլմի վերջը էլ բաց չէինք թողնում: Եվ այլու ուրիշ բանի մասին չէինք մտածում, չէինք շարժվում: Ձեյնի հետ երբեք չեմ անհանգստացել, թե ափս կրտնի: Պարզապես նրա հետ հաճելի էր: Զարմանալիորեն հաճելի:

Մի բան էլ հիշեցի: Մի անգամ կինոյում Ձեյնն այնպիսի մի բան արեց, որ ես ապշեցի: Կինոբրոնիկա էին ցուցադրում և էլի ինչ-որ բան, ու մեկ էլ զպացի, որ մելք շոյում է զլուխս: Պարզվեց, որ Ձեյնն է, Զարմանալիորեն տարօրինակ էր, այնուամենայնիվ: Այսր նա գեռ շատ փոքր էր, իսկ կանայք սովորաբար շոյում են որևէ մեկի զլուխը, երբ արդեն երեսուն տարեկան են, շոյում են իրենց ամուսնու կամ որդու զլուխը: Ես երեմն շոյում եմ քույրիկիս զլուխը, հազվագեղի, իհարկե: Իսկ նա գեռես այնքան փոքրիկ է, բայց շոյում է զլուխը: Ու այնրան հաճելի էր անում, որ ես ուղղակի խենթացա:

Մի խոսքով, ես այդ ամենն էի վերհիշում, նստել էի հոլում, այդ զարշերի բազկաթոռին ու մտածում էի: Այս, Ձեյնը Հենց հիշում եմ: Որ նա այդ ստոր Ստրելլիյի իր նստել է այդ զրոյի տարած մեքենայում, խելքս թրոցնում եմ: Գիտեմ, որ Ձեյնը նրան ոչ մի այնպիսի բան թույլ տված չի լինի, բայց միենայն է, զժվում եմ: Ճիշտն առած, նոյնիսկ չեմ ուզում հիշել դա:

Հոլում գրեթե ոչ որ չկար: Նոյնիսկ բոլոր պոռնկատի շիկահերներն էին գնացի: Սոսկալի շատ էի ուզում զլուխու առնել ու կորչել այդտեղից: Անտանելի ախուր էի: Ու բռլու բռվին չի հոգնել: Գնացի իմ համարը, հագա վերարկուս: Պատուհանից նայեցի, տեսնեմ ինչ են անում այն գերբը, բայց ոչ մի տեղ լույս չըր երկում: Նորից իջա վերելակով, տարսի վերցրի և պատվիրեցի ինձ տանել էռնիի մոտ: Պագիշերային գինետուն է Գրինիշ-վիլեզում, Եղբայրու՝ Դ. Բ-ն, Համախի էր զնում այնտեղ, մինչև որ ծախզեց Հոլիվուդին:

Նա ինձ էլ մի քանի անգամ տարել է իր հեռու կոնին մի գիթխարի նեղը է, գաշնամուր է նվազում։ Նա սոսկալի պճամոլ է և չի խոսի հետդ, եթե նշանավոր կամ մի երկելի մարդ չես, բայց հրաշալի է նվազում։ Նա այնքան լավ է նվազում, որ երբեմն նույնիսկ անտանելի է։ Չգիտեմ ինչ-պես բացարձմ, բայց դա այդպիս է ևս շատ եմ սիրում լսել նրա նվազը, բայց երբեմն ուզում եմ զիսի վրա շուռ տալ նրա գաշնամուրը։ Հավանաբար, դա նրանից է, որ նրա նվազից զգացվում է, որ նա երկախյում է իրան ու չի խոսի քեզ հետ, եթե մի երկելի մարդ չես։

12

Տարսին հին էր ու այնպիս գարշելի հոտ էր փլում, ասես ինչ-որ մեկն այգտեղ թափէլ էր իր ընթրիբը։ Միշտ ինձ ալգիսի գարշաճուտ տարսինիր են պատահում, երբ զիշերն եմ ճամփորդում։ Շուրջն էլ այնպիս լուս էր, այնպիս աճայի։ Որ ավելի շատ էր ավրաւու։ Փողոցում ոչ մեր մարդ չկառ, թեև օրը շարաթ էր երբեմն միայն ըրկախառնված մի սրբէ զույց էր անցնում կամ խոլիգանական մի խուրճ՝ ուղիքների հետ, հանում բարենիների նման, թեև, հավանաբար։ Ճի-ծաղկի ոչինչ չկար։ Ընդհանրապես նյութաբերք սարսափելի է, երբ զիշերը գատարկություն է ափրում և սրբէ մեկն է հոհուում է։ Հարյուր մզոնի վրա էլ լսվում է, ու այնպիս ախուր և միայնակ ես զգում քեզ։ Շատ էի ուսում վերադառնալ առն, զգվութել քույրիկիս հետ Բայց հետո խորսի բռնվեցի վարորդի հետ նրա անոնքը Գորվից էր, նա նախորդ վարորդից անհամեմատ լուսն էր, մտածեցի, որ զան սա կիմանա բաղերի մասին։

— Լսեցեք, Գորվից, — ասում եմ, — զուր երբեմն մի Կենարունական զբոսայզու լճակի մոտով։ Հարավային մուտքի կողմով։

— Ի՞նչ, ի՞նչ։

— Այնաեղ մի լճակ կա, փոքրիկ մի լիճ, որտեղ բաղեր են լողում։ Ասենք, երեխ, գիտեք։

— Այս, զիտեմ, ի՞նչ է որ։

— Տեսել եք, չէ՞, որ այնտեղ բաղեր են լողում, գարնանեա ամռանը։ Պատահմամբ չզիտե՞ք ուր են կորչում ձմռանը։

— Ո՞վ է կորչում։

— Դե, բաղերն, էլիւ Ասում եմ, զուցի պատահմամբ զիտե՞ք Գորվից որևէ մեկը զալիս է բեռնատարով ու նրանց տանում կամ իրենք են չփում մի որեւէ տեղ։

Այստեղ Գորվիցը շուռ եկավ ու նայեց ինձ։ Նա, երեսում է, շատ շղային էր, թեև ընդհանրապես ոչինչ։

— Ես ի՞նչ իմանամ, զբողը տանի, — ասում էի — ինչի՞ս է ովետք ամին Հիմարության հետ զլուխ զնիմ։

— Դե մի՛ նեղացեք, — ասում եմ, երեսում է, շատ նեղացվագ։

— Ո՞վ է նեղանում։ Ոչ ոք էլ չի նեղանում։

Բրոշեցի ողիս չխոսել նրա հետ, բանի որ այդպիս չզային է։ Բայց նա ինքը սկսեց Թարձավի իմ կողմն ու ասաց։

— Համենայն դեպու, ձկները ոչ մի աեղ չեն կորչում։ Ձկներն այստեղ են մնում։ Նոուում են լճակում ու մնում։

— Դե, զրանց մեջ մեծ տարբերաթյուն կա, — ասում եմ, — զրանք ծուկ են, իսկ ես հարցնում եմ բաղերի մասին։

— Ի՞նչ տարբերնեթյուն կա, ի՞նչ Ոչ մի տարբերություն էլ չկա, — ասում է Գորվիցը։ Ու ձախից երեսում է, որ բարկանում է։ — Տեր աստված, ախր ձկների վիճակը ձմռանն ամենի վատ է, բան բաղերինը, Գլխով մտածեք հապա, տեր աստված։

Ես լրեցի, լրեցի, հետո ասացի։

— Դե լավ, հապա ձկներն ի՞նչ են անում, երբ ամբողջ լճակը սառչում է, ու վրան նույնիսկ չմուշկներով սահում են։ Այստեղ նու շուռ եկավ ու գոռաց ինձ վրա։

— Ի՞նչի՞ս թե ձկներն ի՞նչ են անում, ի՞նչ պիտի անեն, իրենց համար նստում են լճակում և վերջ։

— Չեն կարող չզգալ, չէ՞ որ շուրջն ամբողջ սառուց է նրանք հո այդ բանն զգո՞ւմ են։

— Իսկ ո՞վ ասաց, թե շատ զգում, ոչ շատ զգում։ Գորվիցը նա այնիսկան զալիս էր նյարդայացել, որ ես նույնիսկ զախեցա, թե հանկարծ այանը չիտի մերենան։ — Նրանք ապրում են սառուցի մեջ, հասկանո՞ւմ

Նբ: Նրանք ի բնե ալդպիսին են, զրողը տանի: Ամբողջ ձմռաւնը սառչում են սառուցի մեջ, հասկանո՞ւմ եք:

— Այու: Իսկ ի՞նչ են ուտում: Եթե սառչում են, ուրեմն չեն կարող լողալ ու կեր փնտրել, ճիշտ է:

— Տեր աստված, ինչպես չեք հասկանում, նրանց օրգանիզմն ինքն է սնվում, հասկանալի՞ է: Այնտեղ սառուցի մեջ շրիմուներ կան, ամեն տեսակի աղբ: Նրանց ժակուտիները բաց են, այդ ժակուտիներով էլ ներծծում են սնունդը: Նրանց բնույթն այդպիսին է, տեր իմ աստված: Հասկացա՞ր, թե լէ:

— Քչը: — ես լուզեցի նրա հետ վիճել: Վախենում էի մերենան շարդի: Այնքան նյարդային է, որ հետաքրքիր էլ չէ նրա հետ վիճել: Գուցի մի որևէ տեղ մանենք, միասին խմբե՞նք: — Հարցնում եմ:

Բայց նա նույնիսկ չպատասխանեց: Հավանաբար, ձկների մասին էր մտածում: Ես նորից հարցրի՛ միասին մի բան խմբե՞նք: Ընդհանրապես վատ մարդ չէր: Հետաքրքիր ծերուկ էր:

— Ես խմելու ժամանակ շունեմ, եղբայրս, — ասում է: — Ի դեպ, քանի՞ տարեկան եք: Ինչո՞ւ մինչև հիմա քնած չեք:

— Չեմ ուզում:

Երբ զուրս եկա էռնիի մոտ ու վճարեցի նրան, ծերուկ դորվից գարձյալ ձկների մասին խոսեց.

— Լսեցի, — ասում է: — Եթե դուք ծուկ լինեիք, մի՞թե մայր բնույթունը ձեր մասին չպիտի հոգար: Ի՞նչ: Չլինի՞ կարծում եք, թե բոլոր ձկները սատկում են, զենց որ ձմեռը վրա է հասնում:

— Չէ, չեն սատկում, բայց...

— Քչը! Ուրեմն չեն սատկում, — գուշեց Գորվիցն ու ինեւագարի պես առաջ սլացավ: Կյանքումս այդքան նյարդային տիպ չէի տեսել: Ինչ ուզում ես ասա, մինույն է, նյարդայնանում է:

Նույնիսկ այս ուշ ժամին էռնիի մոտ լիփ-լիցում էր: Ավելի շատ դպրոցներից ու քոլեջներից եկած պիտոններ էին: Բոլոր դպրոցներն էլ Ծննդյան տոներից առաջ շուտ են վերջացնում դասերը, միայն իմ բախտը չի բերում: Այնքան մարդ կար, որ հանդերձարանում համարները չէին բավարարում:

Բայց լուսվյուն էր տիրում, էռնին ինքն էր դաշնամուր նվազում: Ինչպես եկեղեցում, աստված պկա, բավական է նա նստի դաշնամուրի առաջ, լիակատար երանույթյուն է տիրում, բոլորն աղոթում են նրան: Իսկ իմ կարծիքով ոչ մեկին էլ շարժի աղոթելու կողքին ինչ-որ զույգեր սպասում էին սեղան ազատվեր ու անընդհատ շարժում էին, կանգնում ստքերի մատների վրա, միայն թե տեսնեին այդ էռնիին: Նրա դաշնամուրի վերևում մի վիթխարի հայլի էր կախված, և ինքն էլ ողողված էր լուսարձակի լուսով, որպիսի նվազելու ժամանակ բոլորն էլ հնարավորույթյուն ունենային տեսնելու նրա դմբքը: Զերպերը չեին երևում, միայն գեմքն էր երևում: Լավ էին սարքել Զգիտում ինչ էր նվազում, երբ ես ներս մտա, բայց նա փշացնում էր ամբողջ երածշտույթյունը: Ցուցադրական ցիմար դալալաներ էր արձակում բարձր նոտաներով, բնդհանրապես ամսութեան էր կոտրատվում, որ փորս ցավեց թաց մի լսեմբը, թե հասարակույթյունը ինչ արեց, երբ նա վերջացրեց: Սիրաներդ կիսառներ Կզմվերի օժիշտ ինչպես այն կինոյի ապուշները, որ հոճուում են դրունիների պես, ամենից ու ծիծաղելի տեղերում: Վկա է սատկած, եթե ես դաշնամուր նվազեի կամ բեմում խաղավի ու դոր զայի այդ հասարագրություններին, ևս գա անձնական վիրավորանք կհամարեի ինչ-ո՞ւ են պետք զրանց ծափահարույնները: Նրանք երբեք տեղին չեն ծափահարում, եթե ես դաշնակահար լինեի, կիակիսի խորդանոցում ու այնտեղ կնվազեի: Խսկ երբ էռնին վերջացրեց, ու բոլորն սկսեցին գծի պես ծափահարել, նա շրջվեց աթոռակի վրա և զուխ ավելց ձեական ու համեստ խոնարհումով: Զեացնում էր, թե ոչ միայն հիմանի դաշնակահար է, այլև շտեսնված համեստ անձնավորույթյուն: Այդ ամենը լիակատար կեղծիք էր, նա այնպիսի պճնամու էր, որպիսին աշխարհը դռն չի տեսել: Բայց ես, այնուամենայնիվ, մի քիչ խղճում էի նրան: Իմ կարծիքով, նա այսու լի կարողանում տարբերել՝ լա՞վ է նվազում, թե վատ: Բայց նա այս հարցում մեղք չոմի:

Մեղավորն այդ հաստագլուխներն են, որ ծափահարում են նրան, դրանք ում ասես չեն փշացնի, միայն թե հնարավորույթյուն ունենան: Ու այդ ամենից գարձյալ տրամադրությունս ընկալի, այն սատիճան, որ քիչ էր մնում վերարկուս:

վերցնեի ու ետ զնայի հյուրանոց, բայց շատ շուա էր, ու բուրովին չէի ուղում մենակ մնալ:

Վերջապես այդ գարշելի սեղանը հատկացրին ինձ, պատի տակ, ինչ-որ սյան ետևում, որտեղից ոչինչ չէր երևում: Սեղանը փոքրիկ էր, անկյունային, դրա ետևում հնարավոր էր նստել միայն այն դեպքում, եթե հարեան սեղանի շուրջ նըստածները բոլորը կնևին ու քեզ ճանապարհ տային, բայց այդ սողունները մի՞թե վեր կկենան: Ես սովայով վիսկի պատվիրեցի, դա իմ սիրած խմիլքն է սառուցով դայկերից հետո: Էռնիի մոտ բոլորին էլ մատուցում էին, թեկուզն վեց տարեկանին, այնտեղ զրեթե բոլորովին մութ էր, բացի այդ էլ ոչ մեկին չէր հետաքրքրում քանի տարեկան եւս նույնիսկ ինչ-որ հաշիշամոլների վրա էլ ուշադրություն չէին դարձում:

Շուրջ հնաց միայն տականքներ էին: Ազնիվ խոսք, չեմ սուսմ: Ինձնից ծախ գոնվող մեկ այլ փոքրիկ սեղանի մոտ նստած էր մի սոսկալի տգեղ տիպ, մի սոսկալի տգեղ աղջկա հետո Հավանաբար, ինձ հասակիցներ էին, կամ ինձնից մի քիչ մեծ Սիծալելի էր նրանց նայել նրանք շանում էին, որքան կարելի է, զանդաղ խմել իրենց բաժինը: Ես լսում էի նրանց խոսակցությունը, միենույն է, ուրիշ անելիք կարու Տղան ինչ-որ փուտքուային մրցման մասին էր պատմում, որ տեսել էր այդ օրը Մանրամասնորեն, խաղի ամեն մի ակնթարթի մասին, ազնիվ խոսք: Ես երբեք այդքան ձանձրալի խոսակցություն չիմ լսել, ու երեսում էր, որ աղջկան բոլորովին չէր հետաքրքրում այդ պատմությունը, բայց նա սոսկալի տգեղ էր, նույնիսկ տղայից էլ տգեղ, այնպես որ նրան ոչինչ չէր մնում անել, քան լսել: Տգեղ աղջիկների գործը վատ է: Ես այնքան եմ խլճում դրանց, որ նույնիսկ չիմ կարողանում նայել, մանավանդ, երբ նրանք նստած են այնպիսի ախմախի հետ, որը պատմուէ է իր ապուշային փուտքուի մասին: Խսկ իմ ազ կողմում ավելի վատ էր փիճակը: Ազ կողման նստել էր ֆլանելե գորշ կոստյումով ու խիստ ոճամուկի կիտելով ինցլան մի պճնասեր, ազնվականական հայրենակրցություն ունեցող բոլոր այդ ողորմելիները նման են մեկնեկու: Հայրս ուղում է ինձ տալ ինչ կամ Պրինսթոն, բայց երդվում եմ, ինձ ոչ մի կերպ չեն կարող հրապուրել այդ ազ-

նրվականական քոլիջները, ավելի լավ է մեռնեմ, ազնիվ խոսք: Եվ այդ ազնվականիկի հետ մի շտեսնված գեղեցիկ աղջիկ էր նստած: Ուղղակի գեղեցկուհի: Բայց մի լսեի՞ք նրանց խոսակցությունը: Նախ երկուան էլ թեթեակի խմած էին: Տղան սեղանի ատկ ճմկիթում էր աղջկան ու միաժամանակ պատմում հանրակացարանում ապրող մի տիպի մասին, որը մի ամբողջ սրվակ ասպիրին է կերել ու քիչ է մնացել մեռնի: Աղջիկն ամբողջ ժամանակ ասում էր: «Եխ, ի՞նչ սարսափելի բան... Պետք չէ, սիրելիս... Դե, ինդրում եմ... Միայն թե ոչ այստեղ»: Պատկերացրեք հապա, ճմկթել աղջկան ու այդ ընթացքում պատմել ինչ-որ տիպի մասին, որը փորձել է ինքնասպան լինել: Միծագելի է ուղղակի:

Այնքան նստեցի, հետև մաշվեց, սոսկալի ձանձրանում էի, Անելիք չկար, միայն խմիր ու ծխիր: Ցիշտ է, ես մատուցողին պատվիրել էի էռնիին հարցնել, թե ի՞նչ խմի ինձ հետ արդյոք: Պատվիրեցի ասել, որ ես Դ. Բ.-ի եղբայրն եմ, բայց նա, կարծում եմ, նույնիսկ պատվիրս չէր կատարել: Այդ անսունները մի՞թե երբեք ասածդ կհազորդեն:

Հանկարծ մեկը ձայն տվեց ինձ:

— Հոլդեն Քոլիջի՞ւ: — Դա կիլիան Սիմոնսն էր: Եղբայրս՝ Դ. Բ.-ն, մի ժամանակ սիրահետում էր նրան: Նա միթիարի կործք ուներ:

— Ողջո՞ւն, — ասում եմ: Ես, իհարկե, փորձեցի վեր կենալ, բայց դա շատ գծվար էր այդպիսի նեղվածքում: Նրա հետ մի ծովային սպա էր եկել, որ կանգնած էր այնպես, տսիս փայտ էր կուլ տվել:

— Շատ ուրախ եմ քեզ տեսնելուս համար, — ասում է կիլիան Սիմոնսը: Ստում է, իհարկե: — Ինչպես է ավաղ եղբայրդ: — Այ հենց դա էր նրան հետաքրքրում:

— Լավ է: Նա Հոլիվուդում է:

— Հոլիվուդո՞ւմ է: Սքանչելի՞ է: Ի՞նչ է անում այնտեղ:

— Չգիտեմ, Գրում է, — ասում եմ: Չէի ուղում ծավալվելու երեսում է, որ նրա համար շատ մեծ բան էր եղբօրս Հոլիվուդում լինելը: Բոլորն էլ այդպես են կարծում: Հատկապես նրանք, ովքեր չեն կարդացել նրա պատմվածքները: Իսկ ինձ դա կատարեցնում է:

— Ի՞նչ հետաքրքիր է, — ասում է կիլիան ու ինձ ծանո-

թացնում է իր ծովայինի հետ։ Նրան կապիտան թլուզ, թե նման մի բան էին անվանում, նա այն մարդկանցից է, ովքեր կարծում են, թե իրենց կին կհամարեն, եթե բարեկիս այնպիս չսեղմեն, որ ջարդվեն մատներգ։ Թո՛ւհ, ինչպես եմ առում։ — Դու մենա՞կ ես, փոքրիկս, — Հարցնում է կիլիանը։ Նա փակում էր ամբողջ անցումը և, թվում էր, նրան զուր էր գալիս, որ կտրում է մարդկանց ճանապարհը։ Մատուցողը կանգնել սպասում էր, թե սա երբ է ետ քաշվելու, որ ինքն անցնի, իսկ կիլիանը չէր նկատում նրան։ Զարմանալի հիմար վիճակ էր։ Անմիջապես երեսում էր, որ նա ճառուցողի համար սոսկալի տհաճ է, հավանաբար ծովայինին էլ գուր չէր գալիս, թեև նրան բերել էր այստեղ։ Ինձ էլ գուր չէր գալիս Ու մեկին զուր չէր գալիս։ Նույնիսկ սկսեցի մի քիչ խղճակ նրան։

— Մի՞թե զու աղջիկ լունես, փոքրիկ, — Հարցնում է ի սա արգեն սուբի էի նկել, և նա նեղություն լքաշեց նույնիսկ ասելու՝ նստիր։ Այդպիսինքը կարող են ժամերսվ բեզ սուբի վրա պահել։ — Լավէկն է, չէ՞ — Հարցրեց ծովայինին։ — Հոլդեն, օր-օրի գեղէցկանում եմ։

Սյստեղ ծովայինն ասաց, որ կիլիանը առաջ անցնի Ասաց, որ նա ճանապարհը փակել է։

— Գհանք մեղ մոտ, Հոլդեն, — ասում է նա։ — Վերցրու բաժակի։

— Ես արգեն մտադիր եմ զնալ, — ասում եմ։ — Տեսակցություն ունեմ։

Երեսում էր, որ քննում է, որպեսզի հետո ես պատմեմ Ք. Բ.-ին։

— Եխ զու սատանա։ Կեցցե՛ս։ Երբ տեսնես ավագ եղբորդ, սասա, որ ես ատում եմ իրեն։

Եվ զնաց ես ու ծովայինն ասացինք, որ շատ ուրախ ենք ծանոթության համար։ Միծաղելի է։ Միշտ ես ասում եմ՝ «Շատ հաճելի է ձեղ հետ ծանոթանալ», երբ բոլորովին էլ հաճելի չէ։ Բայց եթե ուզում ես ապրել մարդկանց հետ, ստիպված ես ամեն առաջ գնալու համար։

Ինձ ուշնչ չէր մնում անել, քան զնալ, ասացի լէ՞՝ որ տեսակցություն ունեմ։ Հնարավոր չէր անդամ լսել, թե ինին ինչպես է որևէ օրինավոր բան նվազում։ Բայց ես չի առում։ — Դու մենա՞կ ես, փոքրիկս, — Հարցնում է կիլիանը։

Կարող նստել կիլիան Սիմոնսի ու նրա ծովայինի հետ, ահավոր ձանձրաւի էր։ Ու զնացի Բայց շատ էի բարկացած, երբ հազնում էի վերարկուս։ Մարդիկ միշտ ամեն ինչ փշացնում էն,

Ատքով զնացի մինչեւ հյուրանոց։ Քառասումմեկ թաղամաս՝ զատարկ բան չէ։ Եվ ոչ թե ուզում էի զրոսնել, զրահամար ուղղով զնացի, այլ պարզապես չեի ուզում նորից տաքսի նստելու երրումն ձանձրանում ես նաև տաքսի նստելոց, վերելակով բարձրանալուց։ Մեկ էլ ուզում ես ոտքով զնալ, թեկ հեռու է կամ բարձր երբ փոքր էի, հաճախ էի ոտքով բարձրանում մինչեւ մեր բնակարանը։ Տասներկուերրորդ հարիք։

Չեր երեսում, որ նոր է ձյան եկել, մայթերին հետք անդամ շիրու Բայց սոսկալի ցուրա էր, և ես զրահանիցը հանեցի իմ որսորդական զիսարկին ու դրի զիսիսու։ Ինձ համար որևէ նշանակություն չուներ, թե ի՞նչպիսի տեսք ունեմ, նույնիսկ ականջականերս իջեցրի։ Ե՞ս, իմանայի, թե ով էր զողացել ձեռնոցներս։ Փենսիում։ Զեռքիս ուղղուելի ուղղութեալ էին, Ասանց, որ իմանայի էլ, ոչինչ չի անելու։ Ես ի բնե չափակառ էմ։ Աշխատուած ևմ ցուց շտալ, Բայց վալիկու ևմ։ Ծրիւակ, Եթե ես Փինսիում իմանայի, թե ով է զողացել իմ ձեռնոցները, կզնացի այդ ժուլիկի մոտ ու կասեր։ «Հապա այսուեղ առոր ձեռնոցներս»։ Իսկ ձեռնոցներս զողացող ժուլիկը, Հավանաբար, ամենաանմեղ տանով կասեր։ «Ի՞նչ ձեռնոցներօւ Ալլ ժամանակի, Հավանաբար, կրացիկ նրա պահարանն ու որեւէ անկյունում կդանենի ձեռնոցներս։ Դրանք, Հավանաբար, Բարգված կլինենին նրա գարշաճու կրկնակոշիկների մեջ եւ կհանեի ու, ցուց տալով այդ տիպին, կասեր։ «Դույց արաւը քո՞ ձեռնոցներն են»։ Իսկ այդ ժուլիկը, Հավանաբար, ամենը նորածինի կերպարանք կընդուներ։ «Իյանցքումս առաւեխն անգամ եմ տիսնում այդ ձեռնոցները։ Եթե քոնն են, վերցրու, ինդրեմ, ինչի՞ն են պետք»։

Իսկ ես, Հավանաբար, մի հինգ րոպէ կկանգնել նրա

առաջ: Զենոնցները ձեռքիս բռնած կմտածեի, որ Հարկավոր է Հասցնել նրա մոռթին, ու վերջ Բայց քարտիյանս չկը բավականացնի Կկանգնեի, կատաշած զեմք կցուցազրեի: Գուցից մի շատ վիրավորական բան կասեի զնին հասցնելու փախարեն: Բայց Հնարավոր է նաև, որ եթե ու նրան ոուն շատ վիրավորական բան տաեի, նա ելներ, մոտենար ինձ ու տաեր. «Լսիր, Քողիպիղ, զու կարծեմ ինձ յօվիկ անվանեցիր»: Ու փոխանակ տակու. «Ելյո, անվանեցի, կեզուոտ անտառուն, որի կառ, հավանաբար կասեի. «Ես զիտիմ միայն, որ այս զրոյի տարած ձեռնոցները քո կրկնակաշիկների միջից զուրս եկան»: Ու նա անմիջապես կհասկանար, որ իս նրան չեմ ծեծելու և, հավանաբար, կտաեր. «Լսիր, արի պարզ խոսենք, զու ինձ զող ես համարում, չա՞յ Աւ ես, հավանաբար, կողասախանեի. «Այ ոք ոչ մեկին զող չի համարում: Գիտեմ միայն, որ իմ ձեռնոցները բո զարշանու, կրկնակաշիկների միջից զուրս եկան»: Եվ այլպիս շարանակ:

Վեհապետ, Հավանաբար, զուրա կուտի նրա սենյակից, Վեհապետ, Հավանաբար, առանց նրա մոռթին Հասցնելու: Խակ հասո, Հավանաբար, կոնայի զուգարան, թաքուն մի սիգարեա կծինեի ու Հայելու կանաչի զուգարան, թաքուն մի սիգարեա կծինեի ու Հայելու կատաղ կատաղած կերպարանը կընդունեի: Մի խոսքավ ամ-բողջ Հանապարհին այդ մասին էի մատածում: Տեսած բան է Հափակու լինելու: Գոյց աշխատն է վախկու շեմ: Խիստ է շփառել: Գոյց մասամբ եմ վախկու, խակ մասամբ ուղղակի թքած անեմ, կորեկ են ձևաղներս թե ոչ Դա իմ ամենամեծ թերապիթյունն է, Աշանակություն շեմ տալիս, երբ որեկ բան էմ կարդնում: Մայրիկս ուղղակի շատ էր զայրանում, երբ ես փորբիկ էի: Աւրիները օր մի բան կորցնեն, օրերով ման կզան: Խակ ես երբեք շեմ ափսոսացել որեկ բանի Համար, Երբ կուցրիլ եմ: Գոյց զրո համար էլ մի քիչ վախկու եմ: Ինչեւ, զա արդարացում չեւ Բոլորսկին արդարացում չեւ, Ընդհանրապես չի կարելի վախկու լինել եթե անհրաժեշտ որեկ մնելի մոռթին Հասցնել, և գու ուզում ես այդ բանը, պետք է Հասցնելու Բայց ես շեմ կարող ինձ համար ավելի հեշտ է մարդուն գուրս նետել պատուհանից կամ գլուխը կըտ- պել կացնով, բան Հասցնել դեմքին Ատում եմ բռունքի զա- տառասանը, Ավելի լավ է ինձ ծեծեն, թեև զա բոլորսկին զուր

Ն գալիս, ինքներդ էլ հասկանում եք, բայց ևս սոսկալի վախենում եմ հասցնել մարդու երեսին, երեսից եմ վախենում, Չեմ կարող նայել այդ գեմքին, ահա թե որն է ցավը, եթե գոնե երկուսին աշքերն էլ փակած լինեին, այնքան էլ տհաճ էք լինի. Տարօրինակ վախկոտություն է, որ մտածում ես, բայց, այնուամենայնիվ, վախկոտություն է, ես ինձ չեմ խառում:

Աւ որքան շատ էի մտածում ձեռնոցների ու վախկուության մասին, այնքան ավելի էր փշանում տրամադրությունս, և ես որոշեցի ճանապարհին մտնել մի որևէ տեղ ու խմել էլունիի մոտ ես ընդգամնը երեք բաժակ խմեցի, երրորդին էլ ողոք մինչև վերջ շմեցի: Մի բան կարող եմ ասել՝ խմել կարողանում եմ: Կարող եմ թեկուզ ամբողջ գիշերը խմել ու ոլինչ չի նկատվի, եթե հատկապես տրամադրությունս տեղը լինի: Հուտառոնի գարոցում ես ու ընկերս՝ Ռայմոնդ Գոլդֆարբը մեկ պինտա վիսկի գնեցինք ու խմեցինք եկեղեցում, շարաթ երեկոյան, այնտեղ մեզ ու ոք շտեսավ: Նա թունդ հարթել էր, իսկ իմ վրայից ոչինչ չէր երևում, նո միայն շատ անկախ ու անհոգ էի զգում ինձ: Սիրտս խառնեց, երբ պառկեցի քննելու, բայց դիմամբ արեցի, կարող էի և ինձ զայել:

Մի խոսքով, հյուրանոցի ճանապարհին ես շատ էի ուղում
տանել ինչ-որ մի խզնուկ բար, բայց այստեղից գուրս ընկած
արկու թունդ հարրած մարդ ու հարցրեցին, թե որտեղ է
Խերոն: Նրանցից մեկը, որ նման էր իսկական իսպանացու,
սմբող ժամանակ գեմքին էր փլում գարշահոտ սպիրտը,
ինչ ես կրացատրեի ինչպես գնալ: Նույնիսկ ոտք շդրի այդ
առցանցի բարը, պարզապես վերադարձա՛ հյուրանոց:

Հոգում մարդ չկար, միայն հիսուն միլիոն սփառեաների նիուկների հոտն էր կանգնած։ Գարշահոտովթյուն, Թունս էր տանում, բայց շատ վատ էի զգում ինձ։ Տրամադրությունն անտանելի էր, Ապրել չէի ուզում։

Ու այդ ժամանակ մի սոսկալի պատմության մեջ խրվեցի:

— Ենու սովոր չէի զրել վերելակ, որ վերելակավարն ասաց.
— Ուզո՞ւմ եք զվարճանալ, երիտասարդ, թէ՞ արդեն ձեզ
ամար ուշ է:

— Ինչի՞մ մասին եք ասում, — Հարցնում եմ, թոլորավին շասկացա ինչ է ակնարկում:

— Աղջիկ շե՞ք ուզում գիշերվա համար:

— Ե՞ս,— ասում եմ: Սոսկալի հիմար բան դուրս եկավ, միաժամանակ անհարմար, որ այդպիս բացեիրաց առաջարկում են:

— Քանի՞ տարեկան եք, շեֆ,— հանկարծ հարցնում է նա:

— Ի՞նչ է որ,— ասում եմ: — Քսաներկու տարեկան եմ:

— Դե ինչպի՞ս: Ցանկանո՞ւմ եք: Հինգ գոլլար ժամանակոր, տասնհինգ՝ գիշերվա համար: — Նա նայեց ժամացույցին: — Մինչև առավոտվա տասներկուար Հինգ՝ ժամանակավոր, տասնհինգ՝ ամբողջ գիշերվա համար:

— Լավ, — ասում եմ: Սկզբունքորեն դեմ եմ նման բաներին, բայց այնքան տխուր էի, որ երկար շմտածեցի: Ցավն էլ հենց այդ է, որ երբ տխուր ես, մտածել էլ շես կարող:

— Ի՞նչ լավ! Ժամանակավո՞ր, թե՞ ամբողջ գիշերը:

— Ժամանակավոր, — ասում եմ:

— Եղափ: Ո՞ր համարում եք:

Նայեցի բանալու վրայի կարմիր համարանշեին:

— Տասներկու-բաներկու, — ասում եմ: Արդեն զղում էի, որ համաձայնեցի, բայց ուշ էր:

— Լավ, մի տասնհինգ րոպեից կուղարկեմ: — Նա բացեց վերելակի դուռը, ես դուրս եկա:

— Էյ, սպասեցեք, իսկ նա լավի՞ն է, — հարցնում եմ: — Ես սպասեցեք, իսկ նա լավի՞ն է, — հարցնում եմ:

— Ի՞նչ պառափ: Մի՛ անհանգստացեք, շեֆ:

— Իսկ ո՞ւմ եմ վճարելու:

— Նրան, — ասում է, — բաց թողեք, շեֆ, — ու նա դուռը դրիկացրեց քթիս առաջ:

Մտա համարս, մազերս թրջեցի, բայց ողնաձև են կտրրված, և ոչ մի սանրվածք էլ չէր ստացվում: Հետո փորձեցի, թե բերանից Հո լի զգացվում սիդարետների ու վիսկու հոտը, որ խմել էի էնինի մոտ: Դա շատ հեշտ է, պետք է ափը շատ մոտ պահել բերանին և արտաշնչել դեպի վեր, դեպի թիթը: Շատ թունդ չէր, այնուամենայնիվ, մաքրեցի ատամներս: Հետո մաքուր վերնաշապիկ հագաւ ծիշտն ասած, շփտեի՞ պի՞տք է հագուստներս փոխեմ հանուն պոռնիկի, թե ոչ: Բայց այսպիս գոնե զբաղմունք ունեի, թե չէ շատ էի:

Նյարդայնանում: Եթե ուզում եք ճիշտն իմանալ, ես կույնի Ազնիվ խոսք: Քանի՞ անգամ է առիթ եղել անմեղությունս կորցնելու, բայց չի ստացվել: Միշտ մի որեւէ բան խանգարել է: Օրինակ՝ եթե աղջկա տանն ես, կարող են հանկարծ զալ նրա ծնողները, ավելի ճիշտ, վախենում ես, թե կան: Իսկ եթե աղջկա հետ նստած ես որեւէ մեկի մեքենայի ետևի նըստատեղին, ապա առջևում անպայման մեկ ուրիշ աղջիկ է նստած ու նրան էլ է հիտաքրքրում, թե ինչ է կատարվում ետևում: Հասկանո՞ւմ եք, նա ամբողջ ժամանակ շուր է գալիս ու նայում, թե ինչ է կատարվում: Մի խոսքով, միշտ մի որեւէ բան խանգարում է: Այնուամենայնիվ, երկու անգամ դա թիլ էր մնում տեղի ունենար: Հատկապես՝ մի անգամը, ես լավ եմ հիշում: Սակայն էլի մի բան խանգարեց, բայց մոռացել եմ, թե հատկապես ինչ կարևոր այն է, որ հենց բանը հասնում է դրան, ապա աղջիկը, եթե նա պոռնիկ չէ կամ նման մի բան, անպայման ասում է. «Պետք չէ, թո՞ղք Ռւ ամբողջ ցավն այն է, որ ես լսում եմ նրան: Ուրիշները շն լսում: Բայց ես չեմ կարող: Ես լսում եմ: Երբեք շն հասկանում՝ նա իսկապե՞ս չի ուզում, թե ուղղակի վախենում է, թե դիտմամբ է ասում՝ «Թող», որպեսզի դո՞ւ մեղավոր լինես, եթե որեւէ բան պատահի, և ոչ թե ինքը: Մի խոսքով, ես անմիշապես ենթարկվում եմ: Կարևոր այն է, որ միշտ խղճում եմ նրանց: Հասկանո՞ւմ եք, աղջիկներն այնքան հիմար են, ուզդակի վայ է: Հենց որ սկսում ես մի թիլ պաշտել, և այն, անմիշապես գլուխները կորցնում են: Հապա մի ուշադրություն դարձեք աղջկա վրա, երբ նա թունդ բռնկվում է՝ հիմարների հիմարն է, ինչու չի չեմ հասկանում, նրանք ասում են «պետք չէ», ես չէ ենթարկվում եմ: Հետո փոշմանում եմ, երբ նրան առն եմ ուղեկցում, բայց միկնույն է, էլի ենթարկվում եմ:

Իսկ հիմա, մինչ փոխում էի վերնաշապիկս, մտածեցի, որ վերջապես առիթը եկել է: Մտածեցի, քանի որ նա պոռնիկ է, ապա գդնե որեւէ բան կսովորեմ նրանից, գուցե երբեք ամուսնում եմ: Երբեմն անհանգստանում եմ դրա համար: Հուտովին զպրցում ես մի գրքույկ կարգացի խիստ նորը, վայելշատես ու անբարյական մի տիպի մասին: Նրա անունը մոյսյոթանշար էր, այսօրվա պես հիշում եմ: Գիրքը գարշելի բան

էր, բայց այդ թլանշարը՝ ոչինչւ նա հոյակապ դղյակ ուներ թիվի երայում, եվրոպայում, Ու աղատ ժամանակ նա զլիառ գորապես զբաղվում էր ինչ-որ կանանց բոթակելով, Ընդհանրապես նա քաջ մարդ է եղել և այլն, բայց կանանց այնքան է ծեծել, որ ուշաթափվել են: Մի տեղ նա ասում է՝ կնոր մարմինը ջութակ է, պետք է հրաշալի երաժիշտ լինել, որպեսզի ստիպես նրան լավ հնչել: Ընդհանրապես անպետք բան էր այդ զիրքը, — դա ես լավ գիտեմ, — բայց այդ ջութակը իմ ուղեղից դուրս չէր գալիս: Այ թե ինչու էի ուզում զոնե մի քիշ բան սովորել, որ ամուսնությունից հետո պետք զար ինձ: Քոլֆիլդը և նրա կախարդական ջութակը, գրողը տանի: Ընդհանրապես զարշանք է, իսկ զուցեն ոչ այնքան: Ես կուգենացի փորձված լինել նման գործերում, թե չէ, ճիշտն ասած, երբ աղջկա հետ եմ լինում, զգիակմ, թե ինչպես պետք է վարդիմ: Օրինակ՝ այն աղջիկը, որ պատմեցի, թե քիշ էր մնում նրա հետ ամեն ինչ լիներ, մի ամբողջ ժամ շարշարվեցի, մինչեւ որ հանեցի նրա անիծյալ կրծքակալը իսկ երբ հանեցի վերջապես, նա պատրաստ էր թիելու երեսիս:

Ու այսպես անցուղարձ էի անում սենյակում և սպասում պոռնիկի զարուն: Անընդհատ մտածում էի՝ գոնե հաճելի լինի: Ինչեւ, ինձ համար միանույն էր: Միայն թե շուտ վերջանար այդ ամենը: Վերջապես զուող ծեծեցին, և ես գնացի բացելու, բայց ճամպրուկս ոտքի տակ էր դրված, կպա ու այնպես շրմփացի հատակին, որ քիշ մնաց ոտքս շարդեի: Միշտ այդպես եմ, ամենակարենոր պահին կսայթաքիմ:

Բացեցի զուող, պոռնիկը կանգնած էր այնտեղ: Նա սպորտային վերաբերուվ էր, առանց զլխարկի: Մազերը բաց զուողի էին, բայց, երեսում է, ներկած էին: Ու բոլորովին էլ պառակ չէր:

— Բարեկ ձեզ, — ասում եմ ամենաազնվական տոնով, պետինը մտնիմ ես:

— Մորիսը ձե՞ր մասին էր ասում, — հարցնում է:

Նա այնքան էլ բարեհամրույր տեսք չուներ:

— Վերելակավա՞րը:

— Այու:

— Այո, իմ մասին: Ներս եկեք, ինգրեմ, — ասում եմ: Ես

խոսում էի անբռնազրոսիկ տոնով, աստված վկա: Ավելի ու ավելի անբռնազրոսիկ:

Նա ներս եկավ, վերարկուն հանեց ու գցեց մահակալին, նրա հագին կանաչ գույնի զգեստ կարւ Հետո կողքանց նստեց գրասեղանի մոտ գրված բազկաթոռին ու սկսեց ոտքը վեր ու վար անել: Ոտքը ցցել է ոտքին ու օրորում է վեր ու վար: Նյարդայնանում է, նույնիսկ նման չէ պոռնկուհու երկի այն պատճառով, որ շատ է շահել, աստված վկա: Երկի ինձնից էլ շահել ես նստեցի կողքի մեծ բազկաթոռին ու սիգարետ առաջարկեցի նրան:

— Զեմ ծխում, — ասում է: Զայնը բարակ-բարակ է, եվ խոսում է շատ ցածր: Նույնիսկ շնորհակալությունը շասաց, որ սիգարետ առաջարկեցի երեսում է, նրան այդպիսի բաներ չեն սովորեցրել:

— Թուլ ավել ներկայանալ, — ասում եմ: — Իմ անունը ջիմ Ստիլ է:

— Դուք ժամացուց ունե՞ք, — ասում է: Թքած ունի, թե իմ անունը ինչ է: — Լսեցիք, — ասում է: — Դուք քանի՞ տարեկան եք:

— Ե՞ս Քաններկու:

— Փշեց:

Տարօրինակ է, որ այդպիս ասաց: Ոնց որ դպրոցական ես մտածում էի, որ պոռնկուհին կասի: «Չէ՛ մի, գրողը տանի» կամ «Վէ՛ր տուր», իսկ նա մանկականորեն՝ «Փէկ՛ց»:

— Իսկ դուք ինչքան եք:

— Որքան որ պետք է, — ասում է: Նույնիսկ սրամտում է, պատկերացրեք: — Դուք ժամացուց ունե՞ք, — հարցնում է, հետո վեր է կենում ու զգեստը գլխի վրայով հանում է:

Ես սոսկալի շփոթվեցի, որ նա զգեստը հանեց: Այնպիս անսպասելի էր, ազնիվ խոսք: Գիտեմ, որ եթե քո ներկայությամբ հանում են զգեստը, ապա զու պետք է որոշ բան զգաս: Ես ընդհակառակը՝ շփոթվեցի ու ոչ մի բան էլ չզգացի:

— Ժամացուց ունե՞ք:

— Չէ՛, չէ՛, — ասում եմ: Օ՛հ, որքան էի անհարմար զգում: — Զեր անունն ինչ է: — Հարցնում եմ: Նա միայն վարդագույն շապիկով էր: Սոսկալի անհարմար էր: Ազնիվ խոսք, անհարմար էր: